

การวิจัยทางสังคมศาสตร์ทางวัฒนธรรม :
ศึกษาวิเคราะห์จากการวิจัยของคณะวิจัยชาวต่างประเทศที่มีนักวิจัยไทยเป็นผู้ช่วย

วิทยานิพนธ์

เสนอต่อคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
เพื่อเป็นส่วนประกอบของการศึกษา

สำหรับปริญญา

รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

โดย

นายรัช วิชัยภินธุ

ตุลาคม ๒๕๖๐

การวิจัยทางสังคมศาสตร์ทางวัฒนธรรม :

ศึกษาวิเคราะห์จากการวิจัยของคุณะวิจัยชาวต่างประเทศที่มีนักวิจัยไทยเป็นผู้ช่วย

อนุมัติ :

..... *อมร รัตนาภักย์* ..... ประธานกรรมการ
(ดร. อมร รัตนาภักย์)

..... *จิราพร ธีรวงศ์* ..... กรรมการ
(อาจารย์ศศิตา สุวรรณะชญ)

..... *วิมล วัฒนศิริ* ..... กรรมการ
(อาจารย์สมิทธิสมการ)

คำนำ

การทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ในประเทศไทย เพิ่งจะมีการดำเนินงานกันอย่างจริงจังเมื่อไม่นานมานี้ ความเคลื่อนไหวดังกล่าวส่วนใหญ่ส่วนหนึ่งเป็นผลงานของนักวิชาการชาวต่างประเทศ ที่ส่งผลให้นักวิชาการชาวไทยได้ทราบถึงผลของการปฏิบัติงาน และวิธีดำเนินงาน

วิทยานิพนธ์เรื่อง "การวิจัยทางสังคมศาสตร์ทางวัฒนธรรม: ศึกษาวิเคราะห์จากการวิจัยของคณะวิจัยชาวต่างประเทศที่มีนักวิจัยไทยเป็นผู้ช่วย" นี้ เป็นความพยายามทางด้านวิชาการส่วนหนึ่งของผู้เขียน ที่จะชี้ให้เห็นถึงปัญหาและอุปสรรคบางประการที่นักวิชาการชาวต่างประเทศประสบในขณะมาดำเนินงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ทางวัฒนธรรมในสังคมไทย

อนึ่ง ความเจริญก้าวหน้าของวิชาสังคมศาสตร์ทั้งหลาย ย่อมต้องอาศัยผลงานการค้นคว้าและการวิจัยของนักวิชาการที่เกี่ยวข้องอยู่กับสาขาวิชานั้น ๆ ยิ่งนักวิชาการมีการค้นคว้าศึกษาเพิ่มเติมมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งทำให้ความก้าวหน้าของวิชาการด้านสังคมศาสตร์มีมากขึ้นเท่านั้น

เป็นที่น่ายินดีว่า การศึกษาค้นคว้าและการวิจัยของนักวิชาการในเมืองไทยเกี่ยวกับสาขาวิชาต่าง ๆ ทางด้านสังคมศาสตร์นั้นกำลังมีเพิ่มมากขึ้นทุกวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะที่ประเทศกำลังพัฒนาเช่นนี้ มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานทั้งหลายจะต้องรู้ข้อมูลของปัญหาต่าง ๆ ทางสังคมศาสตร์ก่อนเป็นเบื้องต้น กรณีเช่นนี้ความสำคัญของการวิจัยทางสังคมศาสตร์ยิ่งเพิ่มมากขึ้น เพราะการวิจัยด้านสังคมศาสตร์เกี่ยวพันกับด้านอื่น ๆ อย่างแยกไม่ออกเหมือนลูกโซ่ เช่น การวางแผนพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ดังนั้นแรงผลักดันเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่จำเป็นในแขนงวิชาต่าง ๆ สำหรับนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศ อันส่งผลให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยทางสังคมศาสตร์นี้ จึงเป็นความจริงอย่างยิ่ง

อย่างไรก็ตาม ในส่วนตัวของผู้เขียนเอง ความจริงที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยทางสังคมศาสตร์ดังที่กล่าวมานั้น น่าจะเป็นความภาคภูมิใจของนักวิชาการชาวไทยมากยิ่งขึ้น ถ้าผลงานการศึกษาและการค้นคว้าหรือการวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ทั้งหลายภายในประเทศไทย และที่เป็นผลประโยชน์ต่อแผ่นดินไทยโดยตรง เป็นของนักวิชาการทางด้านสังคมศาสตร์ที่เป็นคนไทย

ชวช วิชัยศิษุ

คำขอบคุณ

ความสำเร็จในการ เรียบเรียงวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ขึ้นอยู่กับคำแนะนำและความปรารถนาดีของหลายท่านด้วยกันทั้งในด้านการงานและส่วนตัว ซึ่งผู้เขียนถือว่า จะละเว่นเสียมมีใครที่จะกล่าวถึงบุญคุณของท่านเหล่านั้นหมดต่อผู้เขียน

ความปรารถนาดี และคำแนะนำในเบื้องต้นทั้งการให้กำลังใจตลอดระยะเวลาของการเขียนวิทยานิพนธ์ ที่ผู้เขียนได้รับจาก ดร. อมร วิชาลัยย์ ผู้อำนวยการสำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ นั้น เป็นสิ่งที่ผู้เขียนไม่มีวันลืมชั่วชีวิตนี้

การพยายามอบรมสั่งสอนในรายวิชาที่ว่าด้วยระเบียบวิธีการวิจัย และการเปิดโอกาสให้ผู้เขียนได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับงานวิจัยสนามในระยะเริ่มแรกที่ผู้เขียนเข้ามาเป็นนักศึกษาของคณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จาก อาจารย์รัตยา สุวรรณะชญ เป็นการสร้างเส้นทางชีวิตที่ดีให้กับผู้เขียนโดยตรง

การสนับสนุนทางการเงินจาก The Arthur I. Appleton Foundation ตลอดระยะเวลาของการศึกษา

ความช่วยเหลือทางการเงินการแก้ไขข้อความบางตอนของวิทยานิพนธ์จากคุณเศรษฐพร คุณศิริพิทักษ์ เพื่อนผู้ใกล้ชิดและหวังดี

นอกจากนี้แล้ว ในทางส่วนตัวของผู้เขียน ความสนับสนุนทั้งทางการเงินและกำลังใจที่ผู้เขียนได้รับตลอดเวลาจากบิดาและมารดานั้น เป็นสิ่งสำคัญมากที่สุดที่แสดงให้เห็นถึงความรักและหวังดีที่บิดามารดามีต่อบุตร

ผู้เขียนไม่มีวันลืมการส่งเสริมทางการศึกษาค้นคว้าการให้กำลังใจที่ผู้เขียนได้รับอย่างสม่ำเสมอจากญาติผู้ใหญ่ ๒ ท่าน คือ คุณลิขิต และคุณลมุล สมบัติศิริ

ท้ายที่สุดนี้ ผู้เขียนขอจากจำและจารึกไว้ซึ่ง ความเมตตาใจอันดีงามของสุภาพสตรีผู้หนึ่ง
ซึ่งสนับสนุนและส่งเสริมความก้าวหน้าทางการศึกษาของผู้เขียนตลอดมา ตั้งแต่เริ่มเข้าเป็นนักศึกษา
ของคณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ความดีประการหนึ่งประการใดที่อาจมีขึ้น
จากวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ผู้เขียนขอมอบให้แก่เธอเพื่อเป็นของขวัญวันเกิดสำหรับปีพุทธศักราช ๒๕๑๐

ธวัช วิชัยภักฐ์

ABSTRACT

Social Science Research in Different Culture. A Case Study of the role of Thai Research Assistant Assisting Foreign Researchers.

The burgeoning field of social science research in different culture has raised a number of questions concerning the special methodological and conceptual difficulties that beset the field. In some respects these are merely special cases of problems facing all social science researchers, yet in other ~~respects~~, the issues are either more salient or prominent and stubborn or are nearly unique to situations involving more than one ethnic group. Unless these problems are defined and examined there is some danger that we may accumulate data having generality and less validity.

The author has been a Thai Research Assistant to both Western individual and team researchers who did social science research cross-culturally in Thai society.

After their field research projects on Thailand were finished, it was felt by this writer that ordinary research methodology in different-cultural social science research encounters special difficulties. The researchers themselves found this out more and more everyday as they carried out their projects.

This thesis is a small attempt to classify those western¹'s research problems in field studies of Thai society. Data is based on both research documents or texts and his field experience.

Before plunging into further issues, it may be well to point out that different-cultural social science research is not new to Thailand. Western ethnographers and cultural anthropologists have been pioneers and were understandably interested in describing those concerned phenomena most readily observable; customs, rituals, tools, techniques of wresting a livelihood tribal organization, kinship patterns, stratification and the like. Although one cannot say these pioneering and continuing efforts were not concerned with the background and intentions of various indigenous people, the bulk of the data were mostly descriptive and a central conceptual problem has been one of devising a proper taxonomy which will facilitate the comparability of the observations taken in various parts of the country.

The author has set up one main hypothesis of the study which says, "There is positive correlation between different-cultural research results and the communication to be used by the researchers." In addition, he also presents other six hypotheses which all have been correctly proved in Chapter 3.

Suggestions presented here are instruments to be used in field work for collaborators, i.e., research assistants from each locality in which studies take place, and for researchers who will do any different-cultural research in the social sciences.

This thesis may be considered as a leading direction to any further study of the same discipline.

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	I
คำขอบคุณ	II
บทนำ	๑
ความเป็นมาของเรื่องที่ทำการศึกษา	๑
ความสนใจและวัตถุประสงค์ในการศึกษา	๓
ขอบเขตของการศึกษา	๕
วิธีการศึกษา	๘
ความสำคัญของเรื่อง	๘
การเสนอเรื่อง	๑๒
บทที่	
๑. <u>ความสัมพันธ์ระหว่างการวิจัยทางสังคมศาสตร์และสังคมไทย</u>	๑๘
การวิจัยทางสังคมศาสตร์	๑๖
งานวิจัยสนามทางสังคมศาสตร์ทางวัฒนธรรม	๑๘
สังคมไทยกับงานวิจัยสนามทางวัฒนธรรม	๒๒
อุปสรรคบางประการของการวิจัยทางสังคมศาสตร์ในเมืองไทย	๒๕
ระบอบการปกครองของประเทศ	๒๘
ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและสังคม	๓๐
ระบบการศึกษา	๓๒
อุปการณ์างประการที่ช่วยส่งเสริมการวิจัยทางสังคมศาสตร์ในเมืองไทย..	๓๓
ความร่วมมือจากรัฐบาล	๓๓
สภาพของสังคมไทย	๓๕
ความจำเป็นของการพัฒนาประเทศ	๓๕

๒	<u>ลักษณะของการวิจัยสนามของชาวต่างประเทศที่ใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์.....</u>	๓๗
	ที่มาของการดำเนินงานของโครงการวิจัยของคณะวิจัยจากยุโรป	๓๗
	การแบ่งหน้าที่ในการดำเนินงานของคณะวิจัยจากยุโรป	๓๘
	การเตรียมตัวในการวิจัยในประเทศไทยของคณะวิจัยจากยุโรป	๔๓
	การศึกษาถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย	๔๔
	การเตรียมตัวทางด้านภาษาไทย	๔๕
	การจ้างคนไทยเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ช่วย	๔๗
	การเตรียมตัวทางด้านระเบียบวิธีการวิจัย	๔๘
	Thematic Interview	๔๘
	Quantitative Interview	๕๓
	ที่มาของการดำเนินงานของโครงการวิจัยของนักวิจัยจากอเมริกา	๕๔
	การเตรียมตัวในการทำวิจัยในประเทศไทยของนักวิจัยจากอเมริกา	๕๖
	การศึกษาถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย	๕๗
	การเตรียมตัวทางด้านภาษาไทย	๕๗
	การจ้างคนไทยเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ช่วย	๕๘
	การเตรียมตัวทางด้านระเบียบวิธีการวิจัย	๖๐

๓	<u>วิเคราะห์ปัญหาของการวิจัยสนามทางวัฒนธรรม .....</u>	๖๓
	ปัญหาที่เกิดขึ้นความซับซ้อนต่าง ๆ	๖๔
	วิธีเตรียมการวิจัย	๖๔
	คณะวิจัยชาวยุโรป	๖๔
	ปัญหาทางด้านการศึกษาถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย	๖๕
	ปัญหาอันเกิดจากการเตรียมตัวทางด้านภาษาไทย	๗๐
	ปัญหาอันเกิดจากการจ้างคนไทยเป็นผู้ช่วย	๗๓

ปัญหาอันเกิดจากการเตรียมตัวทางคำปรึกษาแบบวิธีการวิจัย...	๓๕
นักวิจัยชาวอเมริกัน	๔๐
ปัญหาทางด้านการศึกษาระดับสูงถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย.....	๔๑
ปัญหาอันเกิดจากการเตรียมตัวทางคำปรึกษาภาษาไทย	๔๔
ปัญหาอันเกิดจากการจ้างคนไทยเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ช่วย	๔๕
ปัญหาอันเกิดจากการเตรียมตัวทางคำปรึกษาแบบวิธีการวิจัย...	๔๗
ปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นปฏิบัติการ	๔๘
ระยะก่อนมีการสัมภาษณ์	๔๘
ระยะการทดสอบแบบสอบถาม	๕๐
ระยะการออกสัมภาษณ์	๕๓
ข้อขัดแย้งอันเกิดจากความไม่เข้าใจในโครงการวิจัย	๕๔
ความไม่เข้าใจในวิธีดำเนินการวิจัย	๕๔
ความกลัวที่มีต่อการแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา	๕๕

๔	<u>สรุปและขอเสนอแนะ</u>	๑๐๓
	<u>ขอเสนอแนะ</u>	๑๐๕
	<u>ภาคผนวก</u>	๑๑๑
	ap-1	
	<u>บรรณานุกรม</u>	๑๓๖
	<u>สารบัญ</u>	๑๖๐
	ap-2	
	<u>ประวัติผู้เขียน</u>	๑๕๖

ความเป็นมาของเรื่องที่ทำการศึกษา

ในช่วงชีวิตการเป็นนักศึกษาคณะรัฐประศาสนศาสตร์ของผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมกับการดำเนินงานทางงานวิชาการ ทั้งกับนักวิชาการชาวไทยและชาวต่างประเทศหลายครั้ง แม้จะด้วยระยะเวลาอันสั้นก็ตาม แต่ไม่เคยครั้งไหนที่ให้ความรู้ ประสบการณ์ และปัญหาในการทำงานมากเช่นการทำวิจัยร่วมกับผู้เขียนชาวต่างชาติของประเทศในทวีปยุโรปประเทศหนึ่ง ภายใต้ชื่อโครงการวิจัยว่า "การศึกษาวิชาชีพในประเทศไทย" (Vocational Education in Thailand)

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในระยะปัจจุบันนี้ ได้มีนักวิจัยชาวต่างประเทศสนใจมาทำการศึกษาวิจัยถึงเรื่องราวและพฤติกรรมในสถานต่าง ๆ ของคนไทยอย่างมากมาย ทั้งการวิจัยส่วนบุคคล (Individual Research) และการวิจัยที่เป็นคณะ (Co-operative Research) กลุ่มนักวิจัยชาวยุโรปกลุ่มนี้มักเนื่องใจว่า เป็นการวิจัยประเภทหลัง ซึ่งเมื่อได้ทำการวิจัยเสร็จสิ้นตามโครงการแล้ว ก็พากันจากไป มิได้ทิ้งเอกสารอย่างใดไว้ให้เป็นหลักฐาน ที่ชี้ให้เห็นถึงปัญหาต่าง ๆ ในการทำวิจัย อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อวงวิชาการไว้เลย

การดำเนินงานของโครงการวิจัยของชาวต่างประเศกลุ่มนี้ มีขึ้นที่ภาคอีสาน ซึ่งมีศูนย์กลางการปฏิบัติงานอยู่ที่ วิทยาลัยเทคนิคไทย-เยอรมัน ที่จังหวัดขอนแก่น และศูนย์กลางการบริหารงานในภาคกลางอยู่ที่กรมวิเทศสหการ กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ พระนคร

ผู้เขียนได้เข้าทำงาน ในฐานะผู้ช่วยชาวไทยในการทำวิจัย ร่วมกับคณะนักวิจัยชาวยุโรปกลุ่มนี้ ในระหว่างเดือนสิงหาคมถึงเดือนธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๐๘ โดยใช้เวลาดำเนินงานเดือนสิงหาคมถึงเดือนตุลาคมปฏิบัติงานร่วมกันอยู่ที่ภาคอีสาน และระยะเวลาจากนั้นปฏิบัติงานร่วมกันที่กรุงเทพฯ ในช่วงของการปฏิบัติงานร่วมกันนั้น ผู้เขียนได้สังเกตการปฏิบัติงานของคณะนักวิจัยนี้ตลอดมาและมีความรู้สึกว่ามีชาวต่างประเศกลุ่มนี้ จะมีความรอบรู้ในความรู้ระเบียบวิธีการวิจัย หรือเทคนิคการวิจัยต่าง ๆ อย่างมาก แต่นักวิจัยกลุ่มนี้หาได้มีความเข้าใจถึงลักษณะของสังคมและวัฒนธรรมไทย ในระดับเดียวกับที่พวกเขาที่มีความเชี่ยวชาญในทางด้านเทคนิคของการวิจัยไม่ ปัญหาต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นอย่างมากมายไม่เว้นแต่ละวันในขณะที่

การวิจัยยังคงดำเนินอยู่ กังนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่า ถ้าได้ทำการศึกษา ค้นคว้า รวบรวม และวิเคราะห์
ถึงที่มาและผลของปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้น พร้อมทั้งเสนอแนะแก้ไขข้อขัดข้องประการต่าง ๆ ก็จะเป็น
ประโยชน์ไม่น้อย

ในขณะที่ผู้เขียน เริ่มเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนมีโอกาสได้ออกไปทำงานวิจัย
สนาม (field research) ในฐานะนักวิจัยผู้ช่วยอีกครั้งหนึ่งกับนักวิจัยชาวอเมริกัน โดยในระยะ
แรกเป็นการสำรวจสถานที่ (feasibility survey) หลายจังหวัดทางภาคอีสาน เพื่อศึกษา
หาสถานที่สำหรับการทำวิจัยสนามนั้น และในระยะหลังเมื่อเริ่มลงมือการวิจัย ณ อำเภอโพธิ์ทอง
จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้ง ๒ ระยะนี้ อยู่ในระหว่างเดือนมีนาคมถึงสิ้นเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๐
และผู้เขียนประสงค์ขอรับฉันทานุมัติในการแปลข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด จากภาษาไทยไปเป็นภาษา
อังกฤษอีกด้วย ซึ่งในเรื่องของการแปลนี้ ถือได้ว่ามีบทบาทอยู่มาก ต่อความสำเร็จของการทำวิจัย
ทางสังคมศาสตร์ต่าง วัฒนธรรม

เพื่อให้วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ มีความสมบูรณ์ตามหลักเกณฑ์ทางวิชาการมากยิ่งขึ้น
ผู้เขียนจึงได้พยายามรวบรวมปัญหาและข้อบกพร่องประการต่าง ๆ จากการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์
ต่าง วัฒนธรรม ในคราวหลังนี้ไว้เพื่อประกอบกับประสบการณ์ในการทำวิจัยต่าง วัฒนธรรมร่วมกับ
คณะนักวิจัยชาวยุโรปที่ได้กล่าวถึงไว้แล้วในตอนต้น ซึ่งผู้เขียนคิดว่า จะมีส่วนช่วยให้ผลการ
ค้นคว้าในเรื่องเหล่านี้ถูกต้อง สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

การทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่าง วัฒนธรรมในที่นี้หมายถึงการที่บุคคลหรือคณะบุคคล
ของชนชาติหนึ่งที่มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และการสั่งสมซึ่งประสบการณ์ที่ผ่านมาใน
ชีวิตแตกต่างไปจากชนของท้องถิ่นที่การวิจัยดำเนินอยู่ การทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่าง วัฒนธรรมยัง
หมายถึงการที่ชนของประเทศใดประเทศหนึ่ง ไปทำการวิจัยในท้องถิ่นภายในประเทศเดียวกัน
ที่แตกต่างออกไปจากสถานที่ตั้งกำเนิด และการมีโอกาสได้รับการอบรมพร้อมทั้งการสั่งสม
ประสบการณ์ที่ชนเหล่านั้นได้รับแตกต่างไปจากชนของท้องถิ่นที่มีการทำวิจัย

อนึ่ง กรณีนี้จะได้มีการพิจารณาเพิ่มเติมมากยิ่งขึ้นในหัวข้อที่ว่าควม งานวิจัยสนามทาง
สังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรม

ความสนใจและวัตถุประสงค์ในการศึกษา

การศึกษาในระดับชั้นปริญญาโททางรัฐประศาสนศาสตร์ ตามหลักสูตรที่ใช้อยู่ตั้งแต่สมัยยังเป็น
ส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น การเขียนวิทยานิพนธ์เป็นวิธีการศึกษาที่นักศึกษาทุกคนจะต้อง
ปฏิบัติก่อนที่จะได้รับปริญญา เพราะการศึกษาในระดับนั้นมีได้หมายความว่าแค่เพียงการ เรียนรู้ จากสาขาวิชาหนึ่ง
วิชาใดที่มีสอนอยู่แต่เพียงในห้องเรียนเท่านั้น นักศึกษาจะต้องรู้จักค้นหาความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มเติมโดย
ตัวของนักศึกษาเอง วิธีที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าหาความจริงใหม่ ๆ นั้น เป็นลักษณะหนึ่งของการวิจัย ที่
จะส่งเสริมและกระตุ้นให้นักศึกษาพยายามค้นคว้าเพิ่มเติมต่อไปอีก ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ทั้งต่อตัวนักศึกษาเอง
และต่อความเจริญของวิชาการ เพราะการวิจัยหรือการค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ นั้น มีทั้งคุณค่าและความน่าพิศวง
ประการต่าง ๆ อย่างมากมาย

นอกจากนั้นแล้ว ความสำคัญอีกประการหนึ่งที่นักศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป (Graduate
Student) ควรจะได้ระลึกอยู่เสมอว่า การศึกษาในระดับนี้ นั้น รวมไว้ทั้งการศึกษาซึ่งเป็นหลัก
(Concentration) ทางด้านวิชาการในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ และการเตรียม
สำหรับการศึกษาค้นคว้าหาความจริงใหม่ ๆ ในอันที่จะได้นำความรู้อันค้นพบเหล่านั้น ไปรวมไว้กับ
สาขาวิชานั้น ๆ ในเวลาต่อไป หรือกล่าวได้โดยย่อ ๆ ว่า การศึกษาในระดับนี้ มิได้เป็นเพียง
แต่การศึกษาในสิ่งที่ทราบกันโดยทั่วไปแล้วเท่านั้น ยังหมายรวมถึงการที่นักศึกษารู้จักใช้ความคิดของตัวเอง
ค้นคว้าหาความจริงใหม่ ๆ อีกด้วย

Tyrus Hillway, Introduction to Research (Boston : Houghton Mifflin
Company, 1956), pp. 23-4.

๒

Ibid., p. 24.

การทำวิจัยในประเทศไทยนั้น เริ่มมีความสนใจกันอย่างจริงจังในระยะสิบกว่าปีที่ผ่านมา
 นี้เท่านั้นเอง โดยเฉพาะในส่วนของการศึกษานั้นก็เมื่อมีการจัดตั้งสภาวิจัยแห่งชาติ สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีขึ้นและหลังจากนั้นก็เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ทั้งส่วนของรัฐบาลและเอกชนต่างก็มีการค้นคว้า
 กันอย่างเห็นได้ชัด ถึงการมองเห็นคุณประโยชน์อันจะพึงมีขึ้นที่ใคร่รับการวิจัย^๓ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
 การวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพราะเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า ในเมืองไทยนั้นการวิจัยทางสังคมศาสตร์
 ยังมีน้อยมาก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่ายังอยู่ในระยะเพิ่งเริ่มต้น จึงมักพบว่าพฤติกรรมและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ
 ที่เกิดขึ้นอยู่ในสังคมไทยนั้น ล้วนแต่มีปัญหาที่ยากแก่การที่จะหาคำตอบหรือคำอธิบาย จึงอาจเกิดความรู้สึก
 กันได้โดยทั่วไปว่า ในปัจจุบันนี้ เมืองไทยเป็นตลาดของการวิจัย โดยเห็นได้จาก ฝรั่งทั้งในระดับ
 บุคคลและระดับรัฐบาล รวมทั้งองค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ ซึ่งต่างพากันสนใจมาทำการวิจัยในเมืองไทย
 กันอย่างมาก นอกจากนี้แล้วในส่วนของคุณสมบัติของสังคมนั้น ถึงกับมีศาสตราจารย์ชาวต่างประเทศกล่าว
 ว่า " . . . เมืองไทยนี้ที่หันหน้าไปทางใด ก็มีปัญหาให้ทำการวิจัยได้ทั้งนั้น . . ."^๔

อย่างไรก็ตาม ความก้าวหน้าของเทคนิคการวิจัยหรือการจัดระเบียบวิธีการศึกษาเรียกว่าคว
 ระเบียบวิธีการวิจัย (Research Methodology) นั้น ได้พัฒนาโดยชนชาวตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ การ
 ที่จะนำเทคนิคเหล่านั้นเข้ามาใช้ในประเทศไทย ย่อมต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะ
 อย่างยิ่งในเมื่อการใช้เทคนิคการวิจัยนั้น เป็นการวิจัยทางวัฒนธรรม ปัญหาที่จะเกิดขึ้นเห็นได้
 ชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะแม้แต่การวิจัยที่ทำขึ้นโดยคนไทยด้วยกัน จากประสบการณ์ของผู้เขียนเองก็มีปัญหา

^๓ ดู ศักดิ์ ภาสขนิรันดร์, "พัฒนาของการวิจัยในประเทศไทย," จตุสารวิจัยสังคมศาสตร์,
 สัปดาห์ที่ ๔ (๒๐ พฤษภาคม ๒๕๐๖), หน้า ๔ - ๑๖.

^๔ ประเสริฐ แยมกลิ่นฟูง, "การวิจัยความเป็นอยู่และรสนิยมของชาวไทย,"
จตุสารวิจัยสังคมศาสตร์ สัปดาห์ที่ ๑๓ (สิงหาคม ๒๕๐๖), หน้า ๑๓ - ๔๓.

^๕ ศาสตราจารย์ ดร. Ernest E. Boesch กล่าวกับผู้เขียน เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม
 ๒๕๐๔ เวลาประมาณ ๑๔ น.

ต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย ในกรณีที่การวิจัยนั้นขึ้น ณ สถานที่ ซึ่งภาษาและวัฒนธรรมแตกต่างไปจากของนักวิจัยนอกจากนี้แล้วในส่วนที่เกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมไทย การวิจัยที่ดำเนินโดยคนไทยด้วยกันเองแม้ในปัจจุบันนี้ก็ยังมีได้มีการศึกษาค้นคว้ากันอย่างกว้างขวาง จริงจังแต่ประการใด อีกประการหนึ่ง จากความเป็นจริงที่ว่าทฤษฎี แนวความคิด หรือเทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่าง ๆ นั้นเป็นผลจากการศึกษาค้นคว้าจากสภาพการณ์แวดล้อมในสังคมทั่ว ๆ ไป อันเป็นสิ่งแวดล้อมในสังคมตะวันตก ดังนั้นการที่จะนำแนวความคิดเหล่านั้นเข้ามาใช้ปฏิบัติ โดยมีสังคมไทย ซึ่งมีสภาพการณ์แวดล้อมต่าง ๆ แตกต่างไปจากสังคมตะวันตก เป็นสถานที่สำหรับศึกษาค้นคว้า จึงยิ่งน่าจะประจักษ์ชัดขึ้นอีกว่า ย่อมต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากมายยิ่ง

วัตถุประสงค์ประการสำคัญของการศึกษาเรื่อง การทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรม สำหรับวิทยานิพนธ์นั้นจึงมุ่งที่จะสำรวจดูว่า เทคนิควิธีในการวิจัยของชาติตะวันตกที่อาจสรุปได้ว่าเป็นวิธีการวิจัยอันทันสมัยนั้น จะสามารถนำมาใช้ในประเทศไทยที่มีสภาพสังคมและวัฒนธรรมแตกต่างไปจากชาติตะวันตกได้มากน้อยหรือไม่ เพียงใด

อย่างไรก็ตาม การที่จะทำการศึกษา ถึงเรื่องการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรมทั้งหมดเสียทีเดียวนั้น ย่อมไม่สามารถที่จะชี้ให้เห็นถึงปัญหา และข้อขัดแย้งประการต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน เพราะจะเป็นเรื่องที่กว้างขวางมากเกินไป จึงต้องทำการศึกษาในรูปของการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study)

อีกประการหนึ่ง การที่ผู้เขียนได้รับการอบรมสั่งสอน และได้ค้นคว้าเพิ่มเติมในวิชาการระเบียบวิธีการวิจัย (Research Methodology) นั้นเปรียบเสมือนหนึ่งได้รับวัตถุดิบของวิชาความรู้ และคาดหวังเอาไว้ว่า จะได้นำวัตถุดิบเหล่านั้นไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้จริง ๆ เมื่อออกทำการวิจัย แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า เป็นการยากลำบากสำหรับนักศึกษาที่จะได้มีโอกาสออกปฏิบัติงานทำการวิจัยจริง ๆ ได้ขณะทำการศึกษาอบรม ในกรณีเช่นนี้ การศึกษาเฉพาะกรณี จะช่วยให้ผู้ศึกษามองเห็นภาพและสามารถนำเอาความคิดที่เป็นอิสระได้มากขึ้น

^๖ พัทธา สายบุญ, "ลักษณะขอบเขตและกรณีการวิจัยของวิชามานุษยวิทยา."

จดสารวิจัยสังคมศาสตร์, สืบค้นที่ ๖ (๑๔ มีนาคม ๒๕๐๖), หน้า ๕.

^๗ Charles L. Gragg, "Because Wisdom Can't Be Told," in Malcom P. McNair, ed., The Case Method at the Harvard Business School (New York: McGraw - Hill Book Company, Inc., 1954), pp. 7-9, 14.

นอกจากนี้แล้ว ยังเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปอีกว่า พนักงานวิจัยของเมืองไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางสังคมศาสตร์นั้น เมื่อพิจารณาให้ละเอียดถี่ถ้วนแล้วจะพบว่า เมืองไทย ยังมีนักวิชาการที่มีความรู้ทางค่านี (Theoretical Knowledge) และความรู้ทางค่าน ประสพการณ์ (Empirical Knowledge) อยู่เป็นจำนวนมากนักอีกด้วย ดังนั้นการศึกษา ถึงเรื่องการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรม โดยการศึกษาวเคราะห์จากการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ต่างวัฒนธรรมที่นักวิจัยไทยเป็นผู้ชวชนนี้ จึงเป็นการค้นคว้าหาความรู้ว่า คำกล่าวเช่นนั้นมีความจริง อยู่แค่ไหนเพียงใด

ในประการต่อมา เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า วิธีการของระเบียบวิธีการวิจัยที่ใช้สำหรับศึกษาค้นคว้าในการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรมนั้น เกิดมาจากแนวความคิดของชาติตะวันตก ซึ่งย่อมมีสภาพสังคมและวัฒนธรรม ความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนพฤติกรรมของบุคคลแตกต่างออกไปจากประเทศไทย ในสาระสำคัญหลายประการด้วยกัน ดังนั้นข้อบกพร่องและปัญหาต่าง ๆ อันอาจจะเกิดจากการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรม ย่อมมีอยู่มากมาย วัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์อันประการหนึ่ง จึงเป็นการศึกษาเพื่อให้ได้ทราบถึงปัญหาและข้อบกพร่องเหล่านั้นว่ามีอยู่อย่างไรบ้าง พร้อมทั้งพิจารณาวิเคราะห์ถึงที่มาของปัญหา โดยจำกัดขอบเขตของปัญหาเฉพาะที่กำหนดไว้ตามหัว เรื่องเท่านั้น

ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาเรื่องนี้ จะได้นำพิจารณาในด้านการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรม เฉพาะในส่วนที่นักวิจัยชาวไทย (ยูเชียน) มีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องเท่านั้น และโดยที่การทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรม มีขอบเขตกว้างขวางมากเกินกว่าที่จะสามารถหาข้อสรุปได้เพียง วิทยานิพนธ์เรื่องนี้เพียง เรื่องเดียว จึงจำกัดขอบเขตของการศึกษาเฉพาะการทำวิจัยของชาวต่างประเทศที่นักวิจัยไทยเป็นผู้ชวชนภายในประเทศไทยเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ในการที่นักวิจัยต่างประเทศเข้ามาทำการวิจัยในประเทศไทยหรือในประเทศอื่นใดก็ตาม อาจจะแยกลำดับความเป็นมาของการดำเนินงานวิจัย ได้เป็น ๓ ระยะด้วยกันคือ

ไปรคพิจารณารายละเอียดจาก Herbert P. Phillips, Thai Peasant Personality (Berkeley, Calif.: University of California Press, 1965), p. 102.

- ก. การเตรียมตัวของคณะวิจัยมาทำการวิจัยในประเทศไทย
- ข. การดำเนินงานวิจัยสนามในประเทศไทย
- ค. การวิเคราะห์และสรุปผลของการวิจัย

ในกรณีของการทำวิจัยต่างวัฒนธรรม เช่นนี้ ข้อ ก. และ ค. นั้นเป็นการดำเนินงานภายในประเทศของเจ้าของโครงการวิจัยนั้น ๆ เช่นในกรณีการทำวิจัยของคณะนักวิจัยชาวยุโรปนั้น ข้อ ก. และ ค. จะเป็นการดำเนินงานภายในประเทศของชาวยุโรปเอง จึงละเว้นที่จะนำมากล่าว ยกเว้นสาระสำคัญในการเตรียมตัวบางประการในข้อ ก. ที่จะต้องกล่าวถึง เพราะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวิจัยสนามจริง ๆ ในเมืองไทย และในเรื่องราวอันเกิดขึ้นในงานวิจัยเป็นพฤติกรรมต่อเนื่องกันเท่านั้น นอกจากนี้เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าการทำงานวิจัยสนามนั้น ใ่ว่างานวิจัยจะเสร็จสิ้นไปเมื่องานสนามเสร็จสิ้นก็หาไม่ เพราะเวลาที่ใช้ไปในโครงการวิจัยทั้งหมด ตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจนเสร็จสิ้นเป็นผลออกมานั้น ย่อมต้องใช้เวลานานไม่ว่าจะเป็นการวิจัยอย่างเป็นกลุ่ม (Co-operative หรือ Team Research) หรือการวิจัยส่วนบุคคลก็ตาม เช่นในกรณีของโครงการวิจัยของคณะนักวิจัยชาวยุโรปนั้น อาจต้องใช้เวลาทั้งหมดกว่า ๒ ปีขึ้นไป อันเป็นเวลายาวนานเกินกว่าความสามารถที่จะศึกษาโดยตลอดเพื่อเรียบเรียงเป็นวิทยานิพนธ์ได้ จึงต้องจำกัดขอบเขตของการศึกษาพิจารณาเฉพาะการดำเนินงานวิจัยในประเทศไทย (ข้อ ข.) อันเป็นระยะเวลาที่ถือว่า การดำเนินงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรมนั้นเป็นงานวิจัยสนาม (Field Research) จริง ๆ

ส่วนการตีความและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัย อันอาจเข้ามาเกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์เรื่องนี้เป็นบางตอนนั้น ก็มุ่งในสาระสำคัญของการทำงานวิจัย และการปฏิบัติงานวิจัยของผู้ช่วยนักวิจัยชาวไทยโดยจะได้ดำเนินการพิจารณาตามหลักการที่เชื่อว่า หากได้กระทำตามแล้วจะบังเกิดผลดีแก่โครงการวิจัยและผลของการวิจัย ทั้งในด้านประสิทธิผลและประสิทธิภาพเมื่อมีการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์เกิดขึ้น แม้จะไม่ใช้ในสังคมไทยก็ตาม ผลดีที่เกิดขึ้นนั้น ก็นำไปใช้ในสังคมอื่น ๆ ได้บ้าง เป็นบางส่วนไม่มากนัก

" . . . เพราะถ้าสังคมที่ต่างกันไม่มีลักษณะร่วมกันบางประการแล้ว วิชาสังคมศาสตร์

ผู้ช่วยการโครงการวิจัย "การอาชีวศึกษาในประเทศไทย" แดงไว้ ๗ วิทยาลัยเทคนิคไทย - เยอรมัน จังหวัดขอนแก่น โดยวาจา เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๕.

ก็คงไม่สามารถจะมีอยู่ได้ ๑๐

นอกจากนี้แล้ว การศึกษาดังเรื่องการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรมนี้ ไม่ได้เน้นหนักไปทางระเบียบวิธีของการดำเนินงานวิจัย (Methodology) ที่นักวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรมนำมาใช้ (ทั้งนักวิจัยที่เป็นคณะและส่วนบุคคล) จะนำมาศึกษาพิจารณาเกี่ยวของในข้อเขียนก็เฉพาะในกรณีที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวของโดยตรงกับลักษณะของการทำวิจัยต่างวัฒนธรรมเท่านั้น แต่จะพิจารณาศึกษาไปในสาระสำคัญบางประการที่เกิดขึ้นในทางต่าง ๆ ขึ้น ในกรณีระเบียบวิธีการวิจัยนั้น ๆ ได้ถูกนำมาใช้ในสังคมไทย โดยที่ผู้เขียนในฐานะนักวิจัยผู้ช่วยมีส่วนร่วมเข้าไปเกี่ยวของ กับสาระสำคัญต่าง ๆ เหล่านั้น

วิธีการศึกษา

เป็นโชคของผู้เขียนอย่างมากประการหนึ่ง ที่ได้มีส่วนร่วมกับการดำเนินงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรมโดยตรงอันเป็นส่วนช่วยส่งเสริม ให้ผู้เขียนได้เก็บรวบรวมไว้ซึ่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) อย่างมากมายพอเพียงแก่การที่จะทำการศึกษาเพราะการได้มาซึ่งข้อมูลปฐมภูมิ ถือเป็นความสำคัญอย่างยิ่งยวด ประการหนึ่ง ในอันที่ผู้ทำการศึกษาจะประสบความสำเร็จในการศึกษาค้นคว้านั้น ๆ ใดหรือไม่ เพราะจากความเป็นจริงที่ว่า การที่จะพิสูจน์หรือศึกษาสิ่งใดก็ตามจำเป็นต่อไขข้อมูลที่ตรงต่อกรณี (Necessity) และเพียงพอ (Sufficiency) เสียก่อน ในการเขียนวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ผู้เขียนจึงพยายามใช้วิธีการศึกษาอย่างกว้างขวางที่สุดเท่าที่จะทำได้

นอกจากนี้ ผู้เขียนในฐานะนักวิจัยผู้ช่วย ยังได้จับบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตลอดระยะเวลาในการร่วมดำเนินงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรมทั้ง ๒ ครั้งไว้ด้วย และยังคงอาศัยการค้นคว้าจากตำราต่าง ๆ รวมไปถึงการเก็บรวบรวมเอกสาร

๑๐ Michael H. Moerman, "A Memorandum : A Northern Thai Village," in South East Asia Survey Research Report (USIS, Bangkok : Unclassified, May 1961 mimeo - graphed), p. 2.

๑๑ E.R. Stabler, An Introduction to Mathematical Thought (Reading, Massachusetts : Addison-Wesly Publishing Company, Inc., 1959), p. 138.

และแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่เกี่ยวข้องอยู่โดยตรงกับงานวิจัยที่ผู้เขียนเป็นนักวิจัย
ผู้ช่วย ทางก็มีส่วนอยู่อย่างอเนกประการ ในฐานะเป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)
อันช่วยให้การศึกษาคนควาของผู้เขียนมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น จากการไขข้อมูลทั้งปฐมภูมิและ
ทุติยภูมิ ^{๑๒} ควบคู่กันไป

อีกประการหนึ่ง เมื่อพิจารณาว่า ประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้รับจากการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์
ทางวัฒนธรรมในฐานะนักวิจัยผู้ช่วยนั้น มีส่วนทั้งกับการทำวิจัยเป็นคณะ (Team Research)
และการทำวิจัยเป็นส่วนบุคคล (Individual Research) ประสบการณ์เหล่านั้นผู้เขียนถือว่า
มีค่าอย่างยิ่งยวด ในการที่จะพิจารณาศึกษาถึงสาระสำคัญของประการของการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์
ทางวัฒนธรรมให้ได้อย่างดีที่สุด เพราะในการทำวิจัยเช่นนั้น เมื่อแยกพิจารณาถึงชนิดของกลุ่มบุคคลที่มา
ทำการวิจัยแล้ว ก็คงรวมอยู่กับการทำวิจัยทั้งที่ทำเป็นคณะและเป็นส่วนบุคคลทั้งสิ้น ^{๑๓}

ความสำคัญของเรื่อง

ความจริงที่ปรากฏชัดในวงการวิจัยทางสังคมศาสตร์ในประเทศไทย คือสถาบันหรือ
องค์การของรัฐบาลที่ดำเนินงานวิจัยทางด้านนี้ยังมีอยู่น้อย ^{๑๔} ถึงแม้ส่วนใหญ่ของการวิจัยทาง
สังคมศาสตร์ที่มีขึ้นในแผ่นดินไทย จึงมักจะเป็นผลงานของชาวต่างประเทศทั้งในระดับบุคคล และ

^{๑๒} สำหรับความสำคัญและรายละเอียดของ Primary data และ Secondary data
โปรดพิจารณาเพิ่มเติมจาก Hillway, op.cit., pp. 76 - 8., 134-36 และ Carter V. Good
and Douglas E. Scates, Method of Research : Educational, Psychological, Sociological
(New York : Appleton - Century-Crofts, Inc., 1954), pp. 184-86.

^{๑๓} โปรดพิจารณารายละเอียดจาก George P. Bush and Lowell H. Hattery,
(eds.), Teamwork in Research (Washington, D.C.: The American University
Press, 1953).

^{๑๔} โปรดพิจารณารายละเอียดจาก สวัสดิ์ สุคนธรังษี, "การวิจัยคืออะไร", รัฐสภาสาร,
ปีที่ ๑๕, ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม ๒๕๑๐), หน้า ๓๗ - ๔๔.

ระคิมองค์การระหว่างประเทศ ปราบกฏการณ์เช่นนี้ ขอมเห็นโคชักว่า ปัญหาและข้อักของตาง ๆ
 ยอมมีขึ้นอย่างมากมายทั้งในส่วนของผู้ทำการวิจัย และรัฐบาลไทยจนถึงกับคณะรัฐมนตรี ต้องมีการประชุม
 พิจารณา " . . . ระเบียบวาทควมการสงเสริมการวิจัยของชาวตางประเทศในประเทศไทย . . .
 เพื่อให้การควบคุมนักวิจัยชาวตางประเทศได้เป็นไปโดยรัดกุม และมีประสิทธิภาพเหมาะสมกับ
 สถานการณ์ในปัจจุบัน . . . " ^{๑๕}

ดังนั้น การทำการศึกษาดังพฤติกรรมของการวิจัยทางสังคมศาสตร์ตางวัฒนธรรม
 ประการตาง ๆ นั้น จึงเป็นเรื่องที่สำคัญอยู่มาก ไซว่าจะเป็นแต่เพียงปราบกฏการณ์ทางสังคมที่
 ยานไป ๆ เท่านั้นก็หาไม่ และเมื่อพิจารณาถึงโครงการวิจัยที่ผู้เขียนเข้าไปเกี่ยวข้อง อันเป็น
 จุดเริ่มต้นของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ จะเห็นว่าโครงการวิจัยนั้นเป็นโครงการระคิมรัฐบาลของชาติ
 ในยุโรปที่มุ่งจะหาผลเพื่อช่วยในการตัดสินใจของรัฐบาล ที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยทาง
 ด้านเทคนิคและวิชาการ ^{๑๖} โดยรวมอยู่ในโครงการที่รัฐบาลจะไกรรับเป็นมูลค่าถึง ๑๗๖ ล้านบาท
 รวมทั้งเงินให้เปล่า สำหรับช่วยการอาชีวศึกษาโดยตรงอีกประมาณ ๖๐.๕ ล้านบาท ^{๑๗} เงินจำนวนมากนี้
 ส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับผลของการวิจัย กล่าวคือ ความช่วยเหลือนั้นจะให้แก่รัฐบาลไทยในเรื่อง

^{๑๕} สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ข่าวการประชุมคณะรัฐมนตรี ธันวาคม ๒๕๐๕,

(พระนกร : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๐๕), หน้า ๑๘.

^{๑๖} คำบอกเล่าของผู้อำนวยการโครงการวิจัยที่ผู้เขียน เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม
 พ.ศ. ๒๕๐๕.

^{๑๗} สำหรับรายละเอียดของกรณีไปรคพิจารณาจาก, "เยอรมันจะช่วยเหลือไทยอีก ๑๗๖ ล้านบาท
 มีโครงการแก้ไขทาเรือควย", สยามรัฐ, หนังสือพิมพ์รายวันปีที่ ๑๗, ฉบับที่ ๒๑๔๔ (วันที่ ๕ มีนาคม
 ๒๕๑๐), หน้า ๑๓. และ "เยอรมันให้ทุนตั้งศูนย์ฝึกอบรมอาชีพหญิงแรกที่สงขลา", ไทยรัฐ,
 หนังสือพิมพ์รายวันปีที่ ๕, ฉบับที่ ๓๓๖๑ (วันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๑๐), หน้า ๖ และหน้า ๑๐.

การอาชีวศึกษาอย่างใดบ้าง ก็โดยอาศัยผลที่ได้จากการวิจัยเป็นหลักใหญ่ใจความ ก็นั้นสิ่งสำคัญที่สุดของการศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ จึงถือว่าเป็นส่วนช่วยให้ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ว่าในระยะที่ประเทศทางตะวันตกทั้งหลาย ทางพากันให้ความช่วยเหลือทางกานต่าง ๆ แก่ประเทศด้อยพัฒนาทางตะวันออกอย่างมากมาย เช่นทุกวันนี้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ เหล่านั้น จะสามารถสนองตอบความปรารถนาอันแท้จริงของชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ไคแคไหน เพียงไร แมว่าความช่วยเหลือทั้งหลายจะได้อาศัยผลของงานวิจัยอันเป็นวิธีการดีกว่าหาความจริงที่ทันสมัยที่สุดที่มนุษยชาติในศตวรรษปัจจุบันนี้คิด ซึ่งได้เป็นหลักแล้วก็ตาม

เพื่อให้การศึกษาวินิจฉัยเรื่องนี้มีแนวทางการศึกษาที่รัดกุม ผู้เขียนขอตั้งสมมติฐาน (Hypothesis) ในการศึกษาไว้ว่าในการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์นั้นการติดต่อสัมพันธ์ (Communication) ระหว่างนักวิจัยกับชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น มีความสำคัญต่อผลของงานวิจัยอยู่มาก สมมติฐานนี้ ผู้เขียนขอแยกเป็นข้อย่อยดังต่อไปนี้

๑. ความสำเร็จของงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรม ขึ้นอยู่กับความรู้ทางคามระเบียบวิธีการวิจัยของนักวิจัยผู้ช่วยซึ่งเป็นชนของท้องถิ่นที่ทีมงานวิจัย หรือมีสหสัมพันธ์เชิงปฏิฐาน (Positive Correlation) ระหว่างความสำเร็จของงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรม กับความรู้ทางคามระเบียบวิธีการวิจัยของชนในท้องถิ่นที่เป็นนักวิจัยผู้ช่วย

๒. การทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรม จะประสบผลสำเร็จได้ก็เพียงใดขึ้นอยู่กับความสามารถของนักวิจัยในการคัดเลือกนักวิจัยผู้ช่วยจากชนในท้องถิ่นที่มีการทำวิจัยให้โดยมีความรู้ความสามารถ และการที่นักวิจัยรู้จักแบ่งงานใหญ่ช่วยเหลือเหล่านั้นปฏิบัติ หรือกล่าวได้ว่ามีสหสัมพันธ์เชิงปฏิฐาน ระหว่างผลสำเร็จของงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรมกับความสามารถของนักวิจัยในการคัดเลือกให้โดยชนของท้องถิ่นที่ทีมงานวิจัย ที่มีความรู้ ความสามารถมาเป็นนักวิจัยผู้ช่วย และในการแบ่งงานให้นักวิจัยผู้ช่วยเหล่านั้นปฏิบัติ

๓. ความล้มเหลวของงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรมจะมีมากขึ้น ถ้าผู้ที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูล (Respondent) ต่าง ๆ ไม่ได้รับการบอกเล่าที่ดี (Well-informed) ถึงเรื่องโครงการวิจัยที่นักวิจัยกำลังดำเนินงานอยู่นั้น หรือกล่าวว่ามีสหสัมพันธ์เชิงลบ (Negative Correlation) ระหว่างความรู้ความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ในการวิจัยของผู้ให้ข้อมูลสำหรับงาน

วิจัยกับความล้มเหลวของงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ทางวัฒนธรรม

๔. ความสำเร็จของงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ทางวัฒนธรรมทั้งของนักวิจัยส่วนบุคคล (Individual Research) และนักวิจัยเป็นคณะ (Team Research) ขึ้นอยู่กับการเตรียมตัวมาอย่างพร้อมเพียงในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยของนักวิจัยแต่ละคน หรือมีสหสัมพันธ์เชิงปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เตรียมตัวมาอย่างพร้อมเพียงในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยของนักวิจัยแต่ละคน ความสำเร็จของงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ทางวัฒนธรรม

๕. ผู้วิจัยหรือคณะวิจัยทางสังคมศาสตร์ทางวัฒนธรรม ได้รับความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ ที่ให้ความร่วมมือในการวิจัย (Resident Sector) มากขึ้นเท่าใด ความสำเร็จและความรวดเร็วในการทำวิจัยก็จะยิ่งมากขึ้นเท่านั้น หรือมีสหสัมพันธ์เชิงปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ให้ความร่วมมือแก่นักวิจัยจากฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับความรวดเร็วและความสำเร็จในการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ทางวัฒนธรรม

๖. ความสำเร็จของงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ทางวัฒนธรรม ต้องอาศัยความถูกต้องของกระบวนการแปล (Translation Procedure) ข้อมูลที่ได้รับจากภาษาของท้องถิ่นที่งานวิจัยไปเป็นภาษาของนักวิจัยหรือกลับกัน กล่าวคือความสัมพันธ์ในเชิงปฏิสัมพันธ์ระหว่างความสำเร็จของงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ทางวัฒนธรรมกับความถูกต้องของการแปลข้อมูลที่นักวิจัยได้รับจากภาษาของท้องถิ่นที่งานวิจัยไปเป็นภาษาของนักวิจัยหรือกลับกัน

การเสนอเรื่อง

ในบทแรกจะเป็นการเสนอให้ทราบถึงแนวความคิด (Concepts) และลักษณะความเป็นจริง อันสื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสังคมไทยและการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ทั้งในลักษณะที่สังคมไทยเป็นอุปสรรคและเป็นอุปกรณต่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยยึดถือหลักการวิจัยทางสังคมศาสตร์นั้น เป็นแนวความคิดของชาติตะวันตก และพิจารณาจากระเบียบวิธีการศึกษา (Methodology of Study) ที่นักวิชาการทางตะวันตก (Western Scholars) นำมาใช้ในสังคมและวัฒนธรรมไทย แล้วจึงจะพิจารณาถึงเรื่องพัฒนาการของการวิจัยทางสังคมศาสตร์ในเมืองไทยต่อไป

บทที่สอง เป็นการเสนอให้ทราบถึงการดำเนินงานการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์
ต่างวัฒนธรรม ว่ามีอยู่อย่างไรบ้าง โดยพิจารณาทั้งการเตรียมตัวของนักวิจัย เพื่อพิจารณาถึงความ
พร้อมหรือไม่ในการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรมของนักวิจัยเหล่านั้น จนกระทั่งถึงการดำเนินงาน
วิจัยสนาม

บทที่สาม เป็นการเสนอถึงบทบาทของนักวิจัยผู้ช่วยชาวไทยในการทำวิจัยร่วมกับชาวต่างประเทศ
ซึ่งเป็นสาระสำคัญที่สุดของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ โดยเริ่มตั้งแต่งานวิจัยสนามของการทำวิจัยทาง
สังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรม ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนี้จะแยกพิจารณาปัญหาจากสาระสำคัญ ๓ ประการ
ด้วยกัน คือ จากความสัมพันธ์ จากการใช้แบบสอบถาม และปัญหาประการต่าง ๆ อันเกิดจากภาษาและ
วัฒนธรรมที่ต่างกัน เมื่อทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรม

บทที่สี่ เป็นการสรุปผลของการศึกษาว่าสอดคล้องกับ Hypotheses เพียงใด
พร้อมทั้ง เสนอแนะแนวและวิธีปฏิบัติในอันที่จะส่งผลสำเร็จต่อการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรม ให้ได้
ผลของการวิจัยที่มีประสิทธิภาพสูงเกินกว่าการดำเนินงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรมที่ผู้เขียนนำมา
ศึกษาเฉพาะกรณี และเพื่อจะให้เป็นแนวทางสำหรับการทำวิจัยของชนชาติอื่น ๆ ที่จะมีขึ้นต่อไปในอนาคต
ในสังคมไทย

ความสัมพันธ์ระหว่างการวิจัยทางสังคมศาสตร์และสังคมไทย

วันหนึ่ง ๆ ผ่านไป แต่คนเราน้อยคนนักที่จะทำการสำรวจศึกษา และตั้งคำถามถึงลักษณะของสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อให้ได้ทราบความจริงในหลาย ๆ ประการ ในอันที่จะช่วยให้การแก้ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งเผชิญหน้าเราอยู่สามารถลุส่งไปได้อย่างไรก็ตามปัญหาส่วนบุคคลต่าง ๆ นั้น มักจะได้รับการแก้ไขกันมาก่อนแล้ว ซึ่งบุคคลทั่วไปอาจจะหาคำตอบให้กับปัญหาเหล่านั้นได้ ถ้ามีโอกาสอ่านหนังสือหรือเอกสารที่ตรงกับกรณี หรือได้ถามสอบสวนจากบุคคลที่ถูกต้อง แต่ปัญหาต่าง ๆ ของสังคมนั้น เป็นเรื่องค่อนข้างยากที่จะแก้ไข เพราะไม่มีแหล่งกำเนิด (Sources) หรือเจ้าکارา (Authorities) ที่จะให้คำตอบอย่างถูกต้องชัดเจนเสมอไปได้ การเติบโตอย่างสลับซับซ้อนของอารยธรรม (Civilization) ต่าง ๆ นั้น หมายถึงว่าอย่างน้อยที่สุด ในสังคมศาสตร์ ปัญหาต่าง ๆ มีเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ยิ่งกว่าการที่ปัญหาเก่า ๆ ได้รับการปรับปรุงแก้ไข

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาว่า ปัญหาต่าง ๆ นั้นหมายถึงกรณีแห่งความเคลือบแคลงสงสัย หรือคำถามที่ยากแก่การหาคำตอบหรือข้อตกลง จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจกับข้อเท็จจริงอันตรงกับกรณีประการต่าง ๆ ในอันที่จะแก้ปัญหาเหล่านั้น แต่ถึงอย่างไรก็ยังไม่สามารถที่จะทำให้ความคลุมเคลือต่าง ๆ ลดน้อยลงไปได้ จนกว่าปัญหานั้น ๆ จะได้รับการอธิบาย ความหมายอย่างแจ่มชัด และแบ่งไปเป็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง หรือย่อยย่อย (Subproblems) ของปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้นให้ได้ในทุกสาระสำคัญของสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง และธุรกิจ กรณีเช่นนี้ช่วยให้เห็นถึงการที่งานวิจัยจะช่วยให้คนเราได้รับข้อมูลที่เป็นความจริงที่ควรนำไปใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ทั้งที่เป็นปัญหส่วนตัว และปัญหาทางสังคมศาสตร์มากยิ่งขึ้น ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่างานวิจัยนี้มีประโยชน์มากกว่าการแก้ปัญหาเฉย ๆ และจะเห็นความสำคัญของงานวิจัยได้มากยิ่งขึ้น เมื่อพิจารณาเพิ่มเติมต่อไปอีกถึงความสัมพันธ์ระหว่างงานวิจัยกับคนเราแต่ละคนก็จะพบว่า คนเรานั้นมีความปรารถนาที่จะได้รับความรู้อันแท้จริง มาช่วยสนองตอบให้ได้รับความพอใจ ในสิ่งที่อยาก رؤอยากเห็น และให้ได้ทราบถึงทิศทางที่จะดำเนินต่อไปในอนาคต ^๒

^๑ J. Francis Rummel and Wesley C. Ballaine, Research Methodology in Business (New York : Harper & Row, Publishers, Inc., 1963), pp. 1-4.

^๒ Philip R. Marvin, "Introduction," in American Management Association, The Commercialization of Research Results (New York : American Management Association, Inc., 1957), pp. 6-11.

นอกจากนี้แล้ว คนเราแต่ละคนยังต้องการทราบอีกว่า มีความก้าวหน้าในชีวิตไปแล้วขนาดไหน และเมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว ความก้าวหน้าระหว่างตัวเองกับเพื่อน ๆ เป็นไปอย่างไรบ้าง ความสำคัญเริ่มแรกของงานวิจัย (Research) จึงเริ่มมีขึ้น ด้วยประการฉะนี้

อีกประการหนึ่ง เมื่อพิจารณาในแง่ของมนุษยชาติ เป็นส่วนรวมแล้ว จะพบว่าได้มีการพยายามใช้เครื่องมือหลายประเภทด้วยกัน เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ เครื่องมือบางอย่างบางประเภทนั้น เป็นผลที่ได้รับจากประสบการณ์ที่ผ่านมาแล้วแต่หนึ่ง และในการใช้เครื่องมือเหล่านั้นอาจจะไม่มีความสงสัยแล้วถึงปัญหาถามกันว่าชาวสารเบืองตนต่าง ๆ ที่นำมาประกอบการพิจารณานั้นได้รับมาอย่างไร หรือได้มีการตรวจสอบว่า ชาวสารเบืองตนเหล่านั้น ถูกต้องตรงต่อความจริงแค่ไหน เพียงไร เป็นต้นว่า คนโดยทั่วไปอาจจะยอมรับเอาวัฒนธรรมและชนประเพณีอย่างคุณภาพ การกระทำตามคำสั่งของผู้มีอำนาจ การมีประสบการณ์ในวงแคบ หรือการอาศัยเหตุผลทางตรรกศาสตร์ จากข้อเสนอของตนเองที่ถือเสมือนหนึ่งว่า เป็นความเชื่อมั่น และท้ายที่สุดเมื่อข้อเสนอเหล่านั้นกลับกลายเป็นปัญหาที่ต้องหาทางแก้ไขบุคคลก็อาจจะหาข้อสรุปต่อปัญหานั้น ๆ บนรากฐานของการค้นคว้าหาความจริงอย่างมีระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Inquiry) ซึ่งก็คือไวพจน์ (Synonym) ของคำว่าวิจัยนั่นเอง

ดังนั้นเรื่องของงานวิจัย จึงเป็นเรื่องของผู้ที่สนใจในเหตุผลผลเป็นเรื่องราวของผู้ที่มีความสงสัยในปัญหาต่าง ๆ และสนใจที่จะไต่ถามที่พิสูจน์ได้ ผู้ที่สนใจในงานวิจัยจะต้องลงทุนทั้งกำลังเวลา ทั้งกำลังความคิด และทั้งกำลังทรัพย์ เพื่อจะวิเคราะห์หาขอมูล และสาระของความจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาประกอบหลักฐานในการพิจารณาปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้น เมื่อปรากฏเช่นนั้นแล้วก็จะพบความจริงว่า แท้จริงในการดำเนินชีวิตของคนเรานั้นย่อมต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับงานวิจัยไม่มากนักน้อยช้อยู่กับกฎเกณฑ์ที่หา แต่ละบุคคลมองเห็นสาระสำคัญของเรื่อง และยอมรับ

^๑ Rummel and Ballaine, op.cit., p. 2.

^๒ สวัสดิ์ สุคนธรังษี, "การวิจัยคืออะไร", รัฐสภาสาร, ปีที่ ๑๕, ฉบับที่ ๖ (พฤษภาคม ๒๕๑๐), หน้า ๘๒ - ๓.

ความเป็นจริงประการนี้มากน้อยเพียงใด^๕

การวิจัยทางสังคมศาสตร์

การพิจารณาถึงขอบเขตและกำจกักคามของการวิจัยทางสังคมศาสตร์^๖ สำหรับวิทยานิพนธ์เรื่องนี้นั้น จะเป็นเพียงเพื่อสร้างความเข้าใจ บางประการในสาระสำคัญที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ทางวัฒนธรรมเท่านั้น

เมื่อกล่าวถึงการวิจัยทางสังคมศาสตร์ นักวิชาการมักจะพิจารณาควบคู่กันไปกับการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ (Natural Science Research) และพยายามที่จะค้นหาวิธีการศึกษาที่แน่นอนมั่นคง และไม่เพี้ยนจนเกินไป เพราะการที่จะพยายามจัดระบบของการวิจัยทางสังคมศาสตร์ให้ได้เป็นระเบียบแบบแผน และมั่นคงแน่นอน เช่น สาขาวิชาบางสาขาของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เป็นต้นว่า วิชาเคมี หรือฟิสิกส์นั้น ในบางกรณียอมเป็นไปไม่ได้ต่อกรณีเช่นนี้ ศาสตราจารย์ทางสังคมศาสตร์บางท่านพยายามให้ทรรศนะไว้ว่า

---

^๕ Leon Festinger and Daniel Katz, (eds.), Research Methods in Behavioral Sciences (New York : The Dryden Press, 1953), p. 1. และโปรดพิจารณารายละเอียดเพิ่มเติมจาก The Editors of Fortune, The Mighty Force of Research (New York : McGraw-Hill Book Company, Inc., 1956).

^๖ สำหรับรายละเอียดของสาขาวิชาสังคมศาสตร์ (Social Sciences) นั้น ศาสตราจารย์ Wilson Gee ได้พยายามแยกแยะการพิจารณาอย่างละเอียดพร้อมทั้งเสนอแนวคิดของนักวิชาการต่าง ๆ ไว้ในที่แห่งเดียวกันอีกด้วย โปรดพิจารณารายละเอียดจาก Wilson Gee, Social Science Research Method (New York : Appleton-Century-Crofts Inc., 1950), pp. 1-88, and Conrad M. Arensberg & Arthur H. Neihoff, Introducing Social Changes : A Manual for American Overseas (Chicago : Aldine Publishing Company, 1965), pp. 9-10.

^๗ เพื่อความกระจ่างของข้อเปรียบเทียบระหว่างการวิจัยทางสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์นี้ โปรดพิจารณารายละเอียดเพิ่มเติมจาก Gee, op.cit., pp. 132 - 46.

เรา . . . พบว่ามีคุณลักษณะของศาสตร์ (Sciences) ต่าง ๆ
 ที่เรียกว่าวิทยาศาสตร์ (Scientific) อยู่ในสังคมศาสตร์ ด้วยเช่นเดียวกัน
 ศาสตร์ทั้งหลายเหล่านั้นรวมอยู่ด้วย . . . สาขานั้นเกิดจากการทดลองหรือการ
 เผ่าสังเกตที่รวมปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหลายไว้และแสดงออกถึงคุณลักษณะร่วมกัน
 บางประการ ในรูปของหลักและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ (Laws) และแสดงออกถึงลักษณะ
 ที่เป็นเหตุและผลต่อกัน ซึ่งก่อให้เกิดสาเหตุประการต่าง ๆ สาเหตุเหล่านั้น ก็เช่นเดียวกับ
 กับที่เกิดในวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ กล่าวคือ เป็นระบบของข้อเสนอเริ่มแรก ที่ก่อให้เกิด
 การค้นหาพิสูจน์กันต่อไป และเป็นความจริง (axioms) และเป็นข้อจำกัดความทั้ง
 หลาย ที่สามารถไขอาจเป็นหลักฐานต่อเหตุผลที่เป็ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ขึ้น ที่มีผลสรุป
 ตรงกับกฎเกณฑ์ที่กำหนดให้มันขึ้น โดยอาศัย ปรากฏการณ์ที่ค้นพบแล้ว จากการเผ่าสังเกต
 ทั้งหมด

แม้ว่าการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ เมื่อพิจารณาจากข้อพรรณนาดังกล่าวมาแล้วนั้น จะได้รับความสนใจภายหลังการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ก็ตาม แต่ก็มีใคร่หมายความว่า จะมีความสำคัญยิ่งหย่อนไป
 กว่าการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ เพราะการวิจัยด้านสังคมศาสตร์นั้นถือว่า

. . . เป็นการค้นคว้าเรื่องราวเกี่ยวกับสังคมมนุษย์ เพื่อนำเอาความรู้
 จากการค้นคว้านี้ไปใช้ประโยชน์ ให้สังคมมนุษย์โดยส่วนรวมมีความเจริญก้าวหน้า
 การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทางสังคมนั้น ถ้าจะทำงานแบบนั่งคิดฝันกันอยู่แต่บนโต๊ะ ขอม
 ไม่ได้อาศัยข้อมูลที่แท้จริง นับเป็นวิธีที่ล้าสมัยและใช้ไม่ได้แล้ว . . . การทำงานทุกอย่าง
 ต้องอาศัยข้อมูลที่แท้จริงเป็นเครื่องพิจารณาวางแผนทำร่วมกัน ฉะนั้น การวิจัยด้าน
 สังคมศาสตร์ จึงเป็นหนทางอย่างหนึ่งที่จะแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ให้สัมฤทธิ์
 ผลไปด้วยดียิ่ง

← Jacques Rueff, From the Physical to The Social Sciences (Baltimore : Johns Hopkins Press, 1929), pp. 65-72 (แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิพงษ์ประพันธ์, "คำกล่าวและโอวาทในพิธีมอบ
 วุฒิบัตร แก่ผู้สำเร็จการฝึกอบรมหลักสูตรนักวิจัยทางสังคมศาสตร์ รุ่นที่ ๓, "ชาวสภาวิจัยแห่งชาติ,
 ฉบับที่ ๗๖ (ตุลาคม ๒๕๐๔), หน้า ๕-๖.

เมื่อพิจารณาอย่างกว้าง ๆ แล้วการวิจัยทางสังคมศาสตร์ หมายถึงการค้นคว้าสำรวจ วิเคราะห์ โดยการไขหลักของสาขาวิชา เศรษฐศาสตร์ก็ สังคมวิทยาก็ และลักษณะที่เกี่ยวของ ประการอื่น ๆ ของสังคมหนึ่งสังคมใด หรือกลุ่มชนหนึ่งกลุ่มชนใด เข้าด้วยกัน^{๑๑} ลักษณะที่เกี่ยวของ ประการอื่น ๆ นั้น หมายถึงสภาพแวดล้อมทั้งหลายของสังคม การทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ อาจมีวัตถุประสงค์ในเบื้องต้นเพื่อค้นหาข้อมูลและความเป็นจริงประการต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็น รากฐานสำหรับข้อสรุปของนักสังคมศาสตร์ แต่ละคน หรืออาจมีวัตถุประสงค์ส่วนใหญ่เพื่อใช้ในการ กำหนดหลักการ เพื่อหาทางจัดปัดเป่าปัญหาต่าง ๆ อันมีอยู่ในสังคมแต่ละส่วน^{๑๒} ส่วนรับ การร่วมกันในการดำเนินชีวิตของสังคมหนึ่งสังคมใด หรือกลุ่มชนหนึ่งกลุ่มชนใด วัตถุประสงค์^{๑๓} ประการอื่นก่อให้เกิดประโยชน์ ทั้งที่ทั้งทางปฏิบัติหรือเชิงทฤษฎีซึ่งกันและกัน^{๑๔} นอกเหนือจากนี้ วิธีการศึกษามีอยู่เช่นไรนั้น ก็ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์เบื้องต้นของการศึกษาที่ใดซึ่งกันไว้ก่อนจะเริ่ม ลงมือดำเนินงาน^{๑๕}

---

^{๑๑} โปรดพิจารณารายละเอียดเพิ่มเติมจาก Niles Carpenter, "Social Surveys", Encyclopaedia of the Social Science, Vol XIV (New York : The Macmillan Company, 1959), pp. 162 - 65.

๑๑

Rummel and Ballaine, op.cit., p. 4.

๑๒

Pauline V. Young and Calvin F. Schmid, Scientific Social Surveys and Research (Englewood, Cliffs, N.J. : Prentice - Hall Inc., 1956), pp. 127-28.

๑๓

Richard S. Rudner, Philosophy of Social Science (Englewood Cliffs, N.J. : Prentice - Hall Inc., 1966), pp. 4-7, 81-8, 107.

๑๔

Claire Seligson, Marie Jahoda, Norton Deutsch and Stuart W. Cook, (eds.), Research Methods in Social Relations (New York : Holt Rinehart and Winston, Inc., 1961), pp. 455 - 78.

กล่าวโดยสรุปว่า งานวิจัยทางสังคมศาสตร์ เป็นผลของการวิจัยในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชุมชน และสังคมมนุษย์ที่อยู่ร่วมกัน มีแนวความเชื่อ ประเพณีนิยม ระบบวิธีการปฏิบัติงาน ตลอดจนวิธีการที่จะช่วยเหลือ อุดหนุน เกื้อกูล ให้กันและกันอยู่อย่างมีความสุข การวิจัยทางสังคมศาสตร์ เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมของวงวิชาการทั่วโลกแล้ว เพิ่งเริ่มดำเนินการเป็นลำดับเป็นต้น เมื่อไม่นานมานี้เอง ทั้งนี้เพราะเรื่องสังคมศาสตร์ เป็นเรื่องที่จะวัดหรือหาเหตุผลให้ชัดเจนเหมือนอย่างวิทยาศาสตร์ที่ช่วยขมไม่ได้ ในทางวิทยาศาสตร์นั้น นักวิจัยอาจมาตัดแผลงออกเป็นส่วน ๆ ได้ แต่ในทางสังคมศาสตร์ นักวิจัยต้องประสบกับความยากลำบากอย่างยิ่งยวด ในการที่จะวัดพฤติกรรมของคนแต่ละคนแต่ละกลุ่มให้ชัดเจนออกมาเป็นตัว เลขหรือสรุพหาค่าอธิบายเป็นภาษาเขียนได้

งานวิจัยสนามทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรม (Social Field Research in Different Culture)

ความจริงอันเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ คือระเบียบวิธีการวิจัยทั้งหลายนั้น เป็นประสบการณ์ที่รวบรวมสั่งสมไว้เป็นกฎเกณฑ์ของการดำเนินงานทางวิชาการ (Body of Knowledge) ของชาติตะวันตก (Western Conceptualization) จึงเป็นการแน่นอนว่า แนวความคิดที่ได้รับการรวบรวมและสั่งสมไว้นั้น ขอบเขตต่างไปในสังคมอื่นใดที่อยู่นอกเหนือขอบเขตของการสร้างสมแนวความคิดในเรื่องของระเบียบวิธีการวิจัยต่าง ๆ ดังนั้นการนำระเบียบวิธีการของการศึกษาเช่นนั้นมาใช้ในสังคมไทยอันเป็นสังคมที่ได้รับการสั่งสม และมีประสบการณ์ต่างด้านวัฒนธรรมและชนบทรรมนิยม ประเพณี แยกต่างไปจากสังคมตะวันตก จึงต้องระมัดระวังและพิจารณาศึกษาถึงระเบียบวิธีการดำเนินงานให้ละเอียดถี่ถ้วนเพราะ " . . . ในกรณีของการศึกษาค้นคว้าต่างวัฒนธรรมนั้น การสร้างความเข้าใจถึงสภาพสังคมต้องเป็นไปอย่างละเอียดถี่ถ้วน จะอาศัยแต่เพียงการตัดสินใจ หรือความเข้าใจแต่เพียงผิวเผิน (Intuitive Judgement) หาได้ไม่ . . . " และความสำเร็จในการศึกษาค้นคว้า

^{๑๕} โปรดพิจารณารายละเอียดเพิ่มเติมจาก W.H. Werkmoister, "Social Science and the Problem of Values", in Helmt Scharck and James W. Wiggins, (eds.), Scientism and Values (New Jersey : D. Van Nostrand Company, Inc., 1960), pp. 1 - 21.

^{๑๖} Arensberg and Niehoff, op.cit., p. 6. (แปลโดยผู้เขียน)

ทางวัฒนธรรมจะมีไค่มากหรือน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาคนว่านั้น สามารถสร้างความเข้าใจในสภาพสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่ทำการศึกษามากหรือน้อยเช่นเดียวกัน^{๑๓}

งานวิจัยสนามทางสังคมศาสตร์ทางวัฒนธรรม มีความหมายอยู่ในวงแคบกว่างานวิจัยสนามทางสังคมศาสตร์ข้ามวัฒนธรรม (Cross-cultural Social Research) โดยที่งานวิจัยสนามทางสังคมศาสตร์ข้ามวัฒนธรรมนั้น หมายความว่างานวิจัยสนามทางสังคมศาสตร์ที่ดำเนินงานโดยกลุ่มชนของสังคมหนึ่งๆ เข้าไปดำเนินงานสนามในอีกสังคมหนึ่ง^{๑๔} ซึ่งอาจจะเป็นสังคมที่อยู่ภายในขอบเขตของประเทศเดียวกัน หรือของคณะประเทศก็ตาม กล่าวโดยกว้าง ๆ แล้ว การศึกษาวิจัยข้ามวัฒนธรรมนั้น เหมาะสมกับปัญหาการวิจัยชนิดหนึ่งชนิดใด ซึ่งเกี่ยวข้องอยู่ด้วยกับตัวแปรต่างๆ ที่มีค่านิยม (Values) แตกต่างกันจากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่ง แต่ค่านิยมนั้น ๆ จะยังคงมีความหมายคงตัวไม่มากนักในสังคมใดสังคมหนึ่งที่กำหนดขึ้นไว้สำหรับศึกษา ดังนั้นประโยชน์อันพึงได้อย่างมากประการหนึ่งของระเบียบวิธีการศึกษาข้ามวัฒนธรรมคือ . . . การเปิดโอกาสให้โครงสร้าง

^{๑๓} Ibid., p. 4.

^{๑๔} โปรดพิจารณารายละเอียดเพิ่มเติมจาก Stanley H. Udy, Jr., "Cross-Cultural Analysis : A Case Study," in Phillip E. Hammond, ed., Sociologist at Work : Essays on the Craft of Social Research (New York : Basic, Inc., 1964), pp. 161-81. & F. Kenneth Berrien, "Methodological and Related Problems in Cross-Cultural Research," reprinted from, International Journal of Psychology, Vol. 2, No. 1 (33-34, 1967), pp. 33-42.

^{๑๕} ในกรณีของค่านิยมนี้มีข้อพิจารณาว่า นักวิชาการที่มีชื่อเสียงทั้งหลาย ยังไม่สามารถกำหนดคำจำกัดความที่ร่วมกันได้ในการศึกษาถึงเรื่องของค่านิยมของสังคมต่าง ๆ ซึ่งในเรื่องของสังคมศาสตร์นี้ นักวิชาการต่างก็พยายามที่จะใช้คำจำกัดความเฉพาะของตนเองหรือนำไปใช้กับสังคมศาสตร์สาขาของตนเท่านั้นดู Yasumasa Tanaka, "Cross-Cultural Compatability of the Affective Meaning System (Measured by Means of Mul tilingual Semantic Differentials)", The Journal of Social Issues, Vol. 23, No. 1 (January 1967), pp. 27 - 45.

ของสถาบันเบื้องต้นต่าง ๆ มีโอกาสเปลี่ยนแปลงได้ในระดับที่สูง เพื่อนำเข้ามาใช้ในการวางรูปแบบของการวิจัย . . . .^{๒๐} การวิจัยข้ามวัฒนธรรมจึงเห็นได้ชัดว่าเกี่ยวข้องอยู่โดยตรงกับพัฒนาการของทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสถาบันเบื้องต้นและสังคมส่วนรวม

เพื่อพิจารณาถึงการ เปลี่ยนแปลงในสังคมหนึ่งสังคมใด อันเป็นการ เปลี่ยนแปลงที่อาศัยผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยต่างวัฒนธรรมแล้ว จะพบว่า การยอมรับความสำคัญและเข้าใจถึงปัญหา อันเกิดจากการพยายามวางกฎเกณฑ์และระเบียบวิธีของการวิจัยข้ามวัฒนธรรม มีอิทธิพลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมนั้น ๆ เพราะเป็นสิ่งที่ไม่นั่นอนว่า ผลการวิจัยที่ได้เพื่อใช้เป็นหลักฐานเบื้องต้นในการนำสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในหรือให้แก่สังคมหนึ่งสังคมใด จะตรงต่อความเป็นจริงและความต้องการของสังคมนั้น^{๒๑} การยอมรับสาระสำคัญประการนี้จะช่วยให้นักวิจัยข้ามทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรมคลั่งใจได้อย่างฉลาดและถูกต้องมากขึ้น ในการนำระเบียบวิธีการศึกษาอย่างหนึ่งอย่างใดมาใช้เมื่อมีการทำวิจัยข้ามวัฒนธรรมขึ้นอีกในอนาคต^{๒๒}

^{๒๐} Udy, Jr., op.cit., p.162. (แปลโดยผู้เขียน)

^{๒๑} ไปรคศึกษารายละเอียดและพิจารณาเพิ่มเติมจาก Margaret Mead, Cultural Patterns and Technical Change (New York : Menter Books, 1961).

^{๒๒} ในการพิจารณานำระเบียบวิธีการศึกษาอย่างหนึ่งอย่างใดมาใช้ในการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรมนี้ ศาสตราจารย์ทางมานุษยวิทยา และนักวิจัยทางสังคมศาสตร์ได้วิเคราะห์ไว้อย่างละเอียดและน่าสนใจในหนังสือที่ทั้ง ๒ ท่านร่วมกันแต่งขึ้นโดยพิจารณาจาก Arensberg and Niehoff, op.cit., pp. 184 - 204.

สังคมไทยกับการวิจัยสนามทางวัฒนธรรม

การพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการวิจัยทางสังคมศาสตร์ กับสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ทางวัฒนธรรม นั้น วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ จะแสดงให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าว โดยการพิจารณาถึงลักษณะของสังคมไทยบางประการที่เป็นอุปสรรคและอุปกรของการวิจัยทางสังคมศาสตร์

การศึกษาดังสังคม^{๒๓} ไทยส่วนมากนั้น เป็นที่มาเสียยาคือการศึกษาที่ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนของวิทยาการ เป็นของชาวต่างประเทศที่สนใจในสังคมไทยเสียเป็นส่วนมาก^{๒๔} ที่เป็นผลงานของนักวิชาการชาวไทย กล่าวได้ว่ามีน้อยเหลือเกิน อย่างไรก็ตาม การศึกษาค้นคว้าของชาวต่างประเทศเหล่านั้น เป็นไปคามระเบียบแบบแผน ที่พอจะรับว่าน่าจะมีค่าใกล้เคียงกับความจริงมากกว่าที่เราจะสังเกตหรือแปลความหมายตามความประทับใจ หรือสิ่งที่รู้สึก^{๒๕} อนึ่งวัตถุประสงค์ในการที่จะนำเอาการศึกษาสังคมไทยของชาวต่างประเทศมาถวานั้น ผู้เขียนคิดว่าเป็เหมือนกระจกเงาที่ช่วยให้เราได้มองดูตนเอง แม้บางครั้งกระจกเงาอาจจะให้ภาพหลอนก็ตาม

^{๒๓} ความหมายของคำว่า "สังคม" นั้น พิจารณาความหมายได้เป็น ๒ นัย ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม กุทัทยา สายหนู, "การเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามแผน", ในอมร วิชาสัจย์ และจิตติยากรรณสูต, (เรียบเรียง) ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๐๔), หน้า ๕๒๓ - ๒๒.

^{๒๔} โปรดศึกษาพิจารณาเพิ่มเติมจาก Kazuo Enoki, (eds.), The East Asian Cultural Studies (Tokyo : Tokyo Press Limited, 1965), p. 196.

^{๒๕} ทัทยา สุวรรณะชญ, "การเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย", ในอมร และ จิตติยา, op.cit., p. 574.

ในฐานะนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของสังคมหนึ่งสังคมใด ก็อาจนำหลักการพิจารณาของนิเวศวิทยาทางการบริหาร (The Ecology of Public Administration) ^{๒๖} เข้ามาเป็นหัวข้อ (Criteria) ในการศึกษาได้เช่นกัน เป็นที่น่าพิจารณาจากสภาพแวดล้อมแห่งโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ทางสังคม วัฒนธรรมแห่งความยึดมั่น การคมนาคมติดต่อ และการเมือง ฯลฯ อย่างไรก็ตามการศึกษาถึงเรื่องของสังคมมนุษย์นั้น มีทฤษฎีหรือแนวความคิดที่ใช่เป็นหลักในการศึกษาอยู่มาก จึงเป็นสิ่งสำคัญมากที่ผู้ศึกษาจะต้องศึกษาให้รู้เสียก่อนว่าหลักการทั้งหลายเหล่านั้น แตกต่างหรือเหมือนกันอย่างไรบ้าง ในแต่ละสังคมหรือแต่ละบุคคล ^{๒๗}

ลักษณะโดยทั่วไปของสังคมไทยนั้น เป็นลักษณะของสังคมเกษตรกรรม (Agricultural Society) ^{๒๘} ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ถือมากกว่า ๘๘% อาศัยอยู่ตามท้องถิ่นชนบทต่าง ๆ ทั่วประเทศ คนไทยในชนบทเหล่านี้ส่วนมากอาศัยอยู่ตามหมู่บ้านต่าง ๆ ซึ่งตั้งอยู่ตามท้องไร่องนา ริมถนน ริมแม่น้ำลำคลองและตามบริเวณที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งเหมาะแก่การตั้งบ้านเรือนอยู่กระจัดกระจายกันไปทั่วแผ่นดินคันไทย ประมาณกันว่ามีหมู่บ้านอยู่ในประเทศไทยทั้งหมด ๔๓,๘๖๔ หมู่บ้าน ^{๒๙}

^{๒๖} โปรดพิจารณารายละเอียดใน Fred W. Riggs, The Ecology of Public Administration (London : Asia Publishing House, 1961), pp. 59-98 และนิพนธ์ ศศิธร, "การบริหารกับปัจจัยแวดล้อม", ใน อมร และ ชิตติยา, op.cit., pp. 217 - 24.

^{๒๗} ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง, "การเปลี่ยนแปลงทางสังคม", ใน ibid., p. 457.

^{๒๘} โปรดศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมจาก Herbert P. Phillips, Thai Peasant Personality (Berkeley, California : University of California Press, 1965), p. 16. ^{๒๙} Wendell Blanchard, et al., (eds.), Thailand : its people, its Society, (New Haven, Connecticut : Human Relations Area Files, Inc., 1958), pp. 1-20.

^{๒๙} อมร รักษาสัตย์, "อนาคตของการบริหารราชการส่วนภูมิภาค", ในคณะรัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ ฉบับพิเศษ ๒๕๐๔ : การบริหารราชการในส่วนภูมิภาค (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๐), หน้า ๓๓๕.

จึงรวมกันเข้ามาเป็นตำบลและอำเภอต่าง ๆ ใน ๗๑ จังหวัดของประเทศไทย ประชาชนซึ่งอาศัยอยู่ในชนบทเหล่านี้ ส่วนมากประกอบอาชีพในการเกษตรกรรมหรือเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมแทบทั้งสิ้น

เมื่อพิจารณาถึงบทบาทของนักวิชาการต่างประเทศ ที่มีบทบาทอย่างมากต่อการศึกษาเรื่องสังคมไทย ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ปรากฏว่าในระยะ ๓๐ กว่าปีที่ผ่านมาแล้วนี้ ได้มีผลงานและรายงานเกี่ยวกับการศึกษาสังคมไทยจำนวนหนึ่ง รายงานการศึกษาดังกล่าวมานั้น อาจแยกพิจารณาได้เป็น ๒ ประเภท^{๓๐} กล่าวคือ ประเภทแรก เป็นการสำรวจเบื้องต้น (Preliminary Survey) ซึ่งกระทำในระยะก่อนและหลังสงคราม ประเภทที่สอง เป็นการศึกษาอย่างละเอียด (Intensive Studies) ซึ่งนักสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาสังคม (Social Anthropologist) ได้กระทำในระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๕๐ เป็นต้นไป ผลงานสำคัญ ๆ ที่ควรกล่าวถึงของการศึกษาประเภทแรก ก็ได้แก่ผลงานของ Zimmermann^{๓๑} Andrews^{๓๒} และรายงานของ F.A.O. (Food and Agricultural Organization) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีรายงานอื่น ๆ ในลักษณะเดียวกัน เป็นที่น่าสังเกตว่าการศึกษาดังกล่าวมักจะเป็นการศึกษาที่ได้รับความสนับสนุนจากรัฐบาลหรือองค์การ ลักษณะของการศึกษาก็เป็นการสำรวจเบื้องต้น . . . โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญ เพื่อจะเก็บข้อมูลไปประกอบในการวางแผนเศรษฐกิจ ของประเทศ . . ."^{๓๓} เมื่อพิจารณาเช่นนี้ขอบเขตของการศึกษาจึงกว้าง ความสนใจก็มุ่งเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจและการเกษตร เป็นส่วนใหญ่ ในด้านเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวและชีวิตประจำวันอื่น ๆ ของชาวไทย จึงเป็นเรื่องที่ไม่ได้รับความสนใจ การศึกษาค้นคว้าเช่นนี้ จึงทำให้ไม่ได้รับความรู้อะไรมากนักเกี่ยวกับสังคมไทย นอกจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ และชีวิตทางเศรษฐกิจของครอบครัว

^{๓๐} สุเทพ สุนทร เกสัช, "ปัญหาการศึกษาในระบบเครือญาติและครอบครัวไทย", ใน เดลินิวส์ อรรถมฤต, นายวิบูลย์ อรรถมฤต : หนังสือที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ (พระนคร : โรงพิมพ์ศิวพร, ๒๕๐๕), หน้า ๕๓.

^{๓๑} Carl C. Zimmerman, Siam : Rural Economic Survey 1930-31. (Bangkok : Bangkok Times Press, 1931).

^{๓๒} James M. Andrews, Siam : Second Rural Economic Survey 1934-35. (Bangkok : Bangkok Times Press, 1935).

^{๓๓} Zimmerman, op.cit., p. 3. (แปลโดยผู้เขียน)

ในระยะต่อมา ได้เริ่มมีนักมานุษยวิทยาผู้สนใจเข้ามาศึกษาสังคมไทย เริ่มด้วย มหาวิทยาลัยคอร์เนล แห่งสหรัฐอเมริกา ภายใต้โครงการ Cornell University Thailand Project ซึ่งได้ศึกษาที่บางซัน^{๓๔} ในระยะระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๕๔ ถึง ค.ศ. ๑๙๕๘ การศึกษาค้นคว้าของ นักวิชาการจากต่างประเทศที่บางซันนี้ เริ่มแรกก็มุ่งจะไขเป็นทิศสอบดูการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของ เขตชนบทที่ติดต่อกับเมืองหลวง คือกรุงเทพฯ แต่ในที่สุดก็พบว่าระยะทางระหว่างกรุงเทพฯ และ บางซันไกลไป การศึกษาค้นคว้านั้นน่าจะไม่เป็นผล เมื่อจุดมุ่งหมายเดิมล้มเหลวไปเช่นนี้ พวกที่มารับช่วงการศึกษาต่อ ก็เป็นพวกนักจิตวิทยาสังคม ซึ่งสนใจเกี่ยวกับบุคลิกภาพทางวัฒนธรรมของชาวไทย เหตุการณ์และวิกฤตการณ์ในรอบชีวิต ทัศนคติที่มีต่อโลกภายนอก แต่อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาของโครงการนี้ ก็ยังไม่ได้จัดพิมพ์ออกมาในรูปแบบสมบูรณ์ ระหว่างที่ังรอคอยรายงานการศึกษาค้นคว้า ก็มีกรพิมพ์รายงาน การศึกษาประเภทเอกสารข้อมูล (Data Papers) และบทความต่าง ๆ ที่สำคัญ ๆ ก็น่าจะได้อีก หนึ่งสื่อที่ศาสตราจารย์ Lauriston Sharp^{๓๕} ร่วมแต่งกับผู้อื่น นอกจากนั้นแล้ว ก็ยังมีบทความและ เอกสารข้อมูลอื่น ๆ ที่กระจัดกระจายกันอยู่อีกมาก^{๓๖} ซึ่งบทความและเอกสารเหล่านั้น แม้จะไร้ภาพและ

^{๓๔} รายละเอียดของสถานที่ตั้งของหมู่บ้านบางซันโปรดพิจารณาจาก พิศยา สุวรรณะชฎ "การเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย," ใน อมร และ ชัยติยา *op.cit.*, หน้า ๕๕๐.

^{๓๕} โปรดพิจารณารายละเอียดจาก Lucien M. Hanks and Herbert F. Phillips, "A Young Thai From the Countryside : A Psychological Analysis," in Bert Kaplan, (ed.), Studying Personality Cross-Culturally (Evanston, Illinois : Row, Peterson and Company, 1961).

^{๓๖} สุเทพ สุนทรเกสซ์. *op.cit.*, p. 84.

^{๓๗} Lauriston Sharp, *et al.*, Siamese Rice Village : A Preliminary Study of Bang Chan 1948 - 1949 (Bangkok : Cornell Research Center, 1956).

^{๓๘} โปรดพิจารณารายละเอียดจาก Phillips, *op.cit.*, p. 16.

ความเข้าใจชีวิตและชาวนาไทยจึงเป็นส่วนใหญ่ของสังคมไทย ได้แจ่มแจ้งพอประมาณก็ตามแต่ก็ยังเป็นการศึกษาโดยสายตาของคนอเมริกันอยู่นั่นเองและการพิจารณาถึงงานวิจัยสนามต่างวัฒนธรรม ในฐานะที่เป็นปัญหาที่น่าสนใจในตัวของมันเองนั้นยังไม่มีปรากฏ

ในบรรดาผลงานการศึกษาจากบางชิ้น การศึกษาของ ดร. กมล ชาญเลขา ซึ่งเสนอเพื่อรับปริญญาเอกของมหาวิทยาลัยคอร์เนล และภายหลังกระทรวงเกษตรได้จัดพิมพ์เผยแพร่^{๓๕} อาจถือได้ว่าเป็นการศึกษาจากบางชิ้นที่สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่ปรากฏออกมา จริงอยู่ปัญหาและความสนใจเบื้องต้นของ ดร. กมล เป็นเรื่องเศรษฐกิจของการทำนาอย่างที่ดีของหนังสือบ่งไว้ชัด แต่มีข้อมูลจำพวกหนึ่งที่มีประโยชน์ต่อการศึกษาถึงสังคมไทย โดยการพิจารณาถึงระบบเศรษฐกิจและครอบครัวไทยเป็นหลัก^{๔๐} รวมไปถึงอิทธิพลต่าง ๆ ของสภาพภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจการทำนา ที่ช่วยให้เข้าใจถึงสาระสำคัญของประการของสังคมไทยมากยิ่งขึ้น

เนื่องจากรายงานการศึกษาตามโครงการของมหาวิทยาลัยคอร์เนล ยังมีได้จัดพิมพ์ออกมาอย่างสมบูรณ์ ผลการศึกษาของ Dr. Kaufman จึงถือได้ว่าเป็นผลงานวิจัยสนามสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรมทางคานมานุษยวิทยา จากภาคกลางของประเทศไทยที่สมบูรณ์เป็นเล่มแรก ซึ่งผลงานวิจัยสนามต่างวัฒนธรรมนี้ ยังมีผลการศึกษาที่ควรกล่าวถึงอีก คือ ผลการศึกษาของ John deYoung โดยที่ deYoung เคยทำงานสนามในหมู่บ้านภาคเหนือของประเทศไทยมาแล้ว และยังมีโอกาสไปเยี่ยมหมู่บ้านชนบทไทยตามภาคต่าง ๆ ผลงานวิจัยสนามต่างวัฒนธรรมชิ้นนี้ ต้องการที่จะให้เห็นภาพหมู่บ้านไทยในชนบทปัจจุบันอย่าง

^{๓๕} Kamol Odd Janlekha, A Study of The Economy of a Rice Growing Village in Central Thailand (Bangkok : Ministry of Agriculture, 1955).

^{๔๐} โปรดพิจารณาจาก ibid.

^{๔๑} Howard Keva Kaufman, Banhuad : A Community Study in Thailand (New York : J.J. Augustin, Inc., 1960).

^{๔๒} John E. deYoung, Village Life in Modern Thailand (Berkeley, California : University of California Press, 1955).

กว้าง ๆ แต่หนังสือเล่มนี้ก็เชื่อว่าจะเป็นผลงานที่สมบูรณ์เสียทีเดียว เพราะเมื่อพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้วจะพบว่าสาระสำคัญบางประการ เป็นสิ่งที่ Zimmerman เสนอไว้ในรายงานสำรวจเศรษฐกิจชนบทสยามครั้งแรกแล้ว

อย่างไรก็ตาม มิใช่ว่าผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับสังคมไทยมีเพียงเท่าที่กล่าวถึงมาแล้วเท่านั้น ยังคงมีหนังสืออีกมากมายหลายเล่มที่เป็นผลของงานวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) และแม้จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยสนาม ก็เป็นสาระที่อยู่นอกเหนือการพิจารณาของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้

ในระยะหลังนี้ มีนักวิจัยต่างชาติทั้งจากตะวันตก และจากเอเชียด้วยกันเอง ยากว่าเมื่องานวิจัยสนามทางวัฒนธรรมในประเทศไทยมากขึ้นทุกที แต่ผลงานของนักวิชาการเหล่านั้นที่ยอมรับว่าระเบียบวิธี (Methodology) ของการทำวิจัยสนามทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งจำเป็นและมักกล่าวไว้ถึงในผลงานอย่างชัดเจนนั้น น่าจะได้อ่านผลงานของศาสตราจารย์ Herbert Phillips

นอกจากนี้แล้ว เมื่อพิจารณาในแง่ของงานวิจัยสนามทางวัฒนธรรม จากการศึกษาของนักมานุษยวิทยา ก็ปรากฏว่ามีเพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกัน และต่างก็พากันยอมรับความสำคัญและมีปัญหาต่าง ๆ ของงานวิจัยสนามทางวัฒนธรรม^{๕๕} พร้อมทั้งมีความคิดว่าน่าจะมีการจัดระเบียบวิธีการศึกษาที่เป็นหลักฐานทางวิชาการได้พอสมควร แม้จะไม่สมบูรณ์และเป็นที่ยอมรับเช่นเดียวกับระเบียบวิธีการวิจัย (Research Methodology) ที่มีปรากฏใช้กันอยู่อย่างแพร่หลายแล้วก็ตาม

^{๕๓} โครงการวิจัยทั้งหมดตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ๒๕๐๖ ถึงเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๐๘ มีอยู่ทั้งสิ้นถึง ๕๕ โครงการด้วยกัน โปรดพิจารณารายละเอียดจากสภาวิจัยแห่งชาติ, "โครงการวิจัยของนักวิจัยชาวต่างประเทศ", ข่าวสภาวิจัยแห่งชาติ, ฉบับที่ ๗๐ (เมษายน ๒๕๐๘), หน้า ๕-๑๕.

^{๕๔} Phillips, op.cit., pp. 2-3, 96.

^{๕๕} จากการอภิปรายกับ Mr. Charles C. Lance นักมานุษยวิทยาจากมหาวิทยาลัยมิชิแกน ผู้ได้รับทุนจากมหาวิทยาลัยมาทำการศึกษาแล้ว พงศัตถกรรมบางประการทางด้านการเมืองของสังคมไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕ - ๒๕๑๐.

อุปสรรคบางประการของการวิจัยทางสังคมศาสตร์ในเมืองไทย การวิจัยทางสังคมศาสตร์ทางวัฒนธรรมในสังคมหนึ่งสังคมใดก็ตาม ย่อมคงมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมายทั้งจากแต่ละบุคคลในสังคมนั้น ๆ และจากสภาพสังคมโดยรวม^{๔๖} ปัญหาและอุปสรรคทั้งหลายเหล่านี้ ยากที่จะกำหนดกฎเกณฑ์ตายตัวลงไปได้ แต่คงถือเป็นสาระสำคัญที่นักวิจัยทางสังคมศาสตร์ทางวัฒนธรรม ควรที่จะได้พิจารณาไตร่ตรองให้รอบคอบและถ่องแท้ เพื่อเป็นการเตรียมตัวที่จะพบปัญหาและข้อขัดข้องต่าง ๆ ที่จะมีเพิ่มมากขึ้น เมื่อไปปฏิบัติงานวิจัยสนามทางสังคมศาสตร์ทางวัฒนธรรม^{๔๗}

สังคมไทยก็เช่นเดียวกัน มีอุปสรรคอยู่มากมายหลายประการต่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์^{๔๘} แต่จะนำมาพิจารณาเพียงบางประการเท่านั้น เพื่อให้เป็นส่วนเชื่อมโยงกับปัญหาต่าง ๆ ของการวิจัยทางสังคมศาสตร์ทางวัฒนธรรม เมื่อพิจารณาในสาระสำคัญเช่นนี้แล้ว อุปสรรคบางประการ เหล่านี้ได้แก่ ระเบียบการปกครองของประเทศ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและสังคม และระบบการศึกษา

^{๔๖} โปรดพิจารณารายละเอียดจาก Klaus Knorr, "Social Science Research Abroad," World Politics : A Quarterly Journal of International Relations, Vol. XIV, No. 3 (April 1967), pp. 465 - 485.

^{๔๗} Ibid., p. 466.

^{๔๘} ศักดิ์ ฆาสุชนิรันดร์, "พัฒนาของการวิจัยในประเทศไทย", จุดสารวิจัยสังคมศาสตร์, สัปดาห์ที่ ๘ (๒๐ พฤษภาคม ๒๕๐๖), หน้า ๑๑ - ๑๘.

(๑) ระบอบการปกครองของประเทศ การปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งมีมาแต่
 ครั้งแรกนั้นเป็นข้อจำกัดประการสำคัญต่อการแสดงความคิดเห็นของบุคคล รวมทั้งโอกาสที่จะได้แสดงความคิด
 เห็นเหล่านั้นด้วย ^{๕๘} กรณีเช่นนี้มีผลอย่างสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าของงานวิจัย อันถือเอาความคิด
 ริเริ่มของบุคคลเป็นสาระสำคัญเบื้องต้นประการหนึ่ง ^{๕๙} ฉะนั้น ระบอบการปกครองที่ถือเอาอำนาจของ
 คนคนเดียวเป็นใหญ่เช่นนี้ . . . ทำให้เด็ก (ซึ่งถือไปคือประชาชนส่วนใหญ่) ไม่มีความคิดริเริ่ม ไม่รับฟัง
 ความคิดเห็นหรือยกย่องใครทั้งนั้น . . . " อิทธิพลเช่นนี้ ยังคงมีตกทอดถึงสังคมไทยในยุคนปัจจุบันนี้และ
 ถือว่าเป็นอุปสรรคประการสำคัญที่สุดประการหนึ่งต่อพัฒนาการและความก้าวหน้าต่าง ๆ ของการวิจัยในสังคมไทย
 อีกประการหนึ่งลักษณะของระบอบการปกครองเช่นที่กล่าวแล้วนั้น บุคคลทั่วไปจึงไม่ค่อยมีโอกาสแสดงความคิด
 เห็น หรือแม้ว่าจะมีความคิดเห็นก็ไม่กล้าแสดงออก เพราะต้องคอยรับฟังพระบรมราชโองการจากพระเจ้า
 แผ่นดินเป็นสำคัญ อนึ่ง เมื่อพิจารณาถึงประเทศต่าง ๆ ที่เปลี่ยนระบอบการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตยมา
 นานแล้ว อุปสรรคประการต่าง ๆ ของการวิจัยก็มิค่อยลง เช่นประเทศ อังกฤษ สหรัฐอเมริกา หรือ
 ฝรั่งเศส เป็นต้น ส่วนประเทศที่เปลี่ยนมาสู่ระบอบประชาธิปไตยในภายหลัง ก็ยังมีอุปสรรคอยู่มาก
 เพราะความคิดริเริ่มและการแสดงความคิดเห็นโดยเสรีมิได้เกิดขึ้นทันทีที่เปลี่ยนระบอบการปกครองมาสู่ประชา
 ธิปไตย ความคุ้นเคยและแรงเฉื่อยของวัฒนธรรมเดิมยังคงมีอยู่มาก

^{๕๘} อิทธิพลของระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่มีต่อการแสดงความคิดเห็นของคนไทย
 โดยทั่วไปนั้น โปรดพิจารณาเพิ่มเติมจาก Choop Karnjanaprakorn, Municipal Government in
 Thailand : As An Institution and Process of Self-Government (Doctoral
 Dissertation, Department of Government Indiana University, 1956), pp. 3-6. และ
 Arsa Meksawan, The Role of The Provincial Governor in Thailand (Doctoral
 Dissertation, Department of Government, Indiana University, 1961), pp. 2-6.

^{๕๙} ศักดิ์ มาสุขนิรันดร์, "การวิจัยทางสังคมศาสตร์ ประโยชน์ของการวิจัย และคุณสมบัติ
 ของนักวิจัย", จุลสารวิจัยสังคมศาสตร์, สืบค้นที่ ๕ (๒๖ เมษายน ๒๕๐๖), หน้า ๑๔ - ๒๐.

^{๕๙} นางฉลวย เลหาศิริานนท์, "การใช้และความสามารถที่จะใช้จิตวิทยาสังคมในประเทศไทย",
จุลสารวิจัยสังคมศาสตร์, สืบค้นที่ ๒, เดม ๒ (๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๖) หน้า ๑๐.

(๒) ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและสังคม ลักษณะความสัมพันธ์ในครอบครัวไทยนั้น เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่และผู้น้อย ในลักษณะของการยอมรับคำสั่งโดยปริยาย^{๕๒} การอบรมสั่งสอนภายในครอบครัวนั้น ". . . เด็ก ๆ จะได้รับคำสั่งสอนให้สุภาพ เคารพเชื่อฟัง และสงบเสงี่ยม เด็กทุกคนจะได้รับการอบรมให้ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้มีอายุมากกว่าอย่างไม่มีข้อโต้แย้ง . . . แม้ว่าจะไม่เข้าใจเหตุผล (เลยก็ถาม) . . . เด็กทั่วโลกซึ่งมีคำถามว่า "ทำไม" นั้น เด็กไทยจะไม่ได้รับคำตอบ"^{๕๓} ความรู้สึกและการอบรมที่ได้รับมาเช่นนี้เอง ทำให้คนไทยมีนิสัยไม่ชอบถาม ไม่ชอบค้นคว้าหาคำตอบในสิ่งที่เป็นปัญหาทั้งหลาย อันส่งเสริมให้ไม่สนใจกับสภาพทั้งหลายทางสังคม และทำให้ขาดความคิดริเริ่ม ดังนั้น นักเขียนต่างประเทศบางคน จึงมักสรุปว่า ". . . คนไทยไม่เคยทำอะไรสำเร็จ ด้วยวิธีการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ รวมไปถึงการค้นพบสิ่งใหม่ ๆ เลย . . ."^{๕๔}

นอกจากนี้แล้ว ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของสังคมไทย ได้แก่ การยึดถือบุคคลโดยเฉพาะเจาะจง (particularism) และมีลักษณะระบบการคมนาคมติดต่อที่ไม่เคลื่อนไหวง่ายเท^{๕๕} แม้จะมีโชคที่คนไทยส่วนใหญ่พูดภาษาไทยกันไ้หมดก็ถาม แต่ ". . . ความสัมพันธ์ติดต่อกันอยู่ในวงจำกัด และอาศัยการไปมาหาสู่กันแบบพบปะหน้าตากันเท่านั้น การแพร่กระจายข่าวเกี่ยวกับความคิดอ่าน . . . จึงมีเฉพาะ . . . ผู้ใกล้ชิด . . ."^{๕๖}

^{๕๒} ปรุคพิจารณารายละเอียดจาก John F. Embree, "Thailand : A Loosely Structured Social System," American Anthropologist, (April-June 1950), pp. 182-85. (แปลโดยผู้เขียน)

^{๕๓} Virginia Thompon, Thailand : The New Siam (New York : The McMillan Company, 1941), p. 686.

^{๕๔} J.D.G. Campbell, Siam in the Twentieth Century (London : Edward, 1902), p. 121. (แปลโดยผู้เขียน)

^{๕๕} Riggs, op.cit., pp. 59-98.

^{๕๖} นิพนธ์ ,op.cit., p. 219.

ลักษณะที่ขาดความสัมพันธ์ติดต่อกันและความคล่องตัวภายในสังคมเช่นนี้ เป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการวิจัย เพราะทำให้ความคิดริเริ่ม และความรู้ใหม่ๆ อยู่ในวงจำกัด ไม่ขยายขอบเขตออกไปให้กว้างขวาง เพื่อไม่หาข้อโต้แย้งหรือแนวความคิดที่ตรงกันข้ามหรือสนับสนุนแนวความคิดและความคิดริเริ่มที่มีขึ้นในส่วนหนึ่ง ส่วนใดของสังคม กล่าวคือ ". . . เวลาเข้าสังคมนั้นเป็นกลุ่ม มักจะเจียดกันไปหมด ไม่กล้าคุย ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น เวลาผู้ใหญ่ถามก็ไม่กล้าตอบ . . . " ^{๕๗}

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงการวางแนวรูปแบบ (model) สำหรับการศึกษารื่องสังคมไทย ^{๕๕} แล้ว ลักษณะความเปลี่ยนแปลงของสังคมจากแบบเก่า (fused) ไปสู่แบบใหม่ (refracted) อันมีอิทธิพลอยู่เหนือแนวความคิดของคนแต่ละคนภายในสังคมนั้น แนวความคิดและความคิดริเริ่ม จึงอยู่ในลักษณะของการขัดกัน (conflict) และการยอมรับระหว่างแนวความคิดและความคิดริเริ่มเก่าและใหม่ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ^{๕๕} ในสาระสำคัญที่ต่างฝ่ายต่างเป็นแรงบังคับ ให้แนวความคิดและความคิดริเริ่มเหล่านั้นติดอยู่กับฝ่ายของตน ไม่มีการยอมรับเพื่อไม่หาโอกาสที่จะนำมารวมเข้าด้วยกันในการที่จะส่งเสริมให้ความคิดริเริ่มได้เข้ามามีบทบาทจริงจังประการต่าง ๆ นั้น ให้หมดไป

^{๕๗} สักดิ์ ณาสุชนิรันดร์, "พัฒนาการของการวิจัยในประเทศไทย," *op.cit.*, p. 13.

^{๕๕} โปรดพิจารณารายละเอียดจาก Fred W. Riggs, "A Model for The Study of Thai Society", *Thai Journal of Public Administration*, Vol. 1, No. 4. (April 1961), pp. 83-125.

สำหรับแนวการศึกษา โดยพิจารณาถึงสาระของสังคมศาสตร์ (Social Science) เช่นนี้ ศาสตราจารย์ Fred W. Riggs ได้เสนอแนวทางสำหรับการศึกษการบริหารของลักษณะสังคม เช่นสังคมไทย ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจแนวความคิดของผู้เขียนวิทยานิพนธ์เรื่องนี้มากขึ้น โดยพิจารณารายละเอียดเพิ่มเติมจาก Fred W. Riggs, *Administration in Developing Countries : The Theory of Prismatic Society* (Boston : Houghton Mifflin Company, 1964), pp. 19-30, 50-95.

(๓) ระบบการศึกษา การขาดความคิดริเริ่มและแนวความคิดใหม่ ๆ ของคนไทยนั้น มีอิทธิพลมาจากระบบการศึกษาด้วยเช่นเดียวกัน โดยที่การศึกษานั้นสามารถปรับปรุงถ่ายทอด และเปลี่ยนแปลงแนวความคิด พร้อมทั้งส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มใหม่ ๆ^{๖๐} นอกจากนี้แล้วความเจริญก้าวหน้าของสังคมก็คือ ความเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของบุคคลในสังคมก็รวมไปทั้งความเป็นอยู่ของบุคคลเหล่านั้น จะขึ้นอยู่กับความมุ่งหมายของการศึกษา ประเภทของการศึกษาและคุณภาพของการศึกษา^{๖๑} เช่นนี้ระบบการศึกษาจึงมีอิทธิพลอย่างมากต่อความคิดริเริ่มหรือแนวความคิดใหม่ ๆ ของบุคคล

ระบบการศึกษาของเมืองไทยนั้น เป็นอุปสรรคอีกประการหนึ่งต่อการวิจัย^{๖๒} เพราะเป็นระบบการศึกษาที่มีสอนในลักษณะของความสัมพันธ์ฝ่ายเดียว กล่าวคือ ครูเป็นฝ่ายสอน และนักเรียนเป็นฝ่ายรับเอาแต่ฝ่ายเดียวไม่มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น นอกจากนี้แล้วโดยความรู้สึกทั่วไป สิ่งที่ครูสอนให้มันเป็นสิ่งที่ถูกต้องทั้งสิ้น เป็นระบบที่ไม่ได้ศิษย์โต้เถียงอาจารย์^{๖๓} อีกประการหนึ่งในส่วนตัวของครูเอง ก็มักมีความรู้สึกกันว่าถ้าศิษย์คนใด ถ้ามขี้กขากและมากเกินไป มักจะถูกหว่า อวดดีและอยู่ในลักษณะของการลอบงุมิ ซึ่งอาจมีผลสืบเนื่องไปถึงผลการสอบอีกด้วย ระบบการศึกษาที่เป็นเช่นนี้ ทำให้คนไม่กล้าพูด ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น และไม่กล้าศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในท้ายที่สุด

^{๖๐} ไปรคศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมจาก Herbert W. Burns, Education and Development of Nations (New York: School of Education, Syracuse University, 1963).

^{๖๑} ธนู แสงศักดิ์, "การศึกษาพัฒนาการกับการพัฒนาทางการเมือง," ใน อมร และ ชัคคิยา op.cit., p. 596.

^{๖๒} ไปรคพิจารณาารายละเอียดจาก ศักดิ์ ผาสุชนิรันต์, "พัฒนาการของการวิจัยในประเทศไทย," op.cit., p. 23-4.

^{๖๓} Embree, op.cit., p. 189.

อุปกรณ่างประการที่ช่วยส่งเสริมการวิจัยทางสังคมศาสตร์ในเมืองไทย

แม้นักวิชาการโดยทั่วไปจะยอมรับความจริงว่า การวิจัยทางสังคมศาสตร์ในประเทศไทยนั้น
ยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพึงพอใจ^{๖๔} ดังได้พบเห็นกันบ่อย ๆ ว่าเรื่องของเมืองไทยแท้ ๆ ยังต้อง
อาศัยศึกษาจากตำราหรือหลักฐานที่ชาวต่างประเทศได้วิเคราะห์วิจัยไว้ก็ตาม แต่มิได้หมาย
ความว่า เมืองไทยนั้นเต็มไปด้วยอุปสรรคมากมายหลายประการ จนกระทั่งนักวิชาการหรือ
นักวิจัยชาวไทยด้วยกันเอง ไม่สามารถดำเนินงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ได้ ความจริงแล้ว
ยังมีอุปกรณ่อยู่อีกมากมายที่เป็นส่วนช่วยส่งเสริมให้มีการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ เป็นต้นว่า
ความร่วมมือจากรัฐบาล สภาพของสังคมไทย และความจำเป็นของชุมชนจากการวิจัยที่จะนำ
ไปใช้ในการวางแผนพัฒนาประเทศ ฯลฯ

(๑) ความร่วมมือจากรัฐบาล นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๒ เป็นต้นมา รัฐบาล
เริ่มมีบทบาทอย่างสำคัญต่อการส่งเสริมการวิจัยทุกประเภท ซึ่งรวมทั้งการวิจัยทางสังคมศาสตร์
ไว้ด้วยอย่างจริงจัง โดยมีการตราพระราชบัญญัติสภาวิจัยแห่งชาติ^{๖๕} และมีการตั้งสภาวิจัย
แห่งชาติเป็นหลักฐานในลำดับต่อมา มีการแบ่งกรมการออกเป็นสาขาวิชาการต่าง ๆ ถึง ๑๐
สาขาวิชาการ^{๖๖} การก่อตั้งสภาวิจัยแห่งชาติขึ้นนี้ ถือได้ว่าเป็นก้าวใหม่ของพัฒนาการของการ
วิจัยในเมืองไทยการแสดงออกซึ่งความกระตือรือร้น และการยอมรับความสำคัญของการวิจัย
ของรัฐบาลเช่นนี้ก่อให้เกิดการตื่นตัวในวงราชการเป็นอย่างมาก กล่าวคือ มีการตั้งกองวิจัย

^{๖๔} สภาวิจัยแห่งชาติ, "คำกล่าวของ พลเอก นายกรัฐมนตรี ในการเปิดการ
ฝึกอบรมนักวิจัยทางสังคมศาสตร์ ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๕ กรกฎาคม ๒๕๐๔ (พระนคร :
โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๐๔), หน้า ๔.

^{๖๕} โปรดศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมจาก "พ.ร.บ. สภาวิจัยแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๒,"
ราชกิจจานุเบกษา, ฉบับพิเศษ, เล่ม ๗๖, ตอนที่ ๒ (พฤศจิกายน ๒๕๐๒), หน้า ๑-๑๐.

^{๖๖} โปรดพิจารณารายละเอียดจาก สภาวิจัยแห่งชาติ, "ข่าวในวงการวิจัย,"
ข่าวสภาวิจัยแห่งชาติ, ฉบับที่ ๖๓ (ตุลาคม ๒๕๐๗), หน้า ๖ - ๑๑.

และแผนวิจัยในเกือบทุกกระทรวงทบวงกรม และในมหาวิทยาลัยบางแห่ง โดยมีสาขาวิชา
 ที่ทำการวิจัยอยู่ประมาณเกือบ ๑๐ สาขาวิชา^{๖๗} และนอกจากนี้ในส่วนของนักวิจัยเอกชนแต่ละคน
 ก็ยังมีโอกาสได้รับการสนับสนุนจากสภาวิจัยแห่งชาติ กล่าวคืออาจารย์ในมหาวิทยาลัย
 ข้าราชการในกระทรวงทบวงกรม นักศึกษาของสถาบันต่าง ๆ ต่างก็ได้รับเงินอุดหนุนให้ทำเป็น
 งานวิจัยของแต่ละบุคคลอย่างอิสระ หรืออย่างร่วมกันทำ (Team Research) จากสภาวิจัย
 แห่งชาติ^{๖๘} ซึ่งปรากฏชัดว่า มีส่วนช่วยสนับสนุนได้มีการทำวิจัยกันมากขึ้น แม้จะยังไม่พอเพียง
 ก็ตาม

อนึ่ง ความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลสหรัฐอเมริกาในการก่อตั้ง
 คณะรัฐประศาสนศาสตร์นั้นก็ช่วยให้เกิดมีฝ่ายวิจัยขึ้นในขณะนั้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ ต่อมา
 รัฐบาลไทยกับมูลนิธิฟอร์ดและกลุ่มมหาวิทยาลัยสหรัฐอเมริกา (MUCIA) ได้ร่วมมือกัน
 ในการจัดตั้ง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ซึ่งมีสำนักวิจัย (Research Center)
 อยู่ด้วยนั้นถือว่าเป็นความพยายามของรัฐบาลอีกอย่างหนึ่ง ที่จะส่งเสริมการวิจัยในประเทศไทย
 นอกจากนี้แล้ว การดำเนินงานอย่างจริงจังของสำนักวิจัย แม้จะควยระยะเวลาที่สั้น^{๖๘}

^{๖๗} ไปรคศึกษารายละเอียดจาก สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ, ทำเนียบสถาบันการ
 วิจัยในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๐๖ (พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๐๖).

^{๖๘} ไปรคพิจารณารายละเอียดจากสภาวิจัยแห่งชาติ, "การจัดสรรเงินอุดหนุนการวิจัย,"
ข่าวสภาวิจัยแห่งชาติ, ฉบับที่ ๖๑ (สิงหาคม ๒๕๐๗), หน้า ๖ - ๑๑. และสภาวิจัยแห่งชาติ,
 "การส่งเสริมการวิจัย," ข่าวสภาวิจัยแห่งชาติ, ฉบับที่ ๗๗ (พฤศจิกายน ๒๕๐๘), หน้า ๓-๖.

^{๖๘} สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ รอบปีที่หนึ่ง
 (พระนคร : โรงพิมพ์มิ่งมงคลการพิมพ์, ๒๕๑๐) หน้า ๒๐ - ๒.

ก็เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า เป็นอุปสรรคที่ทรงคุณค่าอย่างมากต่อการส่งเสริมการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ภายในประเทศ

(๒) สภาพของสังคมไทย สังคมไทยนั้น ในทัศนะของนักวิชาการถือว่าเป็นสังคมชนบท ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หรือปรากฏการณ์ทางสังคมต่าง ๆ ยังไม่ได้รับการค้นคว้ากันอย่างจริงจัง ซึ่งในทัศนะของคนไทยด้วยกันเอง อาจจะยังไม่เห็นความสำคัญ แต่ในหมู่นักวิชาการที่ถือว่า การแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยอาศัยผลของการวิจัยนั้นเป็นสิ่งจำเป็น และสำคัญที่สุดนั้น พวกเขารู้สึกว่า ^{๗๐} สภาพของสังคมไทยหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในสังคมนี้ มีประเด็นและสาระสำคัญที่สามารถนำมาพิจารณาศึกษาวิจัยได้อย่างมากมายเหลือคณานับ ไม่ว่าจะพิจารณาในแง่ของโครงสร้างทางสังคม สถานภาพทางเศรษฐกิจ หรือการรณรงค์ทางการเมือง ก็ตาม ความเป็นจริงเช่นนี้ ถือว่า เป็นแรงผลักดันให้นักวิจัยทางสังคมศาสตร์ทั้งหลาย หันมาพิจารณาถึงเรื่องของสังคมไทยกันให้มากขึ้น และพยายามคิดค้นคว้าหาวิธีการศึกษาถึงเรื่อง เช่นนั้น ให้ได้ความจริงออกมาให้มากที่สุด อันจะเป็นผลส่งเสริมให้การวิจัยในเรื่องของสังคมไทยนี้ รุกหน้าและแพร่หลายยิ่งขึ้นในอนาคต

(๓) ความจำเป็นของการพัฒนาประเทศ เป็นที่ประจักษ์ชัดโดยทั่วไปแล้วว่า ประเทศไทย กำลังอยู่ในระยะของการพัฒนาประเทศอย่างรีบด่วน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ซึ่งการวางแผนในการดำเนินการพัฒนาประเทศเช่นนั้น เป็นอุปสรรคอย่างสำคัญยิ่งที่จะเร่งและส่งเสริมให้มีการวิจัยขึ้น เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล ขอบกพร่องในการดำเนินงาน และทางแก้ไขการปฏิบัติงาน ในอันที่จะสร้างให้มีการพัฒนาประเทศที่มีประสิทธิภาพ ได้รับผลสมบูรณ์เต็มที่ตามที่ได้มีการวางแผนกันไว้ นอกจากนี้แล้ว

๗๐

ความคิดเห็นของคณะนักวิจัยชาวเยอรมัน ซึ่งผู้เขียนร่วมเข้าประชุมด้วย เมื่อวันที่ ๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๕ ณ วิทยาลัยเทคนิคไทย - เยอรมัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

การวิจัยทางสังคมศาสตร์ นับเป็นกิจกรรมที่สำคัญถึงประการหนึ่ง
 ในการที่จะปรับปรุงแก้ไขให้สภาพสังคมของบ้านเมืองเราให้ดีขึ้น . . .
 การวิจัยจึงช่วยในการพัฒนาประเทศที่เราทุกคนกำลัง . . . ดำเนินการ
 กันอยู่ในขณะนี้ ให้ประสบผลโดยเร็วได้ เพราะในการที่จะสร้างสรรค์
 หรือปรับปรุงแก้ไขสิ่งหนึ่งสิ่งใด ให้ดีขึ้นได้นั้น ถ้าหากว่าเราสามารถที่จะ
 ทราบข้อเท็จจริง เหตุผลหรือหลักในทางวิชาการเกี่ยวกับสิ่งนั้น ๆ ได้ก่อนแล้ว
 การที่จะลงมือกระทำกันต่อไปก็ย่อมจะเป็นสิ่งที่สามารถจะกระทำให้เป็นผล
 ได้โดยง่าย . . . ฉะนั้นการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ จึงเป็นหนทางอย่างหนึ่ง
 ที่จะแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ (ในระยะที่ประเทศกำลังเร่งรัดพัฒนา
 กันอยู่นี้) ให้สัมฤทธิ์ผลไปทั่วทุกที่ . . . ^{๓๑}

ดังนั้น ประเทศที่กำลังพัฒนา จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องรู้ข้อมูลของปัญหา
 ต่าง ๆ ทางสังคมศาสตร์ก่อนเป็นเบื้องต้น ทั้งนี้เพราะการวิจัยด้านสังคมศาสตร์มีความ
 สำคัญอย่างยิ่งยวด และเกี่ยวพันกับงานอื่น ๆ อย่างแยกไม่ออกเหมือนลูกโซ่ เช่น
 การวางแผนพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ดังได้พรรณนามาแล้วในตอนก่อน
 สำคัญเช่นนี้ จึงเป็นเสมือนหนึ่งอุปกรณ์ของการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ซึ่งจะพิจารณา
 ได้จาก การดำเนินงานวิจัยทางสังคมศาสตร์กันอย่างกว้างขวางในปัจจุบันนี้ ในแหล่งต่าง ๆ
 กัน อาทิ เช่น หน่วยงานราชการ มหาวิทยาลัย สถาบัน องค์การในประเทศ รวมทั้งองค์การ
 รัฐบาลและเอกชน องค์การของต่างประเทศ และองค์การระหว่างประเทศในประเทศไทย ^{๓๒}

การพิจารณาดังอุปกรณ์ของการวิจัยทางสังคมศาสตร์ในเมืองไทยอันเกิดจาก
 แรงผลักดันเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่จำเป็นในแขนงวิชาต่าง ๆ สำหรับนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศ
 จึงเป็นความจริงอย่างยิ่งสำหรับสถานการณ์ปัจจุบันของประเทศไทย

^{๓๑} พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนครสวรรค์พงษ์ประพจน์, ๑๐-๑๕, p.5-6.
 (ข้อความในวงเล็บเป็นของยู.ซี.เอ็น)

^{๓๒} ไปรภพิจารณาภยละเอียดยุคเพิ่มเติมจาก โชติคนแสง นนทสูต, "ศูนย์ทะเบียนวิจัย
 ทางสังคมศาสตร์ สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ," ข่าวสภาวิจัยแห่งชาติ, ฉบับที่ ๓๒ (ธันวาคม
 ๒๕๐๔), หน้า ๑๒ - ๑๓

ลักษณะของการวิจัยสนามของชาวต่างประเทศที่ใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์

โดยที่ข้อมูลส่วนใหญ่ ที่ใช้ในการเขียนวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ จะได้จากประสบการณ์ที่ได้รับจากการทำงานกับนักวิจัยต่างประเทศ ๒ กลุ่ม คือคณะวิจัยจากทวีปยุโรป และนักวิจัยจากทวีปอเมริกาเป็นส่วนใหญ่ จึงเป็นการสมควรที่จะพิจารณาถึงความเป็นมา วัตถุประสงค์ และวิธีการวิจัยของแต่ละกลุ่มโดยละเอียด เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางประกอบการศึกษาวิเคราะห์ในบทต่อไป

ที่มาของกรดำเนินการดำเนินงานของโครงการวิจัยของคณะวิจัยจากยุโรป

การที่ประเทศทางตะวันตกที่มีความมั่งคั่งร่ำรวยและระดับพัฒนาการสูง ทั้งในทางด้านเศรษฐกิจและการศึกษา หันมามุ่งช่วยเหลือประเทศกึ่งพัฒนาทางเอเชีย เพิ่มมากขึ้นทุก ๆ วัน นับว่าเป็นปรากฏการณ์ของความร่วมมือระหว่างประเทศอย่างหนึ่งในระยะ ๒ - ๓ ปีที่ผ่านมา รัฐบาลของหลายประเทศในยุโรปได้ให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศกึ่งพัฒนาในเอเชียหลายประเทศด้วยกันรวมทั้งประเทศไทย ทั้งในทางด้านการศึกษาและเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้นกว่าที่แล้ว ๆ มา

สำหรับความช่วยเหลือที่รัฐบาลของประเทศในยุโรปให้กับประเทศไทยนั้น เมื่อพิจารณาเฉพาะด้านการศึกษาแต่เพียงด้านเดียวแล้ว จะพบว่าความช่วยเหลือเหล่านั้นรวมด้านการศึกษา (Vocational Education) ไว้ด้วย โดยมีหลักฐานให้เห็นอย่างชัดเจนจากการร่วมมือในการจัดตั้งวิทยาลัยเทคนิคไทย - เยอรมัน (Thai-Deutch Technical Institute) ขึ้นถึง ๒ แห่ง คือที่บางซื่อ พระนคร และที่อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ความช่วยเหลือในกรณีนี้ที่ประเทศไทยได้รับเป็นไปทั้งในรูปเครื่องจักร และการส่งอาจารย์มาทำการสอน

ผลจากการตั้งวิทยาลัยเทคนิคไทย - เยอรมัน ทั้ง ๒ แห่งปรากฏว่าผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยที่กรุงเทพฯ ได้รับความเชื่อถือทั้งในด้านประสบการณ์และวิชาการ

จากบุคคลภายนอกเป็นอย่างดี โดยสังเกตได้จากการมีงานทำของผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร^๑ ในขณะที่วิทยาลัยเทคนิคไทย - เยอรมัน ขอนแก่น เพิ่งจะสามารถผลิตนักศึกษาได้สำเร็จตามหลักสูตรในปีการศึกษา ๒๕๐๘ ที่ยาวนานนี้เป็นครั้งแรก^๒ แต่ความสำเร็จของนักศึกษาทั้ง ๒ สถาบัน จะมีส่วนช่วยต่อแผนการพัฒนากำลังคนตามแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและการโคหรือไม่ว่า จึงเป็นสิ่งที่รัฐบาลของประเทศนั้นสนใจมากถึงกับให้มีการส่งคณะนักวิจัยกลุ่มหนึ่งมาศึกษาถึงความสำเร็จของการจัดตั้งสถาบันการศึกษาทั้ง ๒ แห่ง โดยตั้งเป็นโครงการการวิจัยขึ้นมีชื่อว่า "การอาชีวศึกษาในประเทศไทย"^๓ มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะทราบว่า การอาชีวศึกษาแบบไหนจึงจะเหมาะสมกับความต้องการของประเทศไทยมากที่สุด^๔ โดยเห็นว่า

^๑ สัมภาษณ์ผู้อ่านวยการวิจัย เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ เวลาประมาณ ๑๖ น. ณ วิทยาลัยเทคนิคไทย - เยอรมัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

^๒ Ibid.

^๓ Idem.

^๔ EG/Interview 1, "Introduction", mimeographed, p.1. (เอกสารโรเนียวของคณะนักวิจัยชาวยุโรป)

^๕ ความคำบอกเล่าของคณะวิจัยชุดนั้น รัฐบาลของประเทศของคณะวิจัยมีโครงการที่จะให้ความช่วยเหลือประเทศกึ่งพัฒนาทั้งหลายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในทางค่านอาชีวศึกษา โดยการช่วยจัดตั้งสถาบันการศึกษาให้กับชาติเหล่านั้น ในรูปเดียวกับที่ช่วยในการจัดตั้งวิทยาลัยเทคนิคไทย - เยอรมันให้แก่ประเทศไทย โครงการวิจัยนี้ อีกส่วนหนึ่งจึงมุ่งหาแบบที่แน่นอนของการอาชีวศึกษาที่เหมาะสมกับประเทศต่าง ๆ ในแถบนี้ด้วย ส่วนเหตุผลจะมีเป็นเช่นไรในการใช้ประเทศไทยเป็นหน่วยศึกษาแทนประเทศเหล่านั้นด้วย ผู้เขียนไม่เคยได้รับทราบ แม้จะได้เคยซักถามแล้วก็ตาม

ปัญหาประการต่าง ๆ อันเกิดจากการอาชีวศึกษา^๖

. . . เป็นปัญหาอันยุ่งยากมากประการหนึ่ง และการจะแก้ปัญหานี้ให้ได้
นั้น ผู้แก้จะต้องทราบถึงพฤติกรรมของกลุ่มชน และสาระสำคัญต่าง ๆ
มากมายหลายอย่างหลายประการ อันมีปรากฏอยู่ในกลุ่มของประเทศนั้น
เป็นคณาสถานภาพทางกานเศรษฐกิจและสังคม ความรู้สึกนึกคิด และ
ความปรารถนาของคนหนุ่ม แบบและวิธีการสอนพร้อมทั้งตัวอย่างที่ครู
เก่ามีไว้ให้ครูรุ่นใหม่ . . .”^๖

การแบ่งหน้าที่ในการดำเนินงานของคณะวิจัยจากยุโรป

คณะนักวิจัยกลุ่มนี้แบ่งภาระหน้าที่ในการดำเนินงานสำหรับโครงการวิจัยเป็น
๓ กลุ่ม ควบกัน คือ^๗

- กลุ่มที่ ๑ เป็นพวกที่ศึกษาค้นคว้าเน้นหนักในทางคานพฤติกรรม และวัฒนธรรม
คนไทยที่ถือปฏิบัติกันอยู่ในทุกวันนี้ กลุ่มที่ ๑ นี้มีผู้อำนวยกาโครงการ
วิจัยเป็นหัวหน้ากลุ่ม และเป็นผู้กำหนดแนวทางการออกแบบสอบถาม
กลุ่มที่ ๒ ค้นคว้าทางคานความปรารถนาของเยาวชนไทยที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับ
มัธยมศึกษาระหว่างชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เพื่อให้ได้
ทราบถึงความปรารถนาในการศึกษาต่อของเยาวชนเหล่านั้น เพราะ
เป็นระยะคาบเกี่ยวที่จะมุ่งไปในทางคานการศึกษาในมหาวิทยาลัย
หรือทางคานอาชีวศึกษา กลุ่มนี้มีผู้ช่วยผู้อำนวยกาโครงการวิจัยเป็นหัวหน้ากลุ่ม

^๖ EG/Interview I, *op.cit.*, p.1. (แปลโดยผู้เขียน)

^๗ ผู้อำนวยกาโครงการวิจัย อธิบายให้ผู้เขียนฟังเมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๕
เวลาประมาณ ๑๖ น. ณ วิทยาลัยเทคนิคไทย - เยอรมัน อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น

กลุ่มที่ ๓ ศึกษาหาความต้องการของโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งขึ้นใหม่ ๆ ภายในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณเมืองหลวง คือ กรุงเทพฯ เช่น เกี่ยวกับการจ่ายค่าแรงงาน ช่างฝีมือ และการติดตามความสำเร็จในการประกอบอาชีพของนักศึกษาที่สำเร็จจากวิทยาลัยเทคนิคไทย - เยอรมัน ที่บางซื่อ จังหวัดพระนคร กลุ่มที่ ๓ นี้ มีผู้ช่วยผู้อำนวยการการวิจัยอีกคนหนึ่ง เป็นหัวหน้ากลุ่ม

การดำเนินงานของนักวิจัยทั้ง ๓ กลุ่มนี้ แบ่งเขตการปฏิบัติงานออกเป็น ๒ ภาคด้วยกัน กล่าวคือ

ทางภาคอีสาน มีศูนย์กลางการวิจัยอยู่ที่วิทยาลัยเทคนิคไทย - เยอรมัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยทำการวิจัยในเกือบทุกอำเภอของจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดใกล้เคียง บางจังหวัด ตามแต่สภาพภูมิศาสตร์ และการเมืองจะอำนวยให้ในการคมนาคมติดต่อ^๕

^๕ สำหรับจังหวัดขอนแก่นนั้น ทำการวิจัยทุกอำเภอ ยกเว้นอำเภอมัญจาคีรีเพียงอำเภอเดียว ส่วนจังหวัดใกล้เคียงนั้นได้แก่

๑. จังหวัดอุดรธานี ทำที่อำเภอเมือง และอำเภอหนองหาร
๒. จังหวัดมหาสารคาม ทำที่อำเภอเมือง และอำเภอโกสุมพิสัย
๓. จังหวัดร้อยเอ็ด ทำที่อำเภอเมือง
๔. จังหวัดนครราชสีมา ทำที่อำเภอเมือง

^๕ สภาพทางภูมิศาสตร์ หมายถึงการคมนาคมเป็นสำคัญ โดยพิจารณาว่า สามารถที่จะนำนักสัมภาษณ์ไปได้โดยรถยนต์ได้สะดวกเพียงใดหรือไม่ โดยที่ทางคณะวิจัยมีรถยนต์เก๋งไว้ใช้สำหรับงานนี้โดยเฉพาะ ส่วนสภาพทางการเมืองนั้นเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปแล้วว่า การคุกคามจากผู้ก่อการร้ายในภาคอีสานมีอยู่มากในหลายจังหวัด และรุนแรงในบางท้องที่ คณะวิจัยจึงจำต้องระแวงการปฏิบัติงานในอาณาเขตหรืออาณาบริเวณเหล่านั้นเสีย

ทางภาคกลาง มีศูนย์กลางการปฏิบัติงานอยู่ที่กรมวิเทศสหการ กระทรวงพัฒนาการ
แห่งชาติ โดยทำการวิจัยทั้งในจังหวัดพระนคร จังหวัดธนบุรี และจังหวัดใกล้เคียงบางจังหวัด

แต่โดยที่ผู้เขียนมีโอกาสร่วมปฏิบัติงานและร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มที่ ๑ เสียเป็นส่วนมาก
ประกอบกับสาระสำคัญของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ เกี่ยวข้องโดยตรงอยู่กับการทำวิจัยทางวัฒนธรรม
จึงละเว้นที่จะกล่าวถึงการปฏิบัติงานของนักวิจัยอีก ๒ กลุ่มในรายละเอียด ยกเว้นแต่เฉพาะใน
กรณีที่ข้อความบางตอนหรือความสำคัญของเรื่องคงมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันเท่านั้น

สำหรับในกรุงเทพมหานครนั้นทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากหน่วยราชการบางหน่วย
และหน่วยงานเอกชนบางหน่วย เช่นเดียวกัน

การคัดเลือก (Sampling) หน่วยราชการ หรือหน่วยงานธุรกิจของเอกชนนั้น
ผู้อำนวยการและผู้ช่วยการวิจัยของโครงการจัดทำกันไปเอง ส่วนจะมีการใช้ Sampling
Technique กันเพียงไหน อย่างไรนั้น ผู้เขียนไม่ได้รับการบอกเล่าแต่อย่างใดทั้งสิ้น ยกเว้น
ในกรณีที่มีการสัมภาษณ์นักธุรกิจในเมืองหลวง หลังจากได้รับรายชื่อจากสภาการค้าไทยแล้ว ได้
มีการนำ Random Sampling Technique เข้ามาใช้ในการคัดเลือกผู้ที่ทำการสัมภาษณ์
จากรายชื่อของนักธุรกิจเหล่านั้น

ดังนั้น หน่วยงานของรายการในกรุงเทพฯ ที่เป็นหน่วยของการสัมภาษณ์
(Respondent) ของการวิจัยครั้งนี้ คือ

- ก. กรมวิเทศสหการ
- ข. กระทรวงสาธารณสุข
- ค. กระทรวงอุตสาหกรรม
- ง. กระทรวงเกษตร

ส่วนในจังหวัดธนบุรีนั้น อำเภอที่ใช้เป็นสถานที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีอยู่ด้วยกัน
๕ อำเภอ คืออำเภอบางขุนเทียน อำเภอบางกอกน้อย อำเภอบางกอกใหญ่ และจังหวัด
สมุทรสงคราม ที่อำเภอเมือง อำเภอบางคนที และอำเภออัมพวา

สำหรับกลุ่มที่ ๑ นี้ ประกอบด้วยนักวิชาการหลายสาขาด้วยกัน คงจะพิจารณาได้จากตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑

แสดงถึงคุณสมบัติของนักวิจัยจากทวีปยุโรป

คนที่	คุณวุฒิ	หน้าที่และความรับผิดชอบ
๑	ปริญญาเอกทาง จิตวิทยา	ผู้อำนวยการการวิจัย รับผิดชอบเกี่ยวกับแบบสอบถามและความสำเร็จของโครงการวิจัยทั้งหมด
๒	ปริญญาเอกทาง รัฐศาสตร์	ผู้อำนวยการทางด้านรัฐศาสตร์และเศรษฐกิจ
๓	ปริญญาโททาง จิตวิทยาและระเบียบวิธีการวิจัย	นักจิตวิทยาและผู้ช่วยผู้อำนวยการการวิจัย
๔	ปริญญาโททาง จิตวิทยาและระเบียบวิธีการวิจัย	นักจิตวิทยาและผู้ช่วยผู้อำนวยการการวิจัย
๕	ปริญญาโททาง จิตวิทยา	นักจิตวิทยา
๖	ปริญญาตรีทาง จิตวิทยา	นักจิตวิทยา
๗	ปริญญาตรีทาง จิตวิทยา	นักจิตวิทยา ร่วมงานวิจัยโดยการสนับสนุนของทางมหาวิทยาลัย เพื่อให้ประสบการณ์จากงานวิจัยสนามเขียนวิทยานิพนธ์เพื่อรับปริญญาโท

หมายเหตุ : หมายเลข ๒ และ ๕ เป็นชาวเกาหลีและไทยตามลำดับ บุคคลแรกเป็นข้าราชการของประเทศของคณะวิจัย บุคคลที่สองเป็นภรรยาของผู้อำนวยการการวิจัย

การเตรียมตัวในการวิจัยในประเทศไทยของคณะวิจัยจากยุโรป

ในกรณีของคณะวิจัยจากยุโรปนี้ เพราะเป็นการดำเนินงานวิจัยเป็นกลุ่ม (Team Research) ซึ่งประกอบด้วยนักวิชาการต่างแขนงความรู้กัน การได้รับการฝึกอบรมก่อนออกปฏิบัติงานสนาม (Pre-service Training) ซึ่งจะต้องเผชิญและคิดแก้ปัญหาในขณะทำงานวิจัยสนามกำลังดำเนินอยู่พร้อม ๆ กัน จึงเป็นเรื่องสำคัญและภาระหน้าที่ที่ทุกคนในคณะวิจัยต้องยอมรับปฏิบัติ เพื่อให้ทราบถึงสภาพต่าง ๆ ของสังคมไทยมาทบทวนพิจารณา แต่จะเป็นการพอเพียงแค่ไหน เพียงใด หรือไม่นั้น จะได้มีการพิจารณากันในลำดับต่อไป”

“อย่างไรก็ตาม อาจถือได้ว่าเป็นโชคของคณะวิจัยกลุ่มนี้อยู่มากที่ผู้อำนวยการโครงการการวิจัยนั้นเคยมาประจำทำงานอยู่ในเมืองไทย ณ วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตรในฐานะเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของสถาบันนานาชาติว่าด้วยการศึกษาเรื่องเด็ก (International Institute for Child Study) เป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๕ ปี ซึ่งตลอดระยะเวลาเหล่านั้นได้ใช้เวลาไปในการศึกษาค้นคว้าทั้งทางด้านภาษา ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมไทย จนมีความรอบรู้ในเรื่องเหล่านั้นอยู่มากพอสมควร อีกประการหนึ่งภรรยาของผู้ผู้อำนวยการวิจัยก็เป็นคนไทยที่มีการศึกษาสูง จึงทำให้เชื่อได้ว่าในส่วนของผู้ผู้อำนวยการวิจัยเองนั้น มีการเตรียมพร้อมอย่างเต็มที่ สำหรับการทำวิจัยต่างวัฒนธรรมในครั้งนี้

การเตรียมตัวในการทำวิจัยของคณะวิจัยจากยุโรปนี้ เป็นการเตรียมเพื่อให้ทราบถึงสภาพสังคม วัฒนธรรม และภาษาไทย และได้เริ่มดำเนินการที่มหาวิทยาลัยที่นักวิจัยทุกคนทำงานอยู่ เป็นเวลานานประมาณ ๓ เดือน หลังจากได้รับอนุมัติเงินค่าใช้จ่ายและโครงการจากรัฐบาลแล้ว และก่อนที่จะเดินทางมายังประเทศไทย^{๑๒} โดยมีการตกลงแบ่งวัตถุประสงค์ในการเตรียมตัวออกเป็น ๒ ประการด้วยกัน คือ การเตรียมตัวเพื่อความรู้เกี่ยวกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยกับการเตรียมตัวทางด้านภาษาไทย จึงจะได้อธิบายโดยสังเขปไว้ในที่นี้ด้วย

การศึกษาถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย โดยที่คณะวิจัยชาวเยอรมันชุดนี้มีอยู่ด้วยกันทั้งหมด ๗ คน และทุกคนทำงานที่สำนักวิจัยของมหาวิทยาลัยเดียวกัน จึงจัดเป็นห้องเรียนขึ้น โดยในส่วนของที่เกี่ยวกับสภาพสังคม และวัฒนธรรมไทยนี้ ได้อาศัยหนังสือภาษาอังกฤษหลายเล่มที่ผู้อำนวยบริการสำนักวิจัยได้เก็บรวบรวมไว้ตั้งแต่คราวมาทำงานในประเทศไทยครั้งแรกรวมทั้งหนังสือ และบทความบางประเภทที่เกี่ยวกับเมืองไทยทั้งที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษ ภาษาเยอรมัน หรือฝรั่งเศส^{๑๓} อันเป็นสมบัติของห้องสมุดของมหาวิทยาลัยอีกด้วย โดยมีการกำหนดหนังสือให้แต่ละคนอ่านตามความถนัดในแต่ละสาขาวิชา แล้วนำความรู้ที่ได้รับจากหนังสือและเอกสารต่าง ๆ

๑๒

Dr. Sung - Jo Park บอกผู้เขียนเมื่อวันที่ ๑ - ๒ กันยายน ๒๕๐๕ ณ วิทยาลัยเทคนิคไทย - เยอรมัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เวลาประมาณ ๑๐.๐๐ - ๑๒.๐๐ น. และ ๑๕.๐๐ - ๑๗.๐๐ น.

๑๓

เท่าที่ผู้เขียนสังเกต คณะวิจัยชุดนี้ทุกคนพูดเขียนและอ่านภาษาฝรั่งเศสและอังกฤษได้คล่องแคล่วเป็นอย่างดี จึงไม่คงสงสัยเลยว่า เอกสารต่าง ๆ ที่ใช้ในการเตรียมตัวครั้งนั้นจะมีประโยชน์ต่อทุกคนอย่างแท้จริง ในแง่ของการสร้างความเข้าใจจากเอกสาร และสาระของหนังสือและเอกสารเหล่านั้นจะตรงกับสภาพความเป็นจริงในสังคมไทยหรือไม่นั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง

เหล่านั้นมาอภิปรายโต้เถียง และแสดงความเห็น เพื่อไต่หาความเป็นจริงและความเข้าใจยิ่งขึ้น โดยมีผู้อำนวยความสะดวกวิจัยร่วมรับฟังอยู่ด้วยทุกครั้งไป นอกจากนี้แล้วมีการแสดงปาฐกถา โดยผู้อำนวยความสะดวกวิจัยเองมีการฉายภาพยนตร์ และภาพนิ่งเกี่ยวกับเมืองไทย ค่าเนิมนการเช่นนี้สลับกันไปตลอดระยะเวลา ๑๒ สัปดาห์^{๑๔} โดยมีวันหยุดเพียงวันอาทิตย์วันเดียวในหนึ่งสัปดาห์

การเตรียมตัวทางก้นภาษาไทย การที่นักวิจัยหรือคณะนักวิจัยของชาติหนึ่ง ไปดำเนินงานการทำวิจัยในอีกชาติหนึ่ง ปัญหาแรกสุดที่ต้องประสบ คือ ปัญหาอันเกิดจากภาษาที่แตกต่างกัน เพราะในการทำวิจัยต่างวัฒนธรรมนั้นภาษาจะเป็นตัวกลาง (Media) ที่สำคัญที่สุดที่เชื่อมโยงระหว่างความปรารถนาที่จะทำการวิจัยของนักวิจัยกับความเข้าใจและความพอใจที่จะให้ความร่วมมือต่อการดำเนินงานวิจัยของชนในท้องถิ่นนั้น^{๑๕}

คณะวิจัยจากยุโรปคณะนี้ต่างก็ตระหนักถึงปัญหาอันเกิดจากภาษาที่ต่างกันนี้ทุกคน^{๑๖}

^{๑๔} ในขณะร่วมงานด้วยกัน ผู้เขียนมีความสนใจในเรื่องนี้มากถึงกับเคยขอคู่มือการสอนที่ทุกคนปฏิบัติระหว่างระยะเวลา ๑๒ สัปดาห์ แต่ทุกคนก็ไม่เปิดเผย เพียงแต่อธิบายให้ทราบพอคร่าว ๆ ว่าเป็นเช่นที่กล่าวมาแล้วนั้นจริง ๆ มิได้มีรายละเอียดปลีกย่อยประการอื่นใดเพิ่มเติมอีกเลย

^{๑๕} อย่างไรก็ตาม นักวิชาการก็พยายามหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับกรณีนี้ เช่น เกี่ยวกันกับที่ศาสตราจารย์ H.P. Phillips แนะนำไว้ว่าให้รู้จักเลือกใช้เครื่องมือในการวิจัยที่ศัพท์จะช่วยให้ได้ข้อมูลต่าง ๆ อย่างตรงความเป็นจริงมากที่สุด โปรดพิจารณารายละเอียดจาก H.P. Phillips, Thai Peasant Personality (Berkeley, California : University of California Press, 1965), pp. 120 - 30.

^{๑๖} พิจารณาได้จากที่นักวิจัยทุกคนต่างพยายามเรียนรู้จากการสนทนาและสอบถามด้วยภาษาไทยกับผู้ร่วมงานชาวไทยอยู่เสมอ และพยายามใช้ภาษาไทยนั้นเป็นอุปกรณ์ในการวิจัยเท่าที่โอกาสจะอำนวยเป็นตกว่า ในการสนทนากับกลุ่มของชาวราชการ (Informal Interview) หรือในการใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์ (Formal Interview)

และโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาไทยกับภาษาเยอรมันด้วยแล้ว ความแตกต่างยิ่งมีอยู่มากมาย และอาจก่อให้เกิดเป็นปัญหาไต่อย่างใหญ่โตมากมายเช่นกัน ถ้านักวิจัยไม่มีการตระเตรียมมาอย่างเพียงพอ ดังนั้นการศึกษาภาษาไทยของคณะนักวิจัยชุดนี้ จึงจำเป็นต้องควบคู่กับการศึกษาถึงสภาพสังคม และวัฒนธรรมไทยอย่างเข้มงวดกวดขัน ทั้งในและนอกเวลาเรียน โดยมีภรรยาชาวไทยของผู้อำนวยการสำนักวิจัยเป็นผู้สอนและควบคุม^{๑๗}

อย่างไรก็ตาม เนื่องด้วยระยะเวลาที่ทำการสอนนั้นมีเพียง ๓ เดือน ถึงแม้จะเข้มงวดกวดขันกันเพียงใดก็แทบจะกล่าวได้ว่า ความรู้ภาษาไทยของคณะวิจัยเยอรมันชุดนี้มิได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่โครงการวิจัยเท่าที่ควร เพราะในการออกสัมภาษณ์ จะต้องมีคนไทยเป็นความไปช่วยคนคอคน และเมื่อมีการใช้แบบสอบถามสำหรับสัมภาษณ์ก็เป็นแบบสอบถามภาษาไทย ซึ่งแปลมาจากภาษาอังกฤษ อันถ่ายทอดมาจากภาษาเยอรมันอีกทีหนึ่ง และแบบสอบถามที่เป็นภาษาไทยนั้นก็ได้อาจมาจากการช่วยแปลของคนไทยที่ร่วมงานตามโครงการนี้ โดยที่เมื่อยกเว้นผู้อำนวยการการวิจัยแล้ว นักวิจัยชาวเยอรมันผู้อื่นมิได้มีบทบาทในค่านนี้แต่ประการใดเลย

จึงอาจสรุปได้ว่า การเตรียมตัวทางด้านภาษาไทยนั้น มิได้มีวัตถุประสงค์โดยตรงที่จะทำให้ให้นักวิจัยแต่ละคนสามารถใช้ภาษาไทยเป็นอุปกรณ์ (Media) ต่อการวิจัยอย่างเต็มที่ เพียงแต่จัดให้มีขึ้นเพื่อให้นักวิจัยแต่ละคนมีความรู้สึกคล่องตัว (Facile) ในการติดต่อสัมพันธ์กับคนไทยต่างชั้น ต่างลำดับกันในสังคมไทย ซึ่งจะเป็นผลทางอ้อมให้การแปลความหมายของข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับไปนั้นถูกต้องตรงต่อความเป็นจริงมากยิ่งขึ้นเท่านั้น

^{๑๗} คุณสุภาณี เบิร์ช เล่าให้ผู้เขียนฟังเมื่อวันที่ ๑๑ - ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๘ และความคำบอกเล่านั้น แบบเรียนภาษาไทยที่นักวิจัยชุดนี้ใช้สำหรับการศึกษา เป็นแบบเรียนที่คุณสุภาณีเป็นผู้คิดค้นขึ้นเอง แต่แบบเรียนนั้นจะมีลักษณะเป็นเช่นไร และจะให้ผลได้สมบูรณ์เช่นเดียวกับที่ผู้ศึกษายายในระยะเวลาอันสั้น ได้แค่ไหนเพียงใดนั้น ผู้เขียนไม่เคยได้รับทราบนอกจากจะได้รับการบอกเล่าจากนักวิจัยแทบจะทุกคนว่า ทุกคนต้องทำงานหนักมากในการศึกษาเรื่องภาษาไทย ตลอดระยะเวลา ๑๒ สัปดาห์ เท่าที่เวลาและความสามารถของคนเราจะอ่านวยให้ได้

การจ้างคนไทยเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ช่วย คณะวิจัยจากยุโรปได้จัดจ้างคนไทยจำนวนหนึ่ง เป็นผู้ช่วยเหลือในการดำเนินงานวิจัย คนไทยกลุ่มนี้มีอยู่ด้วยกัน ๑๕ คน ประกอบด้วยพนักงานวิจัย ผู้ช่วย พนักงานสัมภาษณ์ พนักงานล่าม พนักงานแปล และเสียนพิมพ์คึก คนไทยทั้ง ๑๕ คนนี้ แยกพิจารณาตามคุณวุฒิ หน้าที่ และความรับผิดชอบตามตารางที่ ๒ ใ้ดังนี้

ตารางที่ ๒

แสดงคุณวุฒิ และหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ผู้ช่วยชาวไทย

คนที่	คุณวุฒิ	หน้าที่ความรับผิดชอบ
๑	ปริญญาตรีทางการศึกษา และสอบได้ขอเขียนพิศการของคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์	นักวิจัยผู้ช่วย
๒	ปริญญาโททางจิตวิทยาเด็ก	นักวิจัยผู้ช่วย
๓	ปริญญาตรีทางอักษรศาสตร์	พนักงานสัมภาษณ์ แปล และล่าม
๔	ปริญญาตรีทางอักษรศาสตร์	พนักงานสัมภาษณ์ แปล และล่าม
๕	ปริญญาตรีทางอักษรศาสตร์	พนักงานสัมภาษณ์ แปล และล่าม
๖	ปริญญาตรีทางรัฐศาสตร์	พนักงานสัมภาษณ์ แปล และล่าม
๗	ปริญญาตรีทางรัฐศาสตร์	พนักงานสัมภาษณ์ แปล และล่าม
๘	ปริญญาตรีทางการศึกษา	พนักงานสัมภาษณ์ แปล และล่าม
๙	ปริญญาตรีทางการศึกษา	พนักงานสัมภาษณ์ แปล และล่าม
๑๐	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	เจ้าหน้าที่พิมพ์คึก
๑๑	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	เจ้าหน้าที่พิมพ์คึก
๑๒	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	เจ้าหน้าที่พิมพ์คึก
๑๓	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	เจ้าหน้าที่พิมพ์คึก
๑๔	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	เจ้าหน้าที่พิมพ์คึก
๑๕	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	เจ้าหน้าที่พิมพ์คึก

หมายเหตุ : หมายเลข ๒ และหมายเลข ๙ เป็นข้าราชการสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติตามลำดับ เป็นผู้ที่คณะวิจัยยืมตัวมาช่วยงานวิจัยชั่วคราว

การคัดเลือกพนักงานทุกคน^{๑๘} คณะวิจัยให้การโฆษณาทางหนังสือพิมพ์ทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษประกาศรับสมัครพนักงานทุกประเภท และสอบสัมภาษณ์เป็นภาษาอังกฤษ แล้วจึงคัดเลือกผู้ที่ทางคณะวิจัยเห็นว่ามีความสมบัติเหมาะสมเท่าที่ควรต่อการเข้าร่วมทำงานด้วยกัน คนไทยทุกคนอยู่ในฐานะของลูกจ้างชั่วคราว เมื่อเสร็จสิ้นโครงการแล้วก็เป็นกรมคสัญญาจ้างไปช่วยระหว่างคณะวิจัยและเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทย

การเตรียมตัวทางด้านการระเบียบวิธีการวิจัย เพื่อที่จะได้เข้าใจถึงหลักเกณฑ์และวิธีการในการออกแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ ควรจะได้พิจารณาถึงการเตรียมตัวทางด้านกำหนดระเบียบวิธีการวิจัย อันจะส่งผลให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการจัดทำแบบสอบถามและวิธีการที่ใช้ในการสัมภาษณ์ แต่อย่างไรก็ตามจะไม่พิจารณาเน้นหนักทางด้านระเบียบวิธีการวิจัย การพิจารณาถึงการเตรียมตัวทางด้านนี้ จึงเป็นแค่เพียงแนวทาง ให้ได้เข้าใจถึงบทบาทของนักวิจัยผู้ช่วยชาวไทยที่มีส่วนร่วมกับการดำเนินงานวิจัยสนามต่างวัฒนธรรมเท่านั้น

เป็นโชคคิของคณะนักวิจัยชาวยุโรปกลุ่มนี้ที่ผู้อำนวยความสะดวกการวิจัยเป็นผู้ที่เคยทำงานในเมืองไทยมากกว่า ๕ ปี และยังมีภรรยาเป็นคนไทยที่มีการศึกษาสูงอีกด้วย ความรอบรู้ในเรื่องสภาพของสังคมและวัฒนธรรมไทย จึงมีอยู่มากพอสมควรที่จะจัดเตรียมแบบสอบถาม และระเบียบวิธีที่จะใช้ในการศึกษา โดยจัดทำสำเร็จเรียบร้อย ก่อนจะออกเดินทางมาประเทศไทย แบบสอบถามเหล่านั้น เป็นแบบสอบถามที่คณะวิจัยหวังว่าจะนำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในสังคมไทยได้เลยทีเดียว

๑๘

สำหรับผู้เขียน และพนักงานสัมภาษณ์อีก ๑ คนไปสอบสัมภาษณ์โดยทราบจากประกาศรับสมัครนักวิจัยผู้ช่วย ที่สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

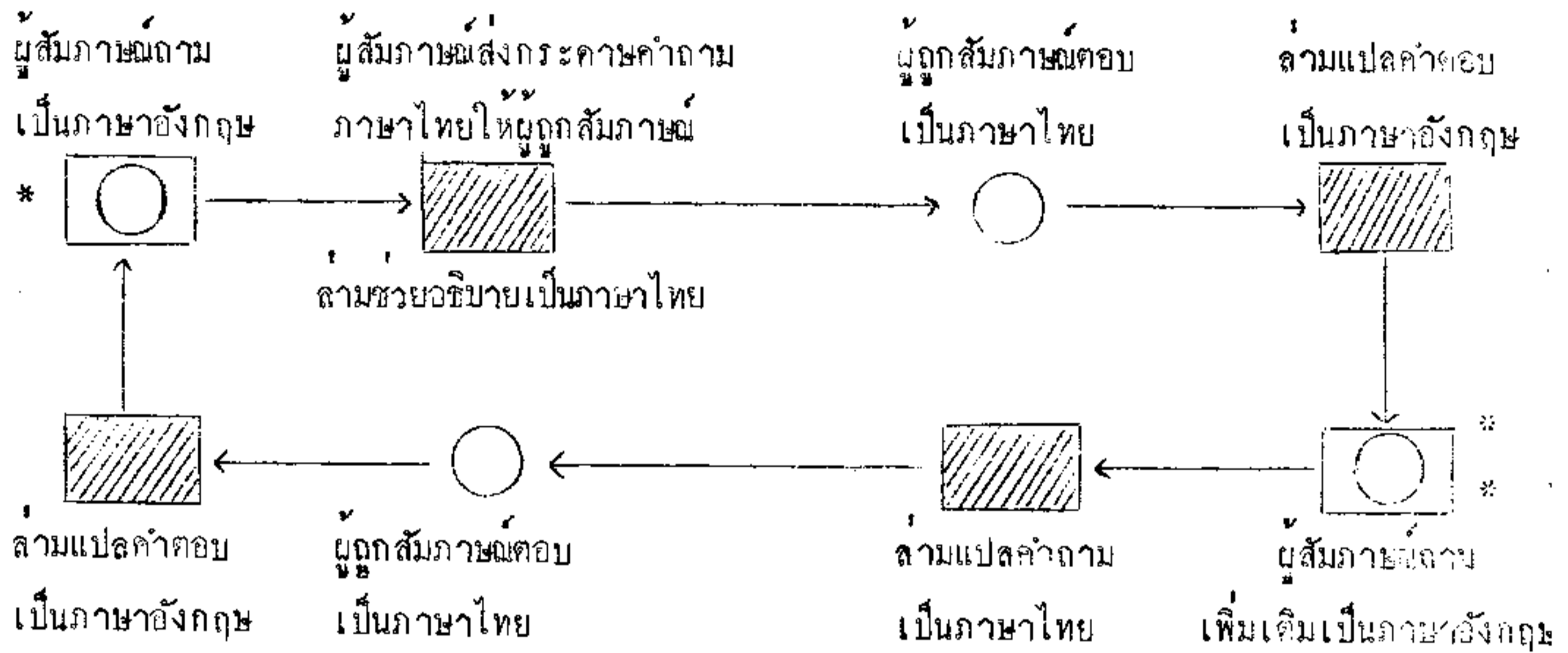
เมื่อพิจารณาถึงการสัมภาษณ์ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทหนึ่งทีละคนทีละคน นักวิจัยชาวยุโรปได้นำมาใช้ในงานวิจัยสนามนั้น เมื่อแยกพิจารณาแล้วจะมีอยู่ ๒ ประเภทด้วยกัน คือ

ก. การสัมภาษณ์ที่ตรงการทราบแนวความคิด และความรู้สึกของผู้ถูกสัมภาษณ์คือปรากฏการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดที่เกิดขึ้น (Thematic Interview)

ข. การสัมภาษณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เลือกคำตอบที่ตรงกับความรู้สึกของตนเอง ตามแนวของคำถามที่คณะนักวิจัยได้กำหนดให้ไว้แล้วในแบบสอบถาม (Quantitative Interview)

ก. Thematic Interview การสัมภาษณ์แบบนี้ มีวิธีดำเนินการโดยนักวิจัยชาวยุโรปเป็นผู้สัมภาษณ์ แล้วมีคนไทยเป็นล่าม กล่าวคือ หลังจากผู้สัมภาษณ์อธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นภาษาอังกฤษและล่ามแปลเป็นภาษาไทยให้ผู้ที่จะถูกสัมภาษณ์ (Respondent) ทราบแล้ว การสัมภาษณ์ก็เริ่มต้นโดย การที่ผู้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นชาวยุโรป จะพูดถามเป็นภาษาอังกฤษ เสร็จแล้วก็จะยื่นแผ่นกระดาษซึ่งแปลข้อความนั้นไว้เป็นภาษาไทยเสร็จเรียบร้อยแล้วให้ผู้ถูกสัมภาษณ์พิจารณาตอบอีกครั้งหนึ่งแล้วจึงตอบ ถ้ายังมีอะไรที่ไม่แจ่มชัดล่ามก็จะเป็นผู้อธิบายให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ทราบอีกครั้งหนึ่ง เป็นภาษาไทยแล้วผู้ถูกสัมภาษณ์จึงจะตอบเป็นภาษาไทย โดยจะตอบคำตอบลงไปไว้ในเครื่องบันทึกเสียง (Tape-recorder) ตลอดเวลา ในการสัมภาษณ์ผู้ตอบจะตอบด้วยภาษาไทย แล้วล่ามจึงแปลคำตอบนั้นเป็นภาษาอังกฤษ ให้ผู้สัมภาษณ์ได้ทราบ เพื่อจะตั้งคำถามต่อไปรวมทั้งในบางกรณีที่คำตอบบางคำตอบคลุมเครือและในกรณีที่คำตอบมีใจความเกี่ยวข้องกับอีกขั้นหนึ่งจึงให้ผู้สัมภาษณ์ตั้งคำถามเพิ่มเติมต่อ เพื่อเป็นแนวทางให้ได้ทราบแนวความคิดของผู้ตอบมากยิ่งขึ้น

ในการสัมภาษณ์เช่นที่กล่าวนี้ พอที่จะอธิบาย วิธีดำเนินการได้ด้วยแผนภาพข้างล่างนี้

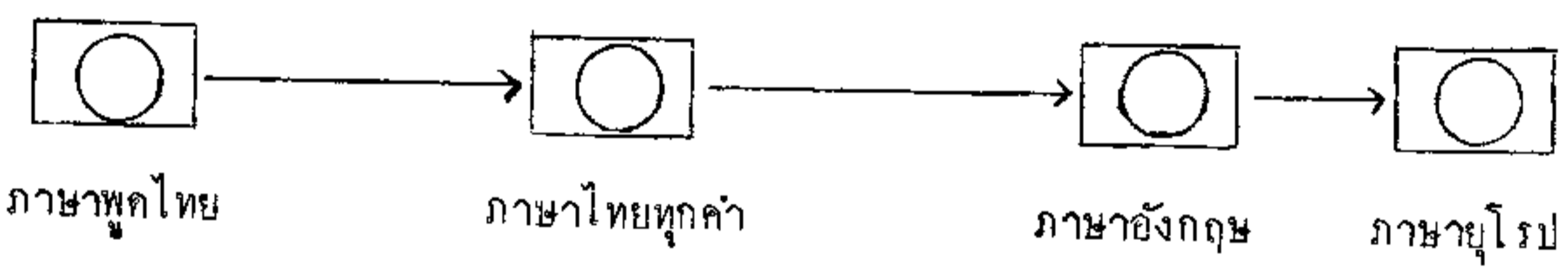
สายการดำเนินการสัมภาษณ์

* คำถามครั้งที่ ๑

**
คำถามครั้งที่ ๒

สำหรับการดำเนินงานรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบนี้ดำเนินงานโดย
 หลังจากการสัมภาษณ์ได้เสร็จสิ้นลงแล้ว ก็นำข้อความที่มีอยู่ในเครื่องบันทึกเสียงมาให้
 เสมียนพิมพ์คัด ดลอกข้อความทั้งหมดทุกคำพูดออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร แล้วเจ้าหน้าที่พวกหนึ่ง
 จึงนำข้อความภาษาไทยเหล่านั้นไปแปลเป็นภาษาอังกฤษ แล้วเจ้าหน้าที่อีกพวกหนึ่งจะแปล
 ภาษาอังกฤษเป็นภาษาของชาวยุโรปอีกต่อหนึ่ง ดังนี้

เครื่องบันทึกเสียง	พนักงานพิมพ์คัดไทย คัดภาษาพูดจากเครื่อง บันทึกเสียงแล้วพิมพ์ ทุกคำพูด	ผู้แปลอ่าน ข้อความแล้วแปล เป็นภาษาอังกฤษ เท่าที่คนไทยจะ ทำได้	ผู้แปลชาวยุโรป อ่านภาษาอังกฤษที่ ชาวไทยเขียนแล้ว แปลเป็นภาษาของ ชาวยุโรปอีกทีหนึ่ง
--------------------	--	---	--

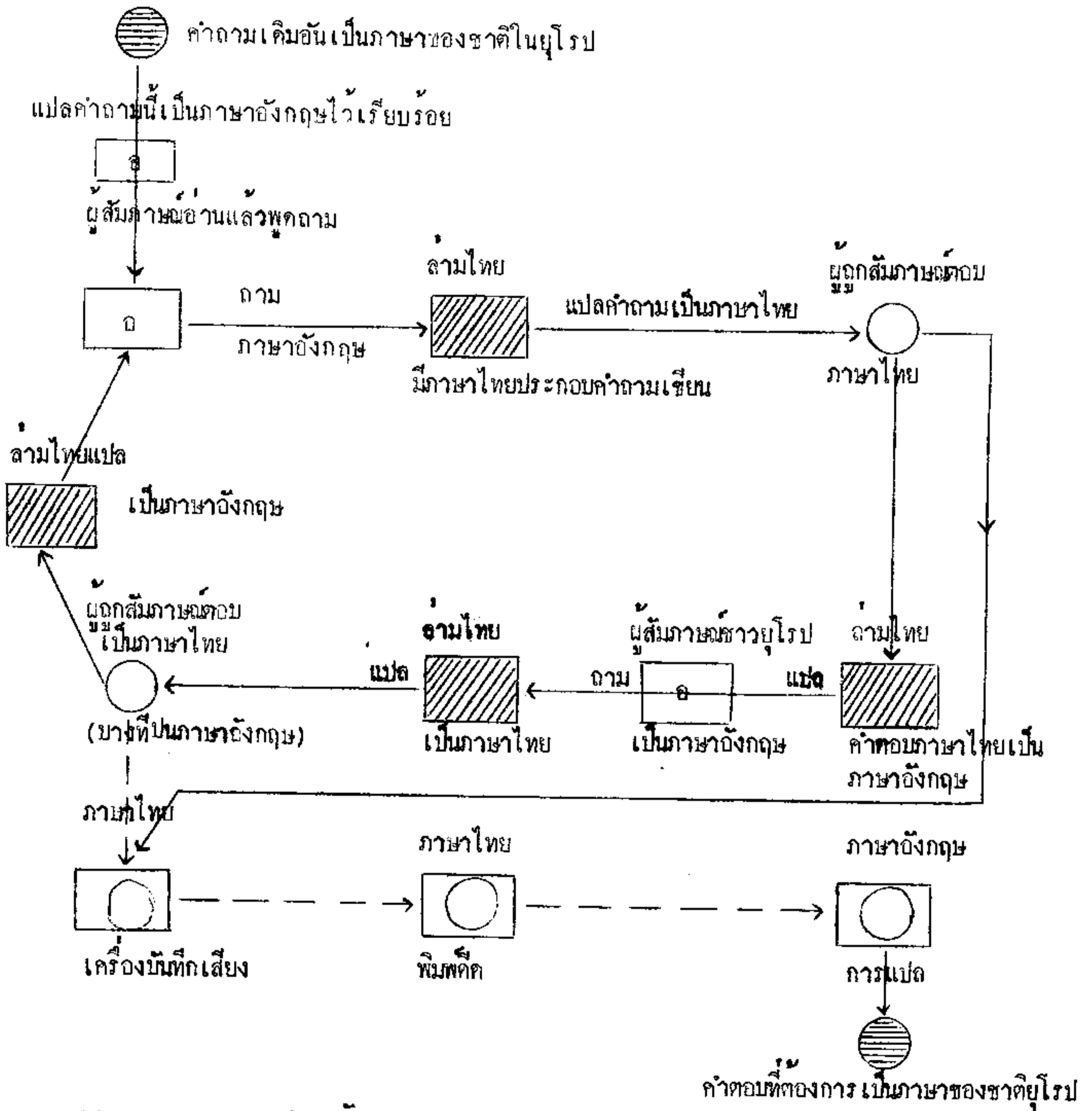
ระยะที่ ๑

ระยะที่ ๒

ระยะที่ ๓

ระยะที่ ๔

ดังนั้นการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์แบบ Thematic Interview นี้เมื่อพิจารณาจากคำถามที่เป็นภาษาของชาติยุโรปในเบื้องต้นแรก และกว่าจะได้คำตอบออกมาเป็นภาษาของชาติในยุโรปในท้ายที่สุดนั้น จะพบว่าต้องผ่านกระบวนการแปลหลายขั้นตอนด้วยกัน ดังจะดูได้จากแผนภาพต่อไปนี้

ข. Quantitative Interview แบบสอบถามทั้งหมดที่ใช้ในการสัมภาษณ์ คณะนักวิจัย ได้จัดเตรียมเป็นโครงร่างมาเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก่อนที่จะเดินทางมาถึงประเทศไทยเสียอีก และเมื่อมาถึงเมืองไทยชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้ว ก็ได้ดัดแปลงแก้ไข และปรับปรุงข้อความบางตอนให้กระชับรัดกุมและเหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นไปตามความเข้าใจของคณะนักวิจัยเอง

สำหรับแบบสอบถามนี้เมื่อคณะนักวิจัยเดินทางมาถึงเมืองไทยชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้ว ยังได้เพิ่มแบบสอบถามที่สอบถามถึงความเชื่อมั่นในคติบางประการของคนไทยทั่วไป ว่าในปัจจุบันนี้มีแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงค่านิยมความเชื่อที่แน่นอน เช่น ไรและไปในทิศทางใดบ้าง

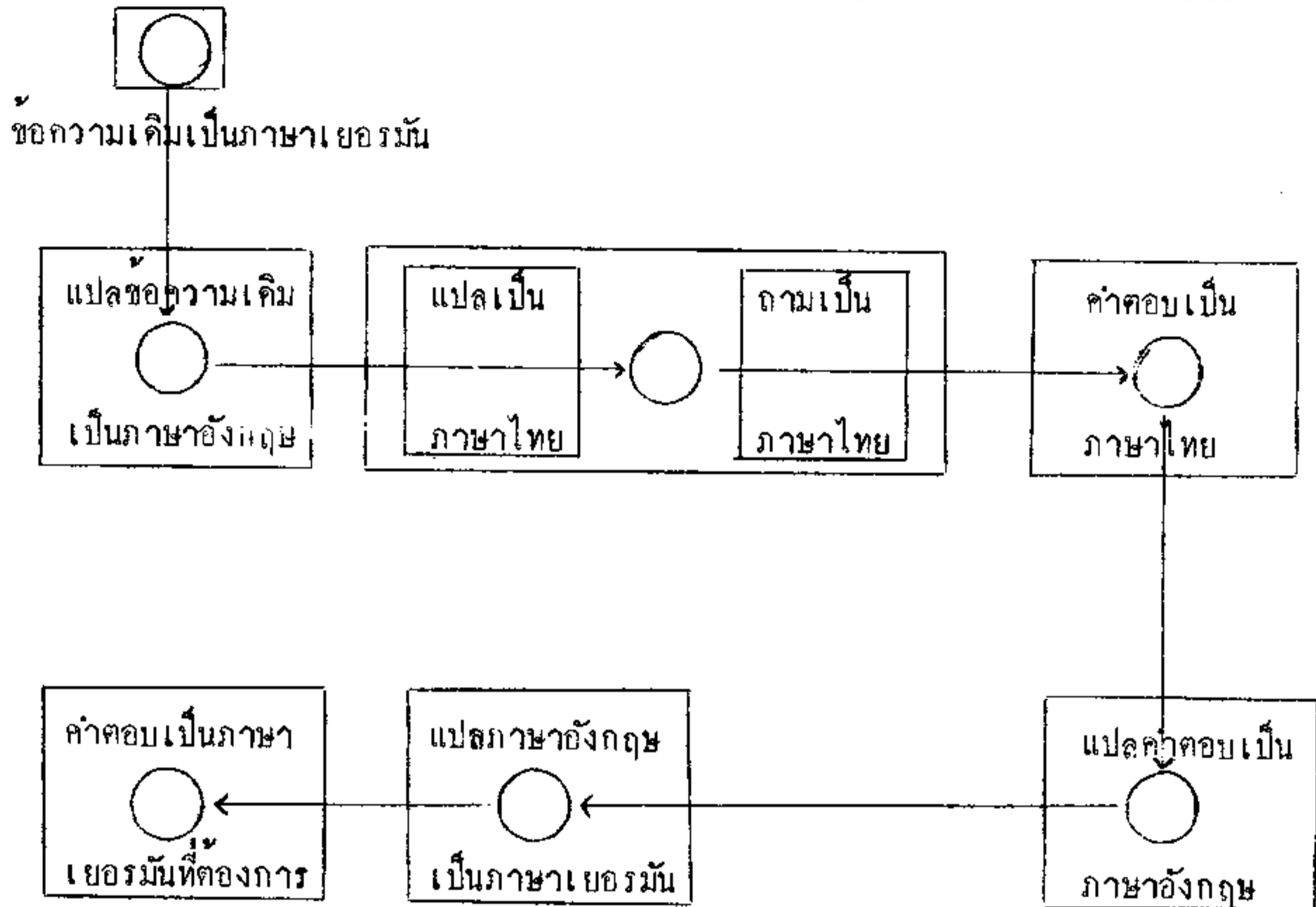
แบบสอบถามที่ใช้สำหรับการสัมภาษณ์แบบ Quantitative Interview นี้ มีอยู่ด้วยกันกว่า ๑๐๐ คำถาม รวมทั้งที่เป็นประเภทคำถามเปิด (Open - end Question) และคำถามประเภทให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เลือกคำตอบเอาเอง แบบสอบถามทั้งหมดนี้ใช้คนไทยเป็นคนสัมภาษณ์ และหลังจากสัมภาษณ์เสร็จสิ้นลงแล้ว ผู้สัมภาษณ์ต้องทำหน้าที่ ๒ ประการด้วยกัน คือ

(ก) ในขณะที่สัมภาษณ์ ทำหน้าที่เป็นผู้สัมภาษณ์ และอธิบายข้อข้องใจต่าง ๆ ที่ผู้ถูกสัมภาษณ์มีต่อแบบสอบถาม หมายถึงมีความรับผิดชอบทุกกรณีในการสัมภาษณ์ แต่ละครั้ง

(ข) เมื่อการสัมภาษณ์เสร็จสิ้นแล้ว ต้องทำหน้าที่เป็นพนักงานแปล จากข้อความภาษาไทยที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นภาษาอังกฤษ

ในการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง ๆ ผู้สัมภาษณ์ทุกคนจะต้องทำงานให้เสร็จทั้ง ก. และ ข. จึงจะถือว่าทำงานสำเร็จในการสัมภาษณ์ครั้งหนึ่ง ๆ ซึ่งพิจารณาได้จากแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่แสดงถึงวิธีดำเนินงานของการสัมภาษณ์แบบ Quantitative Interview

ที่มาของการดำเนินงานของโครงการวิจัยของนักวิจัยจากอเมริกา

ส่วนที่มาของโครงการวิจัยของนักวิจัยชาวอเมริกันนั้น เป็นโครงการวิจัยที่ได้รับความสนับสนุนทางการเงินจากสถาบันส่งเสริมการวิจัยของเอกชนในสหรัฐอเมริกา^{๑๕}

^{๑๕} นักวิจัยเจ้าของโครงการมิได้เปิดเผยถึงชื่อสถาบันฯ ต่อผู้เขียน

และจากสำนักข่าวสารอเมริกัน ของรัฐบาลอเมริกัน (United States Information Service) เพื่อทำการวิจัยในเรื่องความสำคัญของการติดต่อของข่าวสารจากตัวเมืองไปยังตำบล ภายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย (The Communication of Information from Towns to Villages in the Northeast Thailand)

โครงการวิจัยนี้เป็นโครงการวิจัยส่วนบุคคล มีวัตถุประสงค์อยู่ ๒ ประการด้วยกัน ในประการแรกเพื่อเป็นรายงานเสนอรัฐบาลของนักวิจัยในส่วนที่เกี่ยวกับการติดต่อของข่าวสารตามชื่อเรื่องของโครงการวิจัยในประการที่สอง เพื่อนักวิจัยจะได้รวบรวมข้อมูลไว้ใช้ในการเขียนวิทยานิพนธ์เพื่อรับปริญญาเอกทางรัฐศาสตร์ จาก Massachusetts Institute of Technology

ผู้เขียนได้รับการติดต่อให้ไปเป็นนักวิจัยผู้ช่วยจากนักวิจัยเจ้าของโครงการนั่นเองโดยการแนะนำของผู้อำนวยการสถาบันการศึกษานานาชาติ (Institute of International Education) ในกรุงเทพฯ โดยในระยะแรกระหว่างปลายเดือนมีนาคม ถึงต้นเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๐ เป็นการเส้นทางสำรวจเบื้องต้น (Feasibility Survey) เพื่อหาสถานที่ ๆ จะดำเนินการวิจัยสนาม^{๒๐} ให้ได้สถานที่ตามที่นักวิจัยเจ้าของโครงการได้กล่าวถึงไว้ในแนวทางการดำเนินงานวิจัย (Research Design) หลังจากนั้น จึงกลับมากรุงเทพฯ และตกลงปรึกษากับผู้เขียนว่า

^{๒๐} การสำรวจนั้น มีหนังสือแนะนำตัวจาก USIS กรุงเทพฯ เมื่อต้องติดต่อกับหน่วยราชการแต่ละมีการพบปะปรึกษาหารือกับผู้อำนวยการ USIS ตามจังหวัดต่าง ๆ เป็นต้นว่า ที่นครราชสีมา ขอนแก่น และอุดรธานี

ส่วนสถานที่ที่ไปทำการสำรวจเบื้องต้นนั้นได้แก่

๑. อำเภอเมือง และอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา
๒. อำเภอเมือง และอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น
๓. อำเภอเมือง และอำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี
๔. อำเภอเมือง และอำเภอสว่างดินแดน จังหวัดสกลนคร
๕. อำเภอเมือง อำเภอทมิฬไสย จังหวัดกาฬสินธุ์
๖. อำเภอเมือง อำเภออาจสามารถ และอำเภอโพนทอง จังหวัดร้อยเอ็ด

จะเลือกสถานที่ใดในที่สุดตกลงใจเลือกอำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นสถานที่ดำเนินงานวิจัยสนาม

การเตรียมตัวในการทำวิจัยในประเทศไทยของนักวิจัยจากอเมริกา

เมื่อพิจารณาว่าโครงการวิจัยของนักวิจัยนี้^{๒๑} เป็นการวิจัยส่วนบุคคล การเตรียมตัวของนักวิจัยเพื่อมาทำงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรมในสังคมไทย จึงไม่ยุ่งยากและใช้เวลานาน เช่นโครงการวิจัยของคณะวิจัยจากยุโรป

สำหรับการเตรียมตัวของนักวิจัยชาวอเมริกันนี้ นักวิจัยผู้นั้นถือว่ามีความคุ้นเคยกับสังคมไทยมาบ้างแล้วพอสมควร และมีความคิดที่จะประดิษฐ์เครื่องมือในการวิจัยในขณะที่เริ่มดำเนินงานวิจัยสนามเลยทีเดียว เพราะเชื่อว่า^{๒๒} จะสามารถใช้ความรู้ที่ได้รับจากการเข้าไปอยู่ในส่วนหนึ่งของสังคมที่ดำเนินงานวิจัยสนามนั้น ให้เป็นประโยชน์และช่วยส่งเสริมเครื่องมือในการวิจัยให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะทำให้ผลของงานวิจัยสนามสมบูรณ์และตรงต่อความเป็นจริงมากที่สุดเท่าที่เครื่องมือในการวิจัยจะอำนวยให้ได้

การเตรียมตัวในการทำวิจัยในประเทศไทยของนักวิจัยจากอเมริกานี้ จะได้แยกพิจารณาออกเป็น การศึกษาถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย การเตรียมตัวทางด้านภาษาไทย การจ้างคนไทยเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ช่วย และการเตรียมตัวทางด้านระเบียบวิธีการวิจัย

---

^{๒๑} นักวิจัยผู้นี้ เคยดำรงตำแหน่งข้าราชการของรัฐบาล สหรัฐอเมริกาในประเทศไทย เป็นเวลากว่า ๔ ปี และย้ายไปดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายวัฒนธรรม (Cultural Attache) ของสถานทูตอเมริกัน ณ กรุงไทเป เป็นเวลาอีก ๖ ปี แล้วจึงมาทำการวิจัยสนามในประเทศไทยทันทีเมื่อหมดสิ้นระยะเวลา ๖ ปีนั้นแล้ว

^{๒๒}

การอภิปรายระหว่างนักวิจัยกับผู้เขียน เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๐

การศึกษาถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย นักวิจัยผู้นี้ได้ใช้เวลาก่อนการเดินทางมาประเทศไทยประมาณ ๓ เดือนไปในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย จากตำรับตำราต่าง ๆ ที่นักวิชาการอเมริกันเป็นผู้เขียน นอกจากนี้ยังได้ใช้เอกสารต่าง ๆ อันเป็นผลงานการค้นคว้าของเจ้าหน้าที่สำนักงานข่าวสารอเมริกัน ศึกษาประกอบอีกด้วย

เมื่อเดินทางมาถึงประเทศไทยในเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๐ นักวิจัยผู้นี้ยิ่งเริ่มค้นคว้าหาหนังสืออ่านเพิ่มเติมมากขึ้น เพราะเป็นระยะเวลาที่ถือว่า เป็นการเริ่มลงมือการทำวิจัยสนามแล้ว

ความรู้ที่นักวิจัยได้รับจากการศึกษาถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยนี้ นอกจากหนังสือ เอกสาร และตำราต่าง ๆ แล้ว นักวิจัยยังได้รับจากการอภิปรายร่วมกับชาวไทยและสหราชอาณาจักรที่นักวิจัยสามารถติดต่อกับได้ในช่วงเวลาอันจำกัด^{๒๓}

นอกจากนี้แล้วในขณะที่เดินทางเพื่อเลือกหาสถานที่สำหรับการทำวิจัยสนามนั้น นักวิจัยได้นำเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของคิดตัวไปอ่านด้วยตลอดเวลา และพยายามใช้เวลาในการนั่งรถยนต์จากสถานที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งให้เป็นประโยชน์มากที่สุดด้วยการอ่านเอกสารเหล่านั้น

การเตรียมตัวทางด้านภาษาไทย นักวิจัยผู้นี้เคยมีโอกาสได้เล่าเรียนภาษาไทยมาบ้างแล้ว^{๒๔} เมื่อเดินทางมาถึงเมืองไทย เพื่อกำเนิงานวิจัยสนามในครั้งนี้ ก็เริ่มลงมือเรียนภาษาไทยใหม่อย่างจริงจังอีกครั้งหนึ่ง โดยจัดจ้างเจ้าหน้าที่ชาวไทยของสำนักข่าวสารอเมริกันประจำกรุงเทพฯ เป็นครูผู้สอน โดยในระยะแรกนักวิจัยจะใช้เวลาของเดือนมีนาคม

๒๓

ระหว่างกลางเดือนถึงสิ้นเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๐

๒๔

นักวิจัยเคยเรียนภาษาไทยมาครั้งหนึ่งแล้ว ในคราวที่มาปฏิบัติราชการในประเทศไทยครั้งแรก เป็นระยะเวลา ๔ ปี แต่หลังจากนั้นเมื่อไปอยู่ไต้หวันอีก ๖ ปี ทำให้เขาสืมภาษาไทยเสียแทบทั้งหมด แม้จะใช้ไต่บ้างก็กระต่อนกระแท่นอย่างมาก แทบจะถือเอาเป็นประโยชน์สำหรับความสำเร็จของการวิจัยไม่ได้เลย

ทั้งหมด สำหรับศึกษาภาษาไทยใหม่ แต่เพราะมีงานต้องเตรียมตัวค่านอื่นอีกมาก จึงทำให้เวลาที่ใช้ในการศึกษาภาษาไทยนี้มีอยู่เพียง ๒ สัปดาห์เท่านั้นเอง

นอกจากนี้แล้ว ขณะที่ยังงานวิจัยสนามกำลังดำเนินอยู่ นักวิจัยเจ้าของโครงการก็พยายามที่จะหาเวลาว่างเพื่อให้นักวิจัยผู้ช่วยสอนภาษาไทยให้อีกด้วย

การจ้างคนไทยเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ช่วย นอกจากการศึกษาภาษาไทยเพิ่มเติมแล้ว เมื่อมาถึงเมืองไทย นักวิจัยผู้นี้ก็ได้อำนาจหมายคนหานักวิจัยผู้ช่วยชาวไทย^{๒๕} โดยพิจารณาคัดเลือกจากผู้สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยภายในประเทศ และพยายามทดสอบโดยการสัมภาษณ์และซักถาม แต่ไม่ได้บุคคลที่มีความสามารถเป็นที่พอใจภายในระยะเวลา ๒ สัปดาห์เท่าที่นักวิจัยเจ้าของโครงการกำหนดไว้หลังจากมาถึงเมืองไทยแล้ว จนท้ายที่สุดหลังจากการแนะนำของผู้ช่วยการสถานศึกษานานาชาติ จึงได้รับผู้เขียนไว้เข้าร่วมดำเนินงานในฐานะนักวิจัยผู้ช่วย

นอกจากนี้แล้ว เมื่อเริ่มลงมือสำรวจสนามในระยะแรกนั้น นักวิจัยเจ้าของโครงการก็ได้ให้อำนาจอย่างเต็มที่ในการที่ผู้เขียนจะคัดเลือกนักสัมภาษณ์เข้าร่วมดำเนินงาน ซึ่งจะพิจารณาคุณสมบัติของนักสัมภาษณ์เหล่านั้นได้ตามตารางต่อไปนี้

๒๕

การติดต่อนักวิจัยผู้ช่วยนี้ นักวิจัยเจ้าของโครงการใช้การซักถาม จากผู้ที่รู้จักคุ้นเคยให้แนะนำผู้สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาตรี ผู้ที่คุ้นเคยเหล่านั้น หมายความว่ารวมถึงเจ้าหน้าที่ของสำนักข่าวสารอเมริกันเองและเจ้าหน้าที่องค์การระหว่างประเทศอื่น ๆ ที่มีสำนักงานและประจำทำงานอยู่ในประเทศไทยแล้ว นักวิจัยจึงพยายามติดต่อกับคนไทยเหล่านั้นเป็นส่วนตัว เพื่อทำความรู้จักพร้อมทั้งสัมภาษณ์และซักถามไปด้วยในตัว เพื่อไปหาตัวบุคคลที่มีคุณสมบัติเป็นที่พอใจ

ตารางที่ ๓

แสดงถึงคุณสมบัติและหน้าที่ความรับผิดชอบของพนักงานสัมภาษณ์

คนที่	คุณวุฒิ	หน้าที่ความรับผิดชอบ
๑	ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา	สัมภาษณ์ชาวบ้านทั่วไป
๒	ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา	สัมภาษณ์ชาวบ้านทั่วไป
๓	ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา	สัมภาษณ์ชาวบ้านทั่วไป
๔	ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา	สัมภาษณ์ชาวบ้านทั่วไป
๕	ชั้นมัธยมปีที่ ๖	สัมภาษณ์พ่อค้าในบริเวณเขต สุขาภิบาล อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด

พนักงานสัมภาษณ์ทุกคนซึ่งเป็นคนของท้องถิ่นที่มีงานวิจัยสนาม ได้รับการชี้แจงและอธิบายถึงวัตถุประสงค์และวิธีการในการสัมภาษณ์จากผู้เขียน ก่อนที่จะลงมือสัมภาษณ์จริง ๆ และเมื่อเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์แต่ละวัน นักสัมภาษณ์ทุกคนจะมาพบพร้อมกันกับผู้เขียนอีกครั้งหนึ่ง เพื่ออภิปรายถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งหาทางแก้ไขและจกรวบรวมเหตุการณ์เหล่านั้นไว้เป็นหมวดหมู่เพื่อเสนอให้นักวิจัยเจ้าของโครงการได้ทราบและเก็บไว้เป็นหลักฐานเป็นวัน ๆ ไปเช่นเดียวกัน

ในระยะต่อมาเมื่อมีการสัมภาษณ์แบบ Dept Interview ผู้สัมภาษณ์เหล่านี้ยังคงเป็นผู้ดำเนินงานสัมภาษณ์จนเสร็จสิ้นตามโครงการ

อนึ่ง ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งหมด ผู้เขียนรับผิดชอบแต่ผู้เดียวในการแปล ข้อมูลเหล่านั้น จากภาษาไทยไปเป็นภาษาอังกฤษ

การเตรียมตัวทางค่านระเบียบวิธีการวิจัย นักวิจัยได้แบ่งระยะการดำเนินงาน ออกเป็น ๒ ระยะด้วยกัน คือ

(ก) เดือนเมษายน - พฤษภาคม ๒๕๑๐ เป็นการสำรวจเบื้องต้น เพื่อหาสถานที่ ๆ จะดำเนินงานวิจัยสนาม

(ข) เดือนมิถุนายน - สิงหาคม ๒๕๑๐ เป็นระยะการเก็บข้อมูลสนาม

นักวิจัยมิได้ตกลงใจในระยะแรกแน่นอนว่าจะใช้เครื่องมืออย่างใดบ้างในการ เก็บรวบรวมข้อมูลสนาม (Instrument of Observation) จนกว่าจะได้ทราบสถานที่แน่นอน และไปพำนักอาศัยอยู่ในบริเวณนั้นสักชั่วระยะเวลาหนึ่งก่อน

หลังจากเสร็จสิ้นงานระยะแรกนักวิจัยและผู้เขียนได้ตกลงเลือกเอาอำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นสถานที่เก็บรวบรวมข้อมูลสนามและอาศัยอยู่ในบริเวณของ เขตสุขาภิบาลโพธารอง เป็นเวลา ๒ สัปดาห์แล้วก็ได้เลือกใช้การสัมภาษณ์แบบ Dept Interview เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยนักวิจัยเป็นผู้ประคิษรูแบบสอบถาม เป็นภาษาอังกฤษ และมีนักวิจัยผู้ช่วยเป็นผู้ร่วมพิจารณาอยู่ตลอดเวลา เสร็จแล้วได้นำแบบสอบถามนั้นมาให้ นักวิชาการผู้หนึ่ง ที่สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ซึ่งเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญงานวิจัยสนามผู้หนึ่ง แปลข้อความนั้นเป็นภาษาไทย และอธิบายวัตถุประสงค์ของการแปลนั้นให้นักวิจัยทราบแล้วนักวิจัย จึงนำแบบสอบถามนั้นไปอธิบายให้ชนในท้องถิ่นที่เป็นนักสัมภาษณ์ทราบอีกต่อหนึ่งแล้วจึงจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลสนามจากแบบสัมภาษณ์นั้น ดังจะพิจารณาได้จากแผนภาพต่อไปนี้

คำถามเดิมที่นักวิจัยคิดขึ้นเป็นภาษาอังกฤษ

คำถามที่นักวิชาการไทยแปลเป็นภาษาไทย

และอธิบายให้นักวิจัยเข้าใจ

คำถามที่นักวิจัยอธิบายให้นักสัมภาษณ์

คำถามที่นักสัมภาษณ์เข้าใจ

คำถามที่นักสัมภาษณ์

คำตอบที่นักสัมภาษณ์ได้รับและเขียนไว้เป็นภาษากลาง

ถามผู้สัมภาษณ์เป็นภาษาท้องถิ่น

ผู้เขียนแปลข้อความที่เขียนไว้

เป็นภาษาอังกฤษ

คำตอบภาษาไทยที่ต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมดนั้น ผู้เขียนได้รับ ๒ งวด
 ในงวดแรกได้รับในตอนกลางเดือนสิงหาคม และงวดที่ ๒ ในตอนปลายเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๑๐
 เมื่อผู้เขียนแปลเสร็จแล้ว จึงนำส่งให้สำนักข่าวสารอเมริกันกรุงเทพฯ เพื่อนำส่งต่อไปให้นักวิจัย
 เจ้าของโครงการ ซึ่งเดินทางกลับประเทศของตนตั้งแต่ปลายเดือนสิงหาคม

สรุป

การพิจารณาถึงลักษณะของการวิจัยสนามของชาวต่างประเทศที่ใช้เป็นพื้นฐานในการ
 วิเคราะห์สำหรับบทที่ ๒ นี้ เป็นการพิจารณาเพื่อให้ทราบถึงว่า การที่คณะวิจัยหรือนักวิจัยของชาติ
 หนึ่ง ไปดำเนินงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรมในอีกชาติหนึ่งนั้น มีการดำเนินการอย่างใด
 บ้าง ก่อนที่จะมีการเก็บรวบรวมข้อมูลสนามจริง ๆ การดำเนินงานของคณะวิจัยหรือนักวิจัยเหล่านั้น
 เริ่มตั้งแต่ที่มาของโครงการวิจัย การแบ่งหน้าที่ในการดำเนินงานในกรณีของการวิจัยที่เป็นคณะกรรมการ
 เตรียมตัวมาทำการวิจัยในประเทศไทยซึ่งรวมทั้งการศึกษาถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย การ
 เตรียมตัวทางด้านภาษาไทย การจ้างคนไทยเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ช่วย ตลอดจนถึงการเตรียมตัวทางด้าน
 ระเบียบวิธีการวิจัยของคณะวิจัยและนักวิจัยตามลำดับ

วิเคราะห์ปัญหาของการวิจัยสนามทางวัฒนธรรม

จากการพิจารณาศึกษาที่แล้มาแล้ว จะช่วยให้ทราบถึงเค้าโครงความเป็นมาและการเตรียมตัวในสาระสำคัญบางประการของคณะวิจัยชาวยุโรปและนักวิจัยชาวอเมริกันในการทำวิจัยสนามทางสังคมศาสตร์ทางวัฒนธรรมในสังคมไทย ดังนั้นบทที่ ๓ นี้ จะได้วิเคราะห์ถึงปัญหาต่าง ๆ ของการวิจัยทางสังคมศาสตร์สนามทางวัฒนธรรม โดยพิจารณาว่าในการดำเนินงานวิจัยสนามทางวัฒนธรรมนั้น อาจแยกระยะเวลาของการดำเนินงานออกได้เป็น ๓ ระยะด้วยกัน คือ

(๑) ระยะเตรียมตัวเพื่อทำการศึกษา (Pre - Study) (๒) ระยะการดำเนินงานวิจัยสนาม (On - going Analysis) (๓) ระยะวิเคราะห์และสรุปผลข้อมูลที่ได้ (Evaluation)

ซึ่งการเตรียมตัวทางด้านระเบียบวิธีการวิจัยที่จะนำไปใช้ในสนามของงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ทางวัฒนธรรม นักวิจัยจะต้องพิจารณาเสียก่อนว่า มีความรอบรู้ถึงสภาพต่าง ๆ ทางสังคมหรือวัฒนธรรมมากน้อยเพียงใด เพราะงานวิจัยนั้นจะประสบผลสำเร็จไม่ได้เลย ถ้านักวิจัยมิได้ทราบเรื่องราวทั้งทางด้านภูมิศาสตร์ ชาติพันธุ์และภาษาของชนในท้องถิ่นนั้น และโครงสร้างทางสังคมวิทยาที่มีอยู่ ซึ่งทั้งหมดนี้จะเป็นสิ่งที่กำหนดให้นักวิจัยใช้ระเบียบวิธีการศึกษาอย่างหนึ่งอย่างใดในการดำเนินงานวิจัยสนามทางสังคมศาสตร์ทางวัฒนธรรมนั้น ๆ

Conrad N. Arensberg and Arthur H. Nichoff, Introducing Social Changes : a manual for Americans Overseas (Chicago : Aldine Publishing Company, 1965), p. 203.

^b Alain Girard, "Introduction," International Social Science Journal : Opinion Surveys in Development Countries, Vol. 15, No. 1. (1963), p. 8.

ปัญหาที่เกิดขึ้นตามขั้นตอนต่าง ๆ

เพื่อให้การศึกษาถึงการวิเคราะห์ปัญหาของการวิจัยสนามทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรมนี้ได้ผลสมบูรณ์มากขึ้น ผู้เขียนขอแยกการพิจารณาตามระยะเวลาของการดำเนินงาน ๓ ระยะ ดังต่อไปนี้
มาแล้ว คือ ในขั้นวิธีเตรียมการวิจัย ขั้นปฏิบัติการ และขั้นรวบรวมผล

วิธีเตรียมการวิจัย จะเป็นการพิจารณาถึงการ เตรียมการวิจัยและปัญหาที่จะเกิดขึ้นทั้งของ คณะวิจัยชาวยุโรป และนักวิจัยชาวอเมริกัน

(๑) คณะวิจัยชาวยุโรป ควบคู่กันที่โครงการวิจัยของคณะวิจัยชาวยุโรปนี้ เป็นโครงการใหญ่ การที่กำหนดให้ผู้ดำเนินการวิจัยเป็นกลุ่ม (Team Research) โดยแยกการปฏิบัติงานกันออกไปตาม ความชำนาญ และถนัดของแต่ละกลุ่มเช่นนี้ นับเป็นผลก็อย่างยิ่งแก่การวิจัย เพราะในกรณีเช่นนี้

. . . นักวิจัยแต่ละคนต่างก็รับผิดชอบกันเป็นส่วน ๆ ไปของโครงการวิจัย ทั้งหมดโดยมีผู้อำนวยการการวิจัยเป็นผู้ประสานงานในการปฏิบัติงานของนักวิจัยเหล่านั้น และเมื่อมีการวางโครงการวิจัย นักวิจัยทุกคนต่างก็มีโอกาสที่จะได้เสนอวิธีดำเนินการต่าง ๆ กันออกไป เพราะแต่ละคนต่างก็มองปัญหา และหาหนทางแก้ปัญหาตาม ภูมิหลังประสบการณ์และสิ่งที่ได้เรียนรู้มา อันจักเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อความสำเร็จ ของโครงการวิจัย. . . .

กรณีของคณะนักวิจัยชาวยุโรปนี้ อาจพิจารณาได้ว่าคณะนักวิจัยมีความปรารถนาที่จะให้งานวิจัย สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยพิจารณาจากการที่ผู้อำนวยการการวิจัย เป็นผู้ที่เคยทำงานในเมืองไทยมากกว่า ๕ ปี และยังมีภรรยาเป็นคนไทยที่มีการศึกษาสูงอีกด้วย ความรอบรู้ในเรื่องสภาพของสังคมและวัฒนธรรม จึงมีอยู่ มากพอสมควรที่จะจัดเตรียมแบบสอบถาม และระเบียบวิธีที่จะใช้ในการศึกษา โดยจัดทำสำเร็จเรียบร้อยแล้ว จะออกเดินทางมาประเทศไทย อย่างไรก็ตามระเบียบวิธีการศึกษานั้น ก็ใช้ไม่ได้ผลสมบูรณ์เต็มที่ ต้องมีการคิดแปลงแก้ไขอยู่ตลอดเวลาที่งานวิจัยสนามกำลังดำเนินอยู่ ที่เห็นได้ชัดที่สุด คือแบบสอบถาม

^๑ J. Francis Rummel and Wesley C. Ballaine, Research Methodology in Business (New York : Harper & Row, Publishers, Inc., 1963), p. 6. (แปลโดยผู้เขียน)

บางอย่าง ต้องเปลี่ยนแปลงใหม่เกือบหมด และการเปลี่ยนแปลงแบบสอบถามหรือระเบียบวิธีการวิจัย บางอย่างเป็นการแก้ไขที่แทบจะกล่าวได้ว่าวันต่อวันในระยะเริ่มต้น ซึ่งไม่เป็นผลดีต่องานวิจัยสนามแต่อย่างใดและเป็นข้อพิสูจน์ว่าการใช้ระเบียบการวิจัย ในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรมนั้น นักวิจัยจะนั่งวาดภาพและคิดค้นเครื่องมือที่จะใช้ในงานวิจัยในสภาพและสิ่งแวดล้อมของสังคมของตนเอง แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น จะไม่เป็นส่วนส่งเสริมให้ผลการวิจัยสมบูรณ์และตรงต่อความเป็นจริงอย่างที่สรุปไปได้เลย

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาต่อไปอีกว่าในการที่คนของชาติหนึ่ง หรือกลุ่มชนของชาติหนึ่ง ๆ ไปทำการค้นคว้าวิจัยเรื่องหนึ่งเรื่องใด ภายใต้สภาพแวดล้อมที่แตกต่างออกไปจากชาติของตนในสาระสำคัญหลายประการในท้องถิ่นของอีกชาติหนึ่ง ย่อมจะต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินงานมากมาย ปัญหาที่ปรากฏเห็นได้ชัดที่สุดในเบื้องต้นก็คือ ปัญหาอันเกิดจากความแตกต่างกันของภาษาและวัฒนธรรม ถ้านักวิจัยไม่ได้รับการฝึกฝน และอบรมมาอย่างเพียงพอแล้ว ปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะที่กำลังดำเนินการวิจัยก็จะยิ่งมีอย่างมากมายเหลือคณานับ อันจะเป็นผลส่งสะท้อนให้การทําวิจัยตามโครงการที่ได้กำหนดขึ้นไว้นั้น ไม่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งขึ้นไว้โดยสมบูรณ์ ถึงแม้คณะวิจัยหรือนักวิจัยจะคาดหวังว่าจะได้รับผลตามวัตถุประสงค์และความปรารถนาที่ได้ตั้งขึ้นไว้ ก่อนดำเนินการวิจัย ถ้านักวิจัยปราศจากการเตรียมตัวที่พร้อมแล้ว ก็ไม่สามารถยืนยันหลักฐานใดแน่นอนว่าผลของการวิจัย

จากประสบการณ์ของผู้เขียน และกํานอกเล่าของขณะนักวิจัยบางคน ทำให้ผู้เขียนทราบว่าระเบียบวิธีการวิจัยทั้งหลาย ผู้อำนวยการการวิจัยเป็นผู้กำหนดขึ้นทั้งสิ้น รวมทั้งแบบสอบถามต่าง ๆ ด้วย เพราะถือว่า เป็นผู้ที่รู้จักสังคมและวัฒนธรรมไทย อย่างละเอียดถี่ถ้วนแต่เพียงผู้เดียว และถือว่าเป็นการกระทำที่สำเร็จเด็ดขาด โดยไม่ได้มีการ Pretest ตั้งแต่ก่อนออกเดินทางมาประเทศไทย ดังนั้น แบบสอบถามและระเบียบวิธีการศึกษาจึงใช้ไม่ได้ดีและได้ผลเท่าที่ควร เพราะนักวิชาการนั่งนึกวาดภาพ (Imagination) ในการตั้งแบบสอบถาม โดยนำประสบการณ์ที่ต่างเลือน และความทรงจำที่ขาด ๆ หาย ๆ ที่มีต่อสังคมที่จะมีงานวิจัยสนามต่างวัฒนธรรมเป็นมูลฐาน

อันเกิดจากการได้รับข้อมูลผิด ๆ หรือการหันเหไปจากเป้าประสงค์ของการวิจัยอันเกิดจากคำตอบของผู้ให้ข้อมูลที่ต้องการจะสร้างความพอใจให้กับนักวิจัย โดยการแสดงออกไปในท่าทีที่ว่า เป็นความเห็นส่วนตัวของตนในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งนักวิจัยที่ไม่เข้าใจสภาพสังคมอย่างเพียงพอ ก็จะทึกทักเอาว่าเป็นคำตอบที่ปรารถนา จะแตกต่างออกไปจากสภาพความเป็นจริงของสังคมนั้น ๆ ไต่หรือไม^๕ ดังนั้น

. . . นักวิจัยที่เข้าไปทำการวิจัยในระบบสังคมหนึ่งที่แตกต่างออกไปจากระบบของตนเอง ควรจะได้ใส่ใจและรำลึกลักษณะของการที่จะนำแนวความคิด (Concepts) ต่าง ๆ ของตนไปใช้นั้นควรจะได้มีการระมัดระวังกันในด้านระยะเวลา มาตรการ การเข้ายึดถือครอบครอง (Ownership) ในสังคมที่มีกานิยม และวัฒนธรรมอันแตกต่างกันออกไป. . . .^๖

เพราะฉะนั้น เมื่อต้องการให้ได้รับผลของการวิจัยที่สมบูรณ์ที่สุด นักวิจัยจึงสมควรที่จะพัฒนาแนวความคิดเหล่านั้นจากการศึกษา ค้นคว้า เป็นการเตรียมตัวก่อนที่จะไปดำเนินการวิจัยเพื่อที่จะ ". . . เพิ่มประสิทธิภาพในการนำข้อมูลที่จะได้รับจากการวิจัยมาใช้ จึงต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแนวความคิดบางประการ เพื่อที่จะสามารถนำไปใช้ได้เป็นอย่างดีกับขอบเขตของเรื่องที่จะทำการวิจัย. . ."^๗

^๕

John H. Provins^๘, Western Research Techniques and Non - Western Values (Reproduced from CECA paper, 1963), pp. 2-6.

^๖

Ibid., p. 2. (แปลโดยผู้เขียน)

^๗

Ibid., p. 4. (แปลโดยผู้เขียน)

อย่างไรก็ตาม ในกระบวนการ เช่นนี้มิใช่จะหมายความว่า นักวิจัยจะเกิดความแน่ใจ และเชื่อมั่นได้อย่างเต็มที่ ในการดำเนินการวิจัย ตรงกันข้ามนักวิจัยอาจเกิดความไม่แน่ใจขึ้นมาได้ว่า สิ่งที่โคเห็น หรือโคฟังโคยิน ในสิ่งแวดล้อมของวัฒนธรรมใหม่ ๆ นั้นมีความหมายเช่นที่โคกำหนดขึ้นไว้ เป็นวัตถุประสงค์ในการศึกษา ที่เป็นเช่นนี้เพราะในการท่ววิจัยต่างวัฒนธรรมนั้น ถ้านักวิจัยจะพิจารณา แค่เพียงอย่างเดียวแล้ว ก็อาจจะเป็นข้อผิดพลาดอย่างใหญ่หลวงที่มีผลอยู่โดยตรงกับการวิจัยโคได้

เมื่อเป็นเช่นนี้ นักวิจัยที่ทำการวิจัยต่างวัฒนธรรมในอีกสังคมหนึ่ง จึงมีวิโคำเนินงาน ในการเตรียมทว หรือการปฏิบัติทวในระหว่างท่ววิจัยกันอย่างละเอียดละออ ในอันที่จะส่งผลให้ การวิจัยนั้นมีผลสมบูรณ์ที่สุด เทาที่เครื่องมือในการวิจัย จะสามารถอ่านทวความสะดวกให้โคได้ นักวิจัยอาจจะเขาไปใช้ชีวิตอยู่ทวกับกับกลุ่มชนที่เขาคองการศึกษาคคนทว (Antropological Approach) ทวคนเสมือนหนึ่ง เป็นสมาชิกอีกคนหนึ่งของสังคมนั้น แมจะ เป็นต่างสังคมกันมากอน นักวิจัยก็อาจจะเขาไปคลุกคลีทวได้เป็นอย่างดี เพราะนักมานุษยวิทยานั้น มีความเชื่อมั่นว่า ถ่าไม่มี

---

๕ เครื่องมือในการวิจัยในทวนี้หมายถึงการให้คำจำกัดความ (Definitions) สมมติฐาน (Hypotheses) การสัมภาษณ์ (Interviews) แบบสอบถาม (Questionnaires) การวัดผล (Measurements) การทดสอบ (Tests) การสังเกตการณ์ (Observations) และการบันทึก (Records) ซึ่งถือทวเป็นเครื่องมือเบื้องต้นของการวิจัย (Basic Tools) และช่วยให้นักวิจัยโคคนทวความจริงเกี่ยวกับพฤติกรรม และสถาบันต่าง ๆ ของมนุษย์

๕ Claire Selltitz, Maric Jahoda, Morton Deutsch and Stuart W. Cook., ed., Research Methods in Social Relations (New York : Holt, Rine - hart and Winston, Inc., 1961), pp. 455-478.

ลักษณะร่วมกันบางประการของสังคมต่าง ๆ กันแล้ว วิชาสังคมศาสตร์ อาจจะไม่มิดได้^{๑๐}

นอกจากนี้แล้ว นักวิจัยก็อาจจะเข้าไปทำตัวอาศัยอยู่กับกลุ่มคนที่กำลังศึกษาอยู่โดยมีได้อยู่ในลักษณะของการศึกษาค้นคว้าอย่างนักมานุษยวิทยา แต่อยู่ในลักษณะของ Participant Observation^{๑๑} และในกรณีเช่นนี้ นักวิจัยจะต้องเตรียมตัวให้พร้อมอยู่เสมอ เมื่อมีการทำวิจัยต่างวัฒนธรรมกันขึ้น เพราะแม้ว่านักวิจัยจะได้มีการเตรียมตัวมาอย่างพร้อมแล้วก็ตามอาจจะพบว่า

. . . เป็นการยากลำบากอย่างยิ่งที่จะใช้แนวความคิดอันวางอยู่บนรากฐานของพฤติกรรมและปฏิกิริยาของสังคมหนึ่งอันไม่ได้รับการคัดแปลงแก้ไขให้เหมาะสมนำไปใช้ศึกษากับลักษณะที่คล้ายกันของพฤติกรรม และปฏิกิริยาของอีกสังคมหนึ่ง กรณีเช่นนี้อาจจะถือว่าไม่ได้รับการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนเท่าที่ควร หรือไม่ อาจกล่าวได้อีกประเด็นหนึ่งว่า มีการมองข้ามความสำคัญเช่นนี้ไปเสีย อันทำให้ความพยายามของนักวิจัยบางคนเสียผลไป หรือที่ปรากฏอยู่เสมอ คือการได้รับทราบข่าวสารหรือข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง . . .^{๑๒}

^{๑๐}

Michael H. Moerman, "A Memorandum : A Northern Thai Village", in South East Asia Survey Research Report, Unclassified., (Bangkok: USIS, mimeograph, May, 1961), p. 2.

Dr.M.W. Moerman นี้เป็นนักศึกษามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเยล ได้รับทุนจากมูลนิธิฟอร์ด (Foreign Area Training Fellowship, the Ford Foundation) มาทำการศึกษาค้นคว้าทางมานุษยวิทยาที่บ้าน แดก คำบलयวน อำเภอยะลา จังหวัดยะลา ระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๖๐ - ๑๙๖๑ เพื่อเขียนเป็นวิทยานิพนธ์ สำหรับปริญญาเอก

^{๑๑}

Participant Observation มีความหมายอยู่ในวงแคบกว่าการค้นคว้าอย่างนักมานุษยวิทยา ซึ่งการค้นคว้าอย่างนักมานุษยวิทยานั้นอาจเปรียบเทียบเรียกได้ว่าเป็น Fully Participant Observation . ไปรคพิจารณารายละเอียดจาก Fauline V. Young, Scientific Social Survey and Research (New Jersey : Prentice - Hall, Inc., 1956), pp. 159 - 164.

^{๑๒}

Provinse, op.cit., pp.2-3. (แปลโดยผู้เขียน)

จึงเห็นได้ว่าเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งของนักวิจัยที่จะสร้างความเข้าใจให้กับตนเองให้มากที่สุด ในสาระสำคัญของเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับสังคมนั้น ๆ เมื่อมีการทำวิจัยต่างวัฒนธรรมขึ้น หรือมีฉะนั้นนักวิจัยก็ควรจะได้เตรียมตัวที่จะรับรู้ความผิดพลาดต่าง ๆ ที่ปรากฏออกมาถึงผลของการวิจัย

ดังได้พรรณามาทั้งหมดแล้วนั้นจะประจักษ์ว่า เป็นหลักบางประการที่นักวิชาการทางประเทศตะวันตกเขียนเตือนนักวิชาการของตะวันตกด้วยกันเอง ในการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ ในสังคมตะวันตกเพียงแต่ต่างสังคมหรือชุมชนเท่านั้น ฉะนั้นถ้านักวิชาการของประเทศตะวันตกเหล่านั้นมาทำวิจัยในสังคมที่ต่างรากฐานอารยธรรมและวัฒนธรรมกัน หรือในกรณีที่มาทำวิจัยในต่างประเทศก็จะต้องเป็นปัญหายิ่งขึ้น

ในกรณีของคณะวิจัยชาวยุโรป จากการพิจารณาศึกษาในบทที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าต่างก็ตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในการวิจัยต่างวัฒนธรรมในสังคมไทย จึงได้พยายามชวนชวายเตรียมการทั้งหลายไว้ให้พร้อมก่อนเดินทางมาทำการวิจัยในสังคมไทย ทั้งทางด้านการศึกษาดังสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย การเตรียมตัวทางด้านภาษาไทย รวมไปถึงการจ้างคนไทยเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ช่วยและการเตรียมตัวทางด้านระเบียบวิธีการวิจัย ดังนั้นการวิเคราะห์ปัญหาในช่วงนี้จะได้พิจารณาไปตามลำดับหัวข้อที่กล่าวไว้

ก. ปัญหาทางด้านการศึกษาถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย การเตรียมการต่าง ๆ ทางด้านนี้ของคณะนักวิจัยจากยุโรป แม้จะได้มีการศึกษาค้นคว้ากันอย่างจริงจัง เพียงใคก็ตาม นักวิจัยก็คงจะไม่อาจเข้าใจถึงสภาพสังคมไทย และระบบวัฒนธรรมอย่างแท้จริง หรืออาจกล่าวได้ว่าความเข้าใจนั้นมีแต่เพียงผิวเผินเท่านั้น แต่การที่จะให้นักวิจัยทุกคนได้เข้าใจถึงเรื่องราวต่าง ๆ อย่างแท้จริง ย่อมต้องใช้เวลาและงบประมาณทางด้านการเงินอย่างมากมาย และไม่อาจจะกระทำให้สำเร็จได้ภายในระยะเวลาอันจำกัดซึ่งความจริงข้อนี้ถือได้ว่าเป็นข้อจำกัด (Limitation) ที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการทำวิจัยต่างวัฒนธรรม ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า นักวิจัยสังคมศาสตร์ปัจจุบันต่างได้พยายามหาทางที่จะกำจัดข้อจำกัดนี้้อย่าง

หมักเข้มน ความแนวทางที่คิดว่าเหมาะสม แต่ก็ยังไม่มีผู้ใดที่จะสามารถวางมาตรการที่
แน่นอนไว้สำหรับการแก้ปัญหานี้ได้^{๑๓}

ดังนั้นในขณะที่งานวิจัยสนามดำเนินอยู่ ปัญหาของการวิจัยอันเนื่องมาจากความ
ไม่แน่ใจของนักวิจัยในเรื่องสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย จึงมีอยู่ตลอดเวลาจนบางครั้งแทบจะทำ
ให้การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ต้องล้มเหลว เป็นต้นว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่อำเภอพล
จังหวัดขอนแก่น นายอำเภอและผู้ที่เกี่ยวข้อง จักเลี้ยงอาหารเที่ยงแก่คณะผู้สัมภาษณ์คนไทยซึ่ง
มีนักวิจัยของชาวยุโรปคุมทีมไปด้วย ๑ คน นักวิจัยผู้นี้คือจึงจะไม่ยอมรับเลี้ยงในคอนแรก และ
แสดงออกอย่างเอาจริงเอาจัง จนถึงกับทำให้ผู้ต้อนรับหน้าเสีย และไม่เข้าใจถึงการแสดงออก
ของนักวิจัยผู้นั้น จนกระทั่งผู้เขียนในฐานะนักวิจัยผู้ช่วยต้องอธิบายให้นักวิจัยทั้ง ๒ ต่อ ๒ ว่า
เมื่อทางอำเภอเขาจักรับเลี้ยงแล้วเช่นนี้ ผู้วิจัยต้องรับไว้ก่อน มิฉะนั้นจะเป็นการเสียหน้าแก่
ฝ่ายเจ้าภาพ อันเป็นเรื่องรุนแรงที่อาจทำให้การสัมภาษณ์ค่อนข้างต้องประสบอุปสรรคก็ได้
การอธิบายธรรมเนียมของคนไทยที่ว่า "ใครมาถึงเรือนชานที่ตองต้อนรับ" น่าจะเป็นสิ่งที่
นักวิจัยควรจะได้ทราบและยอมรับ ตั้งแต่ก่อนออกเดินทางมาประเทศไทยเสียอีก นอกจากนี้แล้ว
ก่อนออกเดินทางไปสัมภาษณ์ทุกครั้ง ผู้อำนวยความสะดวกการวิจัยมักจะกำชับว่าห้ามการรับเลี้ยงจาก
ผู้ถูกสัมภาษณ์และผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างเด็ดขาด แต่ปรากฏว่าแทบทุกอำเภอมักจะได้เตรียมเลี้ยง
อาหารเที่ยง (ส่วนมาก) ไว้เรียบร้อยแล้ว และนักวิจัยชาวยุโรปที่คิดความไปด้วยมักจะไม่ไว้วาง

^{๑๓} ความจริงข้อนี้ผู้อำนวยความสะดวกการวิจัยฯ กล่าวถึงอยู่เสมอในขณะที่มีการอภิปราย
โต้แย้งกันระหว่างนักวิจัยและคนไทยผู้ร่วมงาน ผู้ซึ่งมักจะถือว่านักวิจัยชาวยุโรปเหล่านั้นว่า
รู้เรื่องเมืองไทยไม่คี่พอแล้วจะมาโต้แย้งและมาทำการวิจัยในเมืองไทยทำไม เมื่อมีการอภิปราย
เพิ่มเติมของนักวิจัยผู้ช่วยและผู้ร่วมงานชาวไทยคนอื่น ๆ

ทุกครั้งไปเมื่อเจอสถานการณ์เช่นที่กล่าวนี้ จึงตกเป็นหน้าที่ของนักวิจัยผู้ช่วย (ผู้เขียน) ที่ต้องอธิบายและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องกันให้เกิดขึ้นระหว่างนักวิจัยกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการให้สัมภาษณ์ในท้องที่ต่าง ๆ อยู่เสมอ

นอกจากนี้แล้ว การใช้คำนำหน้าชื่อบุคคลในสังคมไทยนั้นมีความต่างกัน เป็นต้นว่า "ท่าน" สำหรับผู้ดำรงตำแหน่งหน้าที่สูงในวงราชการหรือผู้ใหญ่ เช่น ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด หรือ "อาจารย์" สำหรับผู้สอนในมหาวิทยาลัย คำแทนชื่อบุคคลเหล่านั้นในขณะสัมภาษณ์หรือพูดคุยกันตามธรรมดาโดยทั่วไปมักจะใช้เป็นการแทนชื่อหรือตำแหน่งไปด้วยเลย แต่นักวิจัยชาวยุโรปในกรณีที่พยายามจะใช้ภาษาไทยก็ใช้ "คุณ" รวมกันไปหมด และในบางครั้งถึงกับใช้ว่า "คุณปลัดจังหวัด" หรือ "คุณศึกษาธิการจังหวัด" แม้คำกล่าวเช่นนั้นจะไม่ก่อให้เกิดผลเสียอย่างร้ายแรงต่อการสัมภาษณ์นัก แต่ทำให้บุคคลเหล่านั้นหน้าออคสี และบางครั้งถึงกับหัวเราะ และอาจจะมึนงงกับคนที่นักวิจัยไต่ถามในทันทีที่พบ แม้จะมีข้อแก้ตัวว่าฝรั่งพูดไทยก็ตาม

ในกรณีของการทักทายและการลาจากของคนไทยที่ใช้การ "ไหว้" เป็นการกระทำนั้น นักวิจัยถือเอาการนอบน้อมเช่นนี้ กระทำโดยทั่วไปแม้กับเด็กเล็ก อันก่อให้เกิดเรื่องหัวเราะเยาะในหมู่คนที่พบเห็นได้โดยทั่วไป ซึ่งถือได้ว่าชนในท้องถิ่นที่มิงานวิจัยสนามต่างวัฒนธรรมมีทัศนคติที่ไม่คืนอกนักวิจัย และส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลต่าง ๆ ถือเป็นเรื่องสนุก ๆ แต่เพียงธรรมดาที่มีฝรั่ง เป็นตัวแสดงนำและคนไทยผู้สัมภาษณ์เป็นตัวประกอบ โดยไม่ได้ถือเป็นเรื่องจริงจังแต่อย่างใดเลย

ปัญหาต่าง ๆ เช่นนี้ มีเกิดขึ้นซ้ำซากอยู่แทบทุกวันที่มิงานวิจัยสนาม นักวิจัยผู้ช่วยต้องคอยตักเตือนและเสนอแนะ ซึ่งเป็นการสิ้นเปลืองเวลามากขึ้น นอกเหนือจากเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ และก่อให้เกิดข้อขัดใจและปัญหาทางใจระหว่างนักวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรมเหล่านั้น กับชนของท้องถิ่นที่มิงานวิจัยสนาม

ข. ปัญหาอันเกิดจากการเตรียมตัวทางค่านภาษาไทย ในค่านการเตรียมตัวทางค่านภาษาไทยนี้ เนื่องด้วยระยะเวลาที่ทำการสอนนั้นมีเพียง ๓ เดือน ถึงแม้จะเข้มงวดกวาดขันกันเพียงใดก็ตามก็จะกล่าวได้ว่า ความรู้ภาษาไทยของคณะวิจัยชาวยุโรปชุดนี้มีได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่โครงการวิจัยเท่าที่ควร เพราะในการออกสัมภาษณ์จะต้องมีคนไทยเป็นล่ามไปช่วย คนต่อคน และเมื่อมีการใช้แบบสอบถามสำหรับสัมภาษณ์จะต้องมีคนไทยเป็นล่ามซึ่งแปลมาจากภาษาอังกฤษ อันถ่ายทอดมาจากภาษาเดิมของชาวยุโรปนั้นอีกต่อหนึ่ง และแบบสอบถามที่เป็นภาษาไทยก็ได้มาจากการช่วยแปลของคนไทยที่ร่วมงานตามโครงการนี้ โดยที่เมื่อยกเว้นผู้อำนวยความสะดวกการวิจัยแล้ว นักวิจัยชาวยุโรปผู้นั้นมิได้มีบทบาทในค่านนี้แต่ประการใดเลย

จึงอาจสรุปได้ว่า การเตรียมตัวทางค่านภาษาไทยนั้น มิได้มีวัตถุประสงค์โดยตรงที่จะทำให้นักวิจัยแต่ละคนสามารถใช้ภาษาไทยเป็นอุปกรณ์ (Media) ต่อการวิจัยอย่างเต็มที่ เพียงแต่จักให้มีขึ้นเพื่อให้นักวิจัยแต่ละคนมีความรู้สึกคล่องตัว (Facile) ในการติดต่อสัมพันธ์กับคนไทยต่างชั้นต่างลำดับกันในสังคมไทย ซึ่งจะเป็นผลทางอ้อมให้การแปลความหมายของข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับไปนั้นถูกต้องตรงต่อความเป็นจริงมากยิ่งขึ้นเท่านั้น เพราะถึงอย่างไรก็ตามทุกคนก็ยอมรับความจริงที่ว่าในการดำเนินงานวิจัยสนามทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรม กวาร์ที่คนเราให้ความสนใจศึกษาค้นคว้าในเรื่องของภาษาของชาติที่ต่างกันออกไปมากยิ่งขึ้นนั้น

. . . มิได้มีวัตถุประสงค์แต่เพียงจะใช้เป็นเครื่องมือในการอยู่ร่วมกันในโลกที่แคบลงทุกวันนี้เท่านั้น แต่โดยมีวัตถุประสงค์ในการที่จะใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมและการแปลความหมายของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์อีกด้วย. . . .^{๑๘}

ดังนั้นในกรณีของคณะนักวิจัยชาวยุโรปที่พูดภาษาไทยที่นักวิจัยทราบ จึงเป็นแต่เพียงเครื่องเล่นอย่างหนึ่งในหมู่นักวิจัยด้วยกันเองเท่านั้น มิได้เป็นอุปกรณ์เสริมแต่งความสำเร็จของการวิจัยแต่ประการใดเลย เป็นต้นว่า ถ้อยเอวการกลับคำของภาษาไทยเป็นเรื่องตลกที่สร้างความขบขันให้กับนักวิจัยด้วยกันเองตลอดเวลา เช่น "ลมพัด" กับ "พัดลม" "ร้อนใจ" กับ "ใจร้อน" "ใจดี" กับ "ดีใจ" ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น

อนึ่งในตอนปลายระยะของการดำเนินงานวิจัยในประเทศไทย นักวิจัยเหล่านั้นทราบถึงภาษาไทยของทุกคนที่ใช้ไม่ได้ในการสนทนาหรือการติดต่อกันกับคนไทยจริง ๆ ต่างก็เลิกแสดงความตั้งใจที่จะพูดภาษาไทย ยกเว้นในกรณีที่ต้องการจะสร้างความครึกครื้นให้กับหมู่นักวิจัยรวมทั้งคนไทยผู้ร่วมงานด้วย โดยการพูดภาษาไทยเป็นต้นว่า ". . . อายชาครีนี่นี้อาทรอยดีจะ . . ." หรือ ". . . สวัสดิ์คอนเที่ยงนะจะ . . ." หรือ ". . . ปายเที่ยงมาसानุกี้มาก . . ." ฯลฯ การกระทำเช่นนั้นแม้จะทำให้ปัญหาทางใจในตัวผู้ช่วยชาวไทยมีเพิ่มมากขึ้น เพราะเป็นการพยายามสร้างข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นสม่ำเสมอให้เป็นเรื่องตลกคนองโดยใช้ภาษาไทยเป็นต้นว่า กรณีนี้ไม่ก่อให้เกิดผลดีแต่ประการใดเลย ต่อผลของการวิจัย

ค. ปัญหาอันเกิดจากการจ้างคนไทยเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ช่วย เพื่อให้งานวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่าง วัฒนธรรมบรรลุตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ คณะวิจัยชาวยุโรปได้จัดจ้างคนไทยจำนวนหนึ่ง เป็นผู้ช่วยเหลือคนไทยกลุ่มนี้มีอยู่ด้วยกัน ๑๕ คน ประกอบด้วยพนักงานวิจัย ผู้ช่วย พนักงานแปล พนักงานสัมภาษณ์ และเสมียนพิมพ์คึก^{๑๕}

ในการดำเนินงานวิจัยต่าง วัฒนธรรมนั้น นักวิจัยต้องจัดจ้างชนของท้องถิ่นนั้น ๆ มาเป็นผู้ช่วยในการดำเนินงาน และอาจกล่าวได้ว่า ผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุด คือ นักวิจัยผู้ช่วย (Research Assistant) ผู้ทำหน้าที่เสมือนหนึ่งตัวนำ (Conductor) หรือสื่อให้

^{๑๕} โดยที่วิทยานิพนธ์เรื่องนี้จะศึกษาพิจารณาเฉพาะกลุ่มของผู้อ่านรายการการวิจัยเท่านั้น ซึ่งกลุ่มนี้มีคนไทยรวมทั้งสิ้น ๕ คนด้วยกัน และแบ่งภาระหน้าที่เช่นเดียวกับกลุ่มอื่น

วัตถุประสงค์ในการวิจัยของนักวิจัย และวิธีดำเนินงานในการวิจัยดำเนินไปคู่กันไปด้วยก็
อันจะส่งผลของการวิจัยสำเร็จสมบูรณ์ด้วยข้อมูลที่ตรงต่อสภาพความเป็นจริงมากที่สุด

ดังนั้น ถ้านักวิจัยที่กำลังทำงานวิจัยต่างวัฒนธรรมต้องการผลสำเร็จที่ดีที่สุดของ
งานก็ต้องรู้จัก คัดเลือกนักวิจัยผู้ช่วยมาร่วมดำเนินงานด้วยกัน โดยยึดหลักพิจารณาว่า

. . . ผู้ที่จะเป็นนักวิจัยผู้ช่วยในการออกวิจัยสนามนั้น ต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติ
สูงเด่นหลาย ๆ ประการ เป็นต้นว่า มีความสามารถสูงในภาษาต่างประเทศที่จะ
ติดต่อกับนักวิจัยและภาษาของท้องถิ่นที่มีการทำวิจัยสนาม . . . มีความปรารถนา
ที่จะศึกษาค้นคว้าว่า "ผู้อื่น" มีความเป็นอยู่กันอย่างไรบ้าง . . .^{๑๖}

โดยพยายามละทิ้งความรู้สึกที่ว่าใคร ๆ ก็เป็นนักวิจัยผู้ช่วยได้ ถ้าสามารถติดต่อ (Communicate)
กับนักวิจัยด้วยภาษา ที่นักวิจัยนั้น ๆ สามารถเข้าใจได้

อย่างไรก็ตาม แม้นักวิจัยเหล่านั้นจะตระหนักถึงความจริงเหล่านี้แล้วก็ใช้ว่า
จะคัดเลือกหานักวิจัยผู้ช่วยที่มีความสามารถสูงส่งจริง ๆ ใ้ง่าย ๆ ยิงในเมืองไทยแล้ว การ
ที่จะได้รับนักวิจัยผู้ช่วยที่มาร่วมดำเนินงานด้วยนั้น เป็นข้อจำกัดที่มีความสำคัญมากอีกประการหนึ่ง
เมื่อมีนักวิจัยต่างชาติเข้ามาทำวิจัยต่างวัฒนธรรมในเมืองไทย อย่างน้อยที่สุดผลของความ
จริงข้อนี้ มีมาจากสาเหตุที่ว่า การเป็นนักวิจัยผู้ช่วยนั้น ยังมิได้มีการยอมรับว่าเป็นอาชีพที่แท้จริง
และ ". . . ในประเทศที่เพิ่งจะเข้าใจความหมายของสังคมศาสตร์ (Social Sciences)
เมื่อสักไม่กี่ปีมาเช่นประเทศไทยนี้ ตำแหน่ง "นักวิจัยผู้ช่วย" มิได้ให้ความมั่นคง แก่อาชีพใน
อนาคตแต่ประการใดเลย . . ."^{๑๗}

^{๑๖}

Herbert P. Phillips, Thai Peasant Personality (Berkeley, Calif. :
University of California Press, 1965), p. 102. (แปลโดยผู้เขียน)

^{๑๗}

Ibid. (แปลโดยผู้เขียน)

แม้ว่าความสำคัญและบทบาทของนักวิจัยผู้ช่วยจะมีอยู่อย่างมากต่อความสำเร็จของโครงการวิจัยก็ตาม แต่ความเป็นจริงประการนี้ได้ออกเฟิกเฉยและละเลยจากคณะนักวิจัยชาวยุโรปยุคนี้ค่อนข้างสิ้นเชิง เพราะตลอดระยะเวลาที่ปฏิบัติงานร่วมกันมา มีข้อสังเกตที่ปรากฏอย่างชัดเจนว่า ยกเว้นเสมือนพิมพ์ดีดแล้ว หน้าที่ ๆ ต้องปฏิบัติสำหรับพนักงานชาวไทยอื่น ๆ ที่เหลืออยู่นั้น ปนเปกละกันไปหมด มิได้มีการแบ่งแยก กำหนดให้ทำหน้าที่ต่างค่านหนึ่งค่านใด โดยเฉพาะ เป็นต้นว่า พนักงานวิจัยผู้ช่วยนั้น ต้องทำหน้าที่เป็นพนักงานแปล ล่าม และพนักงานสัมภาษณ์ด้วย และในทางตรงกันข้าม พนักงานแปล (หรือในบางครั้งพนักงานล่าม) ซึ่งมีได้เรียนรู้และทราบถึงสาระสำคัญของระเบียบวิธีการวิจัย (Research Methodology) มาก่อนก็คองออกไปเป็นพนักงานสัมภาษณ์ด้วยเช่นเดียวกัน การกระทำเช่นนี้มีแต่จะก่อให้เกิดปัญหามากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะที่ยังมีการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนใหญ่ใช้การสัมภาษณ์ ปัญหาจากการสัมภาษณ์มักมาจากพนักงานแปลและพนักงานล่าม ซึ่งไปทำหน้าที่สัมภาษณ์ด้วย ปัญหาเหล่านั้นรวมไปทั้งการที่ผู้ถูกสัมภาษณ์ไม่ให้ความร่วมมือ การสัมภาษณ์ที่ใช้เวลานานจนเกินไป หรือการสัมภาษณ์ที่ก่อให้เกิดข้อโต้แย้งขึ้นในภายหลังว่าผู้สัมภาษณ์ได้จับบันทึกข้อความมาครบถ้วนตามที่ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบหรือไม่ ฯลฯ

การคัดเลือกนักวิจัยผู้ช่วยจากชนในท้องถิ่น จึงเป็นสิ่งที่นักวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรมต้องพึงระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง ในการคัดเลือกให้ได้ผู้มีความสามารถสูงสุด และเป็นผู้ที่เคยผ่านการเรียนหรือได้รับการอบรมวิทยาว่าควยระเบียบวิธีการวิจัยมาบ้างแล้ว เพื่อนักวิจัยผู้ช่วยจะได้เป็นตัวกลางที่ทรงคุณค่ายิ่งระหว่างการค้าเนิงงานวิจัยกับความสำเร็จของงานวิจัยสนามต่างวัฒนธรรม

ง. ปัญหาอันเกิดจากการเตรียมตัวทางค่านระเบียบวิธีการวิจัย โดยส่วนรวมระเบียบวิธีการวิจัยที่คณะวิจัยชาวยุโรปนำมาใช้นั้น คือการสัมภาษณ์ซึ่งมีอยู่ ๒ แบบด้วยกัน คือ Thematical Interview และ Quantitative Interview ซึ่งจะได้พิจารณาถึงปัญหาของการสัมภาษณ์ทั้ง ๒ แบบ ดังนี้

นอกจากนี้แล้ว ในการอภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบสอบถามระหว่างนักวิจัยชาวยุโรปกับชาวไทยผู้มีหน้าที่เป็นนักวิจัยผู้ช่วย พนักงานแปลและพนักงานล่ามก็มามีบทบาทอยู่อย่างเต็มที่และโต้แย้งโดยอาศัยเหตุผลจากสามัญสำนึก (Commonsense) มากกว่าแนวความคิดทางค่านวิจัย (Research Concepts)

(๑) Thematic Interview   การสัมภาษณ์เช่นนี้ จากประสบการณ์ของผู้เขียน^{๑๕} พบว่า มักจะไม่ค่อยเป็นปัญหามากนักสำหรับคำถามรอบที่ ๑ เพราะทั้งผู้ตอบและคำถามก็มีคำแปลภาษาไทยของคำถามอยู่เรียบร้อยแล้ว คำตอบที่อึดลงเครื่องบันทึกเสียง จึงเป็นคำตอบที่ค่อนข้างจะสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ของผู้วิจัยในการตั้งคำถามนั้น ๆ ขึ้น แต่คำถามรอบที่ ๒ เป็นคำถามเฉพาะหน้า ซึ่งจะแตกต่างกันไปในการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง ๆ ดังนั้นข้อมูลที่จะได้รับจากการสัมภาษณ์ในครั้งนี้ จึงมิได้ขึ้นอยู่กับแบบสอบถามหรือแม้แต่คำถามของผู้สัมภาษณ์ แต่กลับขึ้นอยู่กับความสามารถของคำถามแต่ละคนที่จะแปลความหมายของคำถามอันเกิดจากความสงสัยของผู้สัมภาษณ์ ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้มีความเข้าใจอย่างกระจ่างชัดที่สุด จึงจะสนทนาโต้ตอบกันต่อไปได้ ปัญหานี้เกิดขึ้นในขณะที่การสัมภาษณ์กำลังดำเนินอยู่แต่ละครั้ง มากที่สุด เพราะคำถามแปลคำถามไม่ชัดเจน คำตอบที่ได้รับก็ไม่ชัดเจนและคลุมเครือ เช่นเดียวกัน และทำให้ข้อมูลที่ได้รับนั้นแตกต่างไปจากเจตนาของผู้ตอบ ในทำนองเดียวกันการที่ถามแปลคำตอบของผู้ถูกสัมภาษณ์ให้ผู้สัมภาษณ์ได้ใช้เป็นแนวทางสำหรับการตั้งปัญหาคำถามครั้งที่ ๒ ก็เป็นปัญหาสำคัญมาก

ดังนั้น จึงเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า ความแปรเปลี่ยนของข้อมูลที่ได้รับ และข้อมูลที่ไมตรงต่อความเป็นจริง เกิดขึ้นได้ตลอดระยะเวลาที่ใช้ การสัมภาษณ์แบบ (Thematic Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และอีกประการหนึ่ง ความสามารถของคำถามทั้งในด้านการแปลความหมายของคำถามหรือคำตอบอย่างฉับพลันทันทีและในด้านการเรียนรู้ทางความรู้ระเบียบวิธีการวิจัยที่ใช้ในการสัมภาษณ์ มีอิทธิพลอยู่เป็นอันมากต่อข้อมูลที่นักวิจัยหรือคณะวิจัยจะได้รับ

^{๑๕} นอกจากทำหน้าที่เป็นนักวิจัยผู้ช่วยแล้ว ผู้เขียนยังต้องทำหน้าที่เป็นล่ามอีกด้วย โดยเฉพาะในการสัมภาษณ์แบบ Thematic Interview นี้ผู้เขียนมีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับอย่างมากหลังจากคณะวิจัยยอมรับความจริงว่า ล่ามที่ผ่านการเรียนรู้ระเบียบวิธีการวิจัยมีการติดต่อกสัมพันธ์กับผู้ถูกสัมภาษณ์ (Maintain Rapport) ได้ดีกว่าล่ามที่ไม่ได้ผ่านการเรียนรู้ระเบียบวิธีการวิจัยมาเลย ซึ่งส่งผลให้คณะวิจัยได้คำตอบที่ดีและแจ่มแจ้งกว่า

นอกจากข้อมูลที่ได้รับจะไม่แน่นอนในขณะสัมภาษณ์แล้ว ความคลาดเคลื่อนของข้อมูลยังมีปรากฏชัดในตอนที่ สเมียนพิมพ์คัดลอกคำพูดจากเครื่องบันทึกเสียงอีก กล่าวคือ

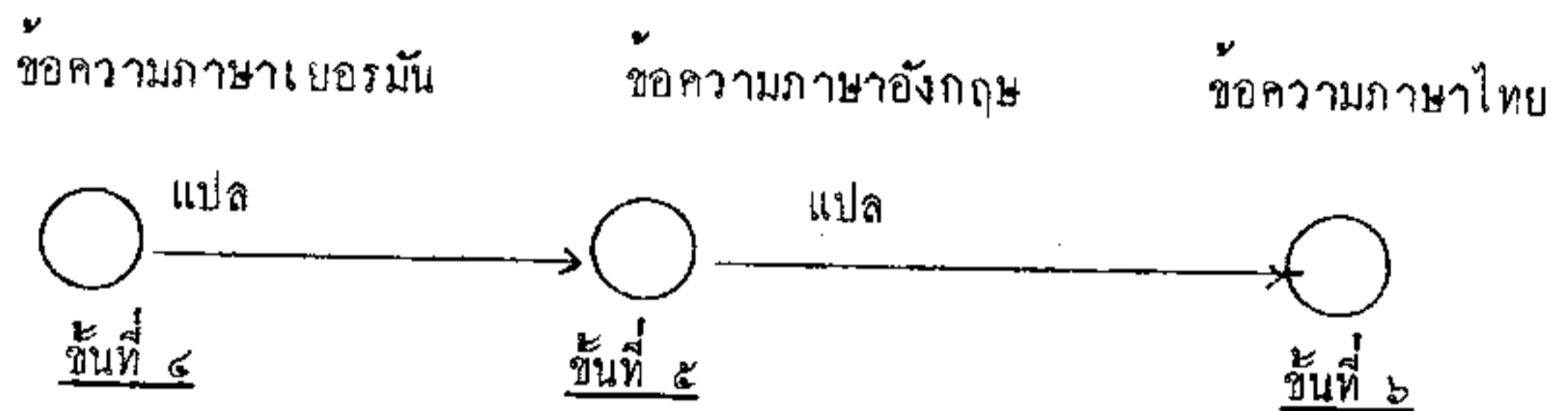
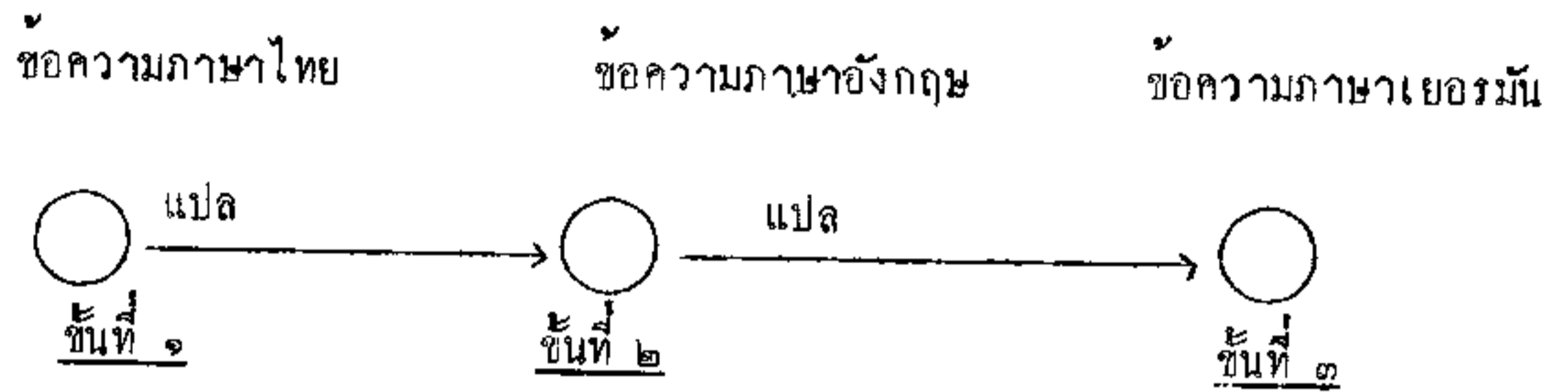
(๑) สเมียนพิมพ์คัดไม่สามารถแบ่งวรรคตอนของคำตอบ ได้ตรงตามคำตอบของผู้ถูกสัมภาษณ์ ในบางกรณีก็พิมพ์ติดต่อกันไปเลย ซึ่งทำให้ยากลำบากต่อการแปลเป็นอย่างยิ่ง อีกประการหนึ่ง การที่ประโยคภาษาไทยบางประโยคพิมพ์ติดต่อกันไปเช่นนั้น การแปลก็ขึ้นอยู่กับการวินิจฉัยของผู้แปลเอง ซึ่งอาจคลาดเคลื่อนไปได้อย่างมากมายจากคำตอบเดิม

(๒) สเมียนพิมพ์คัดไม่เข้าใจภาษาอังกฤษดี ในบางครั้งคำพูดของผู้ถูกสัมภาษณ์ที่เป็นภาษาอังกฤษ อันเป็นคำที่อธิบายคำตอบของผู้สัมภาษณ์เอง จึงไม่ปรากฏในข้อความที่พิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษรนั้น

อย่างไรก็ตามความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นจากสาเหตุทั้ง ๒ ประการข้างต้นนี้ ได้รับการแก้ไขอยู่ตลอดเวลา โดยนำเครื่องบันทึกเสียงมาเปิดฟังใหม่ เพื่อตรวจสอบกับข้อความที่พิมพ์ไปแล้ว แต่กระนั้นก็ตามการกระทำเช่นนั้น เป็นการสิ้นเปลืองทั้งเวลาและค่าใช้จ่าย และเป็นภาวะจำยอมที่คณะวิจัยจะต้องปฏิบัติ เพราะไม่สามารถหาวิธีอื่นที่ได้ผลแน่นอนมากกว่านี้ ความผิดพลาดของวิธีคำนวณงาน จึงขึ้นอยู่กับการตัดสินใจใช้วิธีสัมภาษณ์และการแปลของคณะนักวิจัยที่มีใฝ่มีการพิจารณาให้ละเอียดถี่ถ้วนถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก่อนที่จะลงมือทำงานวิจัยสนามทางวัฒนธรรมจริง ๆ

เพื่อชี้ให้เห็นถึงความคลาดเคลื่อนของข้อความที่เกิดจากการแปลหลายชั้นตอน เช่นนี้และเพื่อทดสอบกระบวนการแปลที่เกิดขึ้นจากข้อความที่ได้รับ โดยผ่านการแปล จากภาษาหนึ่งไปยังอีกภาษาหนึ่ง โดยผู้แปล แต่ละคนไม่ได้เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กัน ผู้เขียนได้ทดสอบความถูกต้องของการแปลบทความโดยตรวจสอบด้วยลักษณะการแปลกลับ (Back - Translation) ปรากฏว่าข้อความภาษาไทยข้อความเดิมกับข้อความภาษาไทยที่ได้จากการแปลนั้น ผิดกันอยู่มาก

ในสาระสำคัญหลายตอนด้วยกัน ดังนี้^{๒๐}

^{๒๐}

ชั้นที่ ๒ ชั้นที่ ๓ และ ชั้นที่ ๕ ไปรศพิจารณาจากภาคผนวก ๑
 ชั้นที่ ๒, ๓ และ ๕ ผู้เขียนได้รับความช่วยเหลือจากนายเปี่ยม อินทรโชติกุล
 B.S.E. (Silliman University) ประเทศฟิลิปปินส์ อาจารย์ภาษาอังกฤษโรงเรียนสัจจพิทยา
 และนักศึกษาชั้นปริญญาโทคณะพัฒนาเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ จากสถาบัน
 วัฒนธรรมไทย-เยอรมัน และ จาก อาจารย์สระรัช บุญรักพันธ์ อาจารย์ภาษาอังกฤษและภาษา
 เยอรมันวิทยาลัยวิชาการศึกษาปทุมวัน ตามลำดับในการแปลบทความจากภาษาอังกฤษเป็นภาษา
 เยอรมันและกลับกัน

ข้อความภาษาไทยที่ผู้เขียนนำมาใช้ คือ^{๒๑}

. . . นอกจากจะกล่าวแน่ให้เห็นว่า รัฐบาลเป็นนายของมหาวิทยาลัยแล้ว ก็ใคร่ตั้งข้อสังเกตอีกว่า การบริหารงานของมหาวิทยาลัยนั้น ก็เหมือนกับการบริหารอย่างอื่น ๆ คือ การที่มีเกี่ยวพันกับฝ่ายการเมือง ผู้วางนโยบายอย่างใกล้ชิด ดังที่นักรัฐประศาสนศาสตร์ทั่วโลก ยอมรับภาษิตที่ว่า การบริหารกับการเมืองก็เป็นเหมือนคานหัวและคานก้อยของสตางค์อันเดียวกัน หากจะวิเคราะห์ภาษิตนี้ให้ดีแล้วจะเห็นว่า ถ้าเมื่อใดฝ่ายดำเนินการตามนโยบายนั้นอยู่ใกล้ชิดสนิทกันแล้ว การที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จผลได้โดยง่ายฝ่ายกำหนดนโยบายอยู่ห่างกับฝ่ายดำเนินการ ดังที่ปรากฏอยู่ในกรณีของมหาวิทยาลัยไทย ซึ่งมีองค์การที่วางนโยบายอยู่ในระดับห่างไกลออกไป และมีหลายแห่งเสียด้วย เช่น สำนักนายกรัฐมนตรี สภาการศึกษาแห่งชาติ ในระดับสูงหรือแม้แต่สภามหาวิทยาลัย และที่ประชุมคณบดีเอง ซึ่งทุกมหาวิทยาลัยมีอยู่แล้วนั้น ก็มีอาจจะนับได้ว่า มีความสัมพันธ์กับการบริหารงานของมหาวิทยาลัยโดยตรง ซึ่งอาจเชื่อกันได้ว่า ผู้ปฏิบัติการณ์ในระดับดังกล่าวข้างต้น มีผู้ใดเป็นครู อาจารย์ หรือทำงานประจำเกี่ยวข้องกับปัญหาของการสอนนักเรียน และการบริหารในมหาวิทยาลัยบ้าง . . .

ส่วนข้อความภาษาไทยที่ได้รับจากการแปลมาจากคำทับศัพท์ ตั้งแต่ ชั้นที่ ๑ ถึง ชั้นที่ ๖ นั้น มีใจความว่า^{๒๒}

^{๒๑} อมร รัชชาลัย, "การบริหารงานมหาวิทยาลัย : รัฐบาลกับมหาวิทยาลัย," ในสำนักงานสังคมศาสตร์ปริทัศน์, รายงานสัมมนาเรื่องปัญหาและบทบาทมหาวิทยาลัยในประเทศไทย (พระนคร : ทางหุ้นส่วนจำกัดศิwap, ๒๕๐๗), หน้า ๔.

^{๒๒} การแปลจากชั้นที่ ๕ เป็นชั้นที่ ๖ ได้รับความช่วยเหลือจากคุณประธาน คาบเพชร นักศึกษาชั้นปริญญาโท คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

. . . แม้ข้าพเจ้าจะเห็นว่ามหาวิทยาลัยอยู่ภายใต้รัฐบาล ก็ใครจะเสริมว่าทราบเท่าที่นี้มีลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันที่ถูกปกครองกับคณะกรรมการวางแผนการบริหาร ก็อาจเปรียบเทียบการบริหารมหาวิทยาลัยกับการบริหารอื่น ๆ ได้ เราคงจะจำค่ากล่าวเกี่ยวกับเครื่องมือในการบริหารงานสาธารณะซึ่งนักบริหารมักจะอ้างถึงอยู่เสมอได้ ซึ่งกล่าวไว้ว่า "การบริหารและนโยบายการบริหารจะเคียงคู่กันไปเช่นเดียวกับคานหั่งสองของเหรียญ" ถ้าเราสนใจค่ากล่าวนี้โดยตลอดก็จะประจักษ์ชัดว่า ความความสัมพันธ์อันแนบแน่นนี้ การที่จะแก้ปัญหาของหน่วยที่ถูกปกครอง ถ้าบรรคานักบริหารทำงานร่วมกับคณะกรรมการบริหาร ก็จะง่ายกว่าการที่จะทำงานแยกต่างหากจากกัน กรณีมหาวิทยาลัยของไทย เราทราบว่าบรรคาคณะกรรมการวางแผนแต่ละคณะและสถาบันที่ถูกปกครองต่างทำงานแยกกัน อำนวยการบริหารสูงสุดของคณะรัฐมนตรี [. . .] และสภาการศึกษาแห่งชาติในฐานะที่เป็นองค์การบริหารชั้นสูง มิได้มีการติดต่อกับตรงกันมหาวิทยาลัย จึงเป็นการยากที่จะให้มีการควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพ

อนึ่ง คณะกรรมการบริหารของแต่ละมหาวิทยาลัย ก็มีได้ปฏิบัติงานการบริหารมหาวิทยาลัยโดยตรง เราสามารถพิจารณาเรื่องนี้โดยใกล้ชิดยิ่งขึ้น เพื่อให้ทราบแน่ชัดว่า บรรคานักบริหารจากคณะผู้ปฏิบัติงานซึ่งต้องเผชิญกับปัญหาการสอน และการบริหารของมหาวิทยาลัยได้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารชั้นสูงมากน้อยเพียงใด . . .

เห็นได้ว่ายังมีการแปลเป็นภาษาต่างกันออกไปมากเท่าใด ข้อความเดิม และข้อความที่ได้รับจากการแปล จะยิ่งแตกต่างกันมากขึ้นเท่านั้น โดยเฉพาะการสัมภาษณ์แบบ Thematic Interview เป็นการสัมภาษณ์ที่ต้องการคำตอบไม่มีสาระ มีข้อคิดและแนวความคิด (Qualitative Interview) เป็นสำคัญเช่นนี้ เมื่อผ่านการแปล และการถ่ายทอดภาษาผ่านล่ามถึง ๑๐ ชั้นคอน คงเสนอไว้แล้วนั้น แนวความคิด (Central Idea) ของผู้ตอบ ก็จะต้องเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ไม่มากนักขอ ขึ้นอยู่กับความสามารถของล่ามและ

ผู้แปลมากกว่าขึ้นอยู่กับความสามารถของนักวิจัยในการทำเครื่องมือในการวิจัย (Instrument of Observation) ไปใจ

(๒) Quantitative Interview ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์แบบนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการแปลจากภาษาไทยไปเป็นภาษาอังกฤษของผู้สัมภาษณ์ทุกคน และตามความเป็นจริงในขณะดำเนินการวิจัยสนามนั้น ผู้สัมภาษณ์ทุกคนต้องอาศัยพจนานุกรมไทย - อังกฤษ เป็นหลักจนถึงกับคณะวิจัยต้องลงทุนซื้อพจนานุกรมประเภทนี้ให้กับผู้สัมภาษณ์แต่ละคนไว้ใช้ในการดำเนินการแปล การเช่นนี้ทำให้ความรู้ความเข้าใจของผู้เรียบเรียงพจนานุกรมเข้ามามีส่วนในข้อมูลที่ได้รับอยู่มาก นอกจากนี้แล้วโดยทั่วไป คำแปลภาษาไทยแต่ละคำมักจะเป็นภาษาอังกฤษหลายคำ การที่ผู้สัมภาษณ์จะเลือกคำไหนมาใช้ก็ขึ้นอยู่กับการวินิจฉัยตัดสินใจเป็นคน ๆ ไป ไม่มีการวางหลักที่แน่นอนว่า คำหรือความหมายต่าง ๆ ที่มักจะพบบมากกว่าคำหรือข้อความอื่นในการสัมภาษณ์นั้น จะใช้ความหมายของคำหรือความหมายภาษาอังกฤษว่าอย่างไร

การวินิจฉัยตัดสินใจต่อกรณีเช่นนี้ของผู้สัมภาษณ์จึงขึ้นอยู่กับภูมิหลังและประสบการณ์ของผู้สัมภาษณ์แต่ละคนซึ่งแตกต่างกันไป เป็นต้นว่า

- ก. คำตอบของผู้ถูกสัมภาษณ์ที่ว่า " . . . ไม่ชอบผู้ใหญ่ที่มีเมียเก็บมาก . . . " คำว่า "ผู้ใหญ่" นักสัมภาษณ์มักจะแปลปนเปไปเสมอระหว่างคำว่า "Superior" และ "Old People" หรือ "Elder People" และคำว่า "เมียเก็บ" ก็มักจะเป็น "Mistress" บ้าง "Illegal wife" หรือ "Illicit Wife" หรือ "Minor Wife" บ้างสลับกันไป
- ข. คำตอบที่ว่า " . . . ผู้ใหญ่ที่ดีต้องเป็นผู้มีเมตตาากรุณา . . . " คำว่า "เมตตาากรุณา" ก็มักจะแปลออกเป็นภาษาอังกฤษว่า "Kindness" บ้าง หรือไม่ก็เป็น "Mercifulness" บ้าง หรือ
- ค. คำตอบที่ว่า " . . . ผู้น้อยที่คั้นนั้น ต้องไม่เป็นผู้ประพฤติคนเป็นคนสำรวย . . . " คำว่า "ผู้น้อย" ก็มักจะแปลเป็น "Subordinates" บ้าง หรือ "Younger people" บ้าง และคำว่า "สำรวย" จากพจนานุกรมก็มีคำ

ให้เลือกมากมายเป็นต้นว่า "To be pretty, beautiful, elegant, well-dressed" เหล่านี้เป็นต้น

จากตัวอย่างที่ยกมาเพียงส่วนหนึ่งนี้ชี้ให้เห็นว่า เมื่อนำข้อมูลที่ได้จากการแปลเป็นภาษาอังกฤษเรียบร้อยแล้ว มารวม ๆ กันไว้ การแยกประเภทของข้อมูลของนักวิจัย ก็ขึ้นอยู่กับคำแปลของคำหรือข้อความต่าง ๆ ที่ผู้สัมภาษณ์เป็นผู้แปล ซึ่งจากตัวอย่างข้างต้นนั้น อาจทำให้ความหมายเปลี่ยนไปเสียทั้งหมดเลยก็ได้ เพราะภาษาไทยนั้นเป็นภาษาที่ไม่สามารถแปลคำต่อคำกับภาษาอังกฤษได้ทุกคำ ต้องมีคำอธิบายและข้อความขยายเพิ่มเติม จึงจะทำให้ข้อความภาษาอังกฤษที่แปลไปสมบูรณ์มากขึ้น แม้จะไม่สมบูรณ์ที่สุดก็ยังคงดีกว่าการแปลคำต่อคำแล้วทิ้งไว้เฉย ๆ

ที่กล่าวถึงมาทั้งหมดนั้น เป็นการพิจารณาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นตามขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินงานวิจัยสนามต่างวัฒนธรรมของคณะวิจัยชาวยุโรป ในลำดับต่อไป จะเป็นการพิจารณาในประเด็นเดียวกันของนักวิจัยชาวอเมริกัน

(๒) นักวิจัยชาวอเมริกัน การทำวิจัยสนามของนักวิจัยอเมริกันนี้ เป็นการวิจัยส่วนบุคคล สาระและข้อปลีกย่อยของปัญหาต่าง ๆ จึงมีปรากฏอยู่ในขอบเขตที่แคบกว่าของคณะวิจัยที่ดำเนินงานวิจัยเป็นกลุ่ม เช่นคณะนักวิจัยชาวยุโรป แต่ก็มิได้หมายความว่าปัญหาต่าง ๆ ที่นักวิจัยชาวอเมริกันต้องประสบในขณะดำเนินงานวิจัยสนามต่างวัฒนธรรมนั้น จะไม่ปรากฏขึ้น เพื่อแสดงให้เห็นถึงความจริงข้อนี้ ผู้เขียนจะได้พิจารณาวิเคราะห์ปัญหาตามขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินงานวิจัยของนักวิจัยชาวอเมริกัน ดังนี้

ก. ปัญหาทางด้านการศึกษาถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย แพทย์จะกล่าวได้เลยว่า นักวิจัยชาวอเมริกันมิได้มีการศึกษาเตรียมตัวทางด้านนี้มาก่อนเลย เพราะตลอดระยะเวลาที่ปฏิบัติงานร่วมกัน นักวิจัยผู้ช่วยต้องเป็นผู้ตอบปัญหาข้อข้องใจที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ทางสังคมและพฤติกรรมของกลุ่มชนในสถานที่ที่ทำงานวิจัยสนามแก่นักวิจัยแพทย์จะตลอดเวลา อีกประการหนึ่งนักวิจัยแม้จะเคยปฏิบัติงานอยู่ในประเทศไทย แต่ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับภาคอีสานยังมีน้อยมาก

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากค่านนี้ ทำให้นักวิจัยและนักวิจัยผู้ช่วยต้องเสียเวลามากในการอภิปรายโต้แย้ง ถึงเรื่องเช่นนั้น เป็นต้นว่า ในขณะที่กำลังดำเนินงานสำรวจสถานที่เพื่อเลือกท้องถิ่นสำหรับงานวิจัย นักวิจัยและนักวิจัยผู้ช่วยเดินทางไปถึงอำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด ในขณะที่มีงานสงกรานต์ และมีการรณรงค์อวยพรนายอำเภอ นักวิจัยต้องการจะพบนายอำเภอให้ได้ในคอนนั้น แม้จะเป็นขณะที่ชาวบ้านกำลังเข้าแถวรอรอน้ำกันอยู่ แม้นักวิจัยผู้ช่วยจะบอกให้รอให้เสร็จพิธีเสียก่อนแล้วจึงจะเข้าหานายอำเภอก็จะเหมาะสมกว่า แต่นักวิจัยกลับคิดว่า เพียงเข้าไปหานายอำเภอและชี้แจงวัตถุประสงค์ให้ทราบ ก็ไม่น่าจะเกิดอะไรอะไร ขณะที่ยืนโต้เถียงกันนั้น ด้วยความเป็น "ฝรั่ง" ของนักวิจัย ทำให้นายอำเภอหันมาพบเข้าพอดีเลยเดินออกมาสอบถาม ซึ่งต้องเสียเวลาไปอีกประมาณ ๑๕ นาที จนกว่าจะเสร็จสิ้นการซักถามทำให้พิธีการรอน้ำในคอนนั้นต้องหยุดลงไปด้วย และทั้งนักวิจัยและนักวิจัยผู้ช่วยต้องกลายเป็นจุดเด่นของผู้ที่มาร่วมงานในวันนั้นทุกคน กรณีนี้ทำให้นักวิจัยและนักวิจัยผู้ช่วยใช้เวลาในบ่ายวันนั้นตลอดบ่ายอภิปรายและโต้แย้งถึงข้อดีข้อเสียของการที่เข้าไปชักจูงหะการประกอบพิธีอย่างใดอย่างหนึ่งของคนไทย เพราะจะถือเอาการไม่พูดหรือการไม่มีปฏิริยาโต้ตอบของคนไทยโดยทั่วไปต่อกรณีเช่นนั้นมาพิสูจน์ว่า สิ่งที่ได้กระทำไปเป็นการถูกต้องก็แล้ว ผู้เขียนคิดว่าเป็นสิ่งที่ไม่สมควรอย่างยิ่ง

นักวิจัยชาวอเมริกันไม่มีความเข้าใจแม้แต่ว่า ประเพณีในวัดมีเป็นเช่นใด หรือมีทำไม กล่าวคือในขณะที่งานวิจัยสนามกำลังดำเนินอยู่ วัดประจำอำเภอมีงานประจำปี ซึ่งเป็นลักษณะของ "งานวัด" โดยทั่วไปคามท้องถิ่นต่าง ๆ ของเมืองไทย นักวิจัยผู้ช่วยกลับต้องเป็นผู้อธิบายให้นักวิจัยทราบว่างานวัด (Festivities) ที่กล่าวถึงนั้นเป็นงานประเภทใด และมีเป็นประจำปีคามวัดต่าง ๆ แม้ในกรุงเทพฯ ท่าทีและการแสดงออกของนักวิจัยในกรณีนี้ ทำให้ผู้เขียนมีความเชื่อว่า นักวิจัยมิได้มีการเตรียมตัวทางด้านการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยแต่ประการใดเลย ดังนั้น ตลอดระยะเวลาของการดำเนินงานสนาม เวลาส่วนใหญ่ส่วนหนึ่งต้องถูกใช้ไปในการสร้างความเข้าใจในกรณีเช่นเดียวกันนี้ระหว่างนักวิจัยผู้ช่วยชาวไทยและนักวิจัยชาวอเมริกัน อันทำให้เวลาที่ควรใช้ไปจริง ๆ ในงานวิจัยสนามซึ่งมีน้อยอยู่แล้ว กลับน้อยลงไปอีก เพราะในงานวิจัยสนามนั้นนักวิจัยจะคาดหวังระยะเวลาที่อยู่สนามจริง ๆ ใค้อย่างถูกต้องร้อยเปอร์เซ็นต์ย่อมเป็นไปได้

ข. ปัญหาอันเกิดจากการเตรียมตัวทางค่านภาษาไทย กรณีของนักวิจัยอเมริกันนี้ กล่าวได้ว่ามีการเตรียมตัวทางค่านความรอบรู้เกี่ยวกับภาษาไทยน้อยมาก เพราะฉะนั้นตลอดระยะเวลาที่ปฏิบัติงานวิจัยสนามร่วมกัน นอกจากผู้เขียนจะต้องปฏิบัติหน้าที่ในฐานะนักวิจัยผู้ช่วยแล้ว ยังต้องเป็นครูสอนภาษาไทยแก่นักวิจัยเจ้าของโครงการอีกด้วย ภาวะเช่นนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การดำเนินงานวิจัยต้องล่าช้า และพัวพันค่านภาษาไทยที่ต้องใช้ยู่ตลอดเวลาระหว่างผู้วิจัยและชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง (Respondent) และทำให้การซักถามในระหว่างการสัมภาษณ์ต้องหยุดงักเป็นคราว ๆ ไป เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับนักวิจัยเจ้าของโครงการ ซึ่งเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพราะการสัมภาษณ์ไม่สามารถดำเนินติดต่อกันไปไต่ถามเร็วและได้ใจความติดต่อกัน และทำให้ความคึกของผู้ถูกสัมภาษณ์ (Interviewee) ไม่ดำเนินไปในแนวทางหรือทิศทางเดียวกัน (Direction) เพราะถูกซักข่างและซักถามนานนักวิจัยในขณะที่การแสดงความคิดเห็นของตนโดยยังไม่หมกใจความสำคัญ ซึ่งเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการสัมภาษณ์สาระและความคึกของผู้ถูกสัมภาษณ์ในเรื่องหนึ่งเรื่องใดโดยเฉพาะ (Thematic Interview) การสัมภาษณ์เช่นนี้จะเป็นข้อมูลเบื้องต้นอย่างสำคัญต่อการใช้เครื่องมือวิจัยอย่างอื่น และต่อการวิจัยสนาม และถ้าข้อมูลที่ไต่ถามนั้นไม่ครบถ้วนเพราะผู้ถูกสัมภาษณ์ประสบกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาค้างกล่าวแล้วก็จะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ไต่ถามมาย ^{๒๓} ในขณะที่ดำเนินงานวิจัยสนามในระยะต่อไป

กรณีข้างต้นนี้ อธิบายเพิ่มเติมได้ว่า ในขณะที่ผู้ตอบ ๆ เสร็จแต่ละครั้ง หรือในขณะที่กำลังตอบแต่ละครั้ง ถ้ามีภาษาไทยคำหนึ่งคำใดที่นักวิจัยฟังออกเป็นคำว่า "พัฒนา" หรือ "เจริญ" หรือ "ฝรั่ง" ฯลฯ นักวิจัยจะต้องถามนักวิจัยผู้ช่วยแทรกขึ้นมาทันทีและทุกครั้งไปว่า ". . . what does it mean ? . . ." ซึ่งทำให้ผู้ตอบต้องหยุดตอบปล่อยให้ให้นักวิจัยผู้ช่วย

^{๒๓} ประสบการณ์ของผู้เขียน ขณะร่วมออกสัมภาษณ์กับนักวิจัยชาวอเมริกันเจ้าของโครงการวิจัย

อธิบายให้นักวิจัยฟัง ทำให้ทิศทางของแนวความคิดที่ผู้ตอบได้กำหนดไว้แต่เดิม มีโอกาสที่จะ
เปลี่ยนไปเป็นอย่างอื่นได้ตลอดเวลา

การที่นักวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรม พยายามหาภาษาของท้องถิ่นที่มีงานวิจัย
ได้เพียงเล็กน้อย และพยายามนำออกใช้ จะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใดเลยต่อความสำเร็จ
ของงานวิจัยหรือการยอมรับของชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ที่มีคือนักวิจัย ในบางกรณีอาจจะกลับกลายเป็น
เป็นเรื่องน่าหัวเราะ และเป็นที่ยกย่องในท้องถิ่นผู้พบเห็นและได้ฟัง เป็นคัมภีร์ว่า ". . .
ขอความหนึ่งแก้ว มา สาย นามนม มายสาย นามทาล . . ." หรือ ". . .
นมมายอว ความเม็คตา ที่ คุณหาย . . ." หรือ ". . . มาย สามนุกคี เลย . . ."
เหล่านี้เป็นต้น ข้อความประเภทนี้ เป็นข้อความที่นักวิจัยชาวอเมริกันมักจะใช้อยู่เสมอ และ
ทำตัวเองให้เป็นตัวตลกได้ตลอดเวลาโดยไม่เจตนาเพราะตั้งใจ จะพูดให้ใครจริง ๆ เช่น
คนไทยทุกคน

ดังนั้นนักวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรม จึงไม่ควรใช้ภาษาของท้องถิ่นที่มี
งานวิจัยโดยพร่ำเพรื่อเมื่อไม่สามารถพูดได้อย่างชัดเจน ควรจะใช้ในกรณีที่จำเป็นอันเกี่ยวข้องกับ
โดยตรงกับผลของการวิจัย เพราะการที่นักวิจัยต่างวัฒนธรรมไปดำเนินงานสนามอยู่เช่นนั้น
ย่อมเป็นจุดสนใจของชนในท้องถิ่นโดยทั่วไปอยู่มากแล้ว

ค. ปัญหาอันเกิดจากการจ้างคนไทยเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ช่วย ปัญหาประการนี้แทบ
จะถือได้ว่าเป็นปัญหาล้วนย่อยที่สุดของนักวิจัยชาวอเมริกัน เพราะเมื่อถึงระยะการดำเนินงาน
สนามได้มีการแบ่งแยกหน้าที่กันอย่างชัดเจนระหว่างนักวิจัยผู้ช่วย และนักสัมภาษณ์คนอื่น ๆ
หมายถึงว่านักสัมภาษณ์ดำเนินงานการสัมภาษณ์แต่เพียงอย่างเดียวมิได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับ
แปลข้อมูลจากภาษาไทยไปเป็นภาษาอังกฤษเลยแม้แต่น้อย

ในการคัดเลือกหานักวิจัยผู้ช่วยชาวไทยนี้ นักวิจัยชาวอเมริกันได้พยายามค้นหา
นักวิจัยผู้ช่วยชาวไทยจากผู้สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัย และพยายามทดสอบ
โดยการสัมภาษณ์และซักถาม แต่ไม่ได้บุคคลที่มีความสามารถเป็นที่พอใจ จนท้ายที่สุดหลังจากการ
แนะนำของผู้ช่วยการสถาบันการศึกษานานาชาติ จึงได้รับผู้เขียนเข้าไว้ร่วมดำเนินงานใน

ฐานะนักวิจัยผู้ช่วย ซึ่งตลอดระยะเวลาที่อยู่ในสนาม ส่วนผู้ร่วมงานชาวไทยคนอื่นจึงอยู่ในฐานะของนักสัมภาษณ์ทุกคน

อย่างไรก็ตาม จากการพบและสนทนากันเป็นครั้งแรกกับนักวิจัยเจ้าของโครงการ และได้รับคำบอกเล่าถึงเรื่องนี้ ทำให้ผู้เขียนเชื่อมั่นว่า นักวิจัยผู้นั้นมิได้มีมาตรการ (Measurement) ที่แน่นอนในการคัดเลือกนักวิจัยผู้ช่วย นอกจากถือเอาความสามารถทางการพูดและเข้าใจภาษาอังกฤษเป็นหลักเกณฑ์สำคัญ โดยมิได้มีการพิจารณาถึงการผ่านการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือปริญญาโท หรือปริญญาเอกของนักวิจัยผู้ช่วยแต่อย่างใด

หลังจากได้ร่วมกันปฏิบัติงานมาชั่วระยะเวลาหนึ่ง และผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นถึงคุณสมบัติที่สำคัญบางประการของผู้ที่จะเป็นนักวิจัยผู้ช่วยในการทำงานวิจัยสนามแล้ว นักวิจัยเจ้าของโครงการก็ยอมรับความจริงว่าการผ่านการเรียนรู้ทางคำบรรยายวิธีวิธีการวิจัยของนักวิจัยผู้ช่วยนั้น เป็นสิ่งจำเป็นและเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่จะทำให้ได้รับผลจากการวิจัยที่สมบูรณ์ ถูกต้องและภายในเวลาที่ไม่เนิ่นนานจนเกินไป

อนึ่ง สำหรับการทําวิจัยสนามส่วนบุคคล (Individual Field Research) โดยนักวิจัยผู้ช่วยต้องร่วมรับผิดชอบของงานหลาย ๆ ด้านพร้อมกันไปกับความสามารถที่ติดต่อกับชนในท้องถิ่นแต่เพียงผู้เดียวเช่นนี้ นับว่าเป็นงานที่มีภาระและความรับผิดชอบมาก ต้องอาศัยความอดทนและอดกลั้นต่อปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแทบทุกวัน ในขณะที่งานวิจัยสนามกำลังดำเนินอยู่ และการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในบางครั้งไม่สามารถที่จะรอคอยการตัดสินใจร่วมกันของนักวิจัยเจ้าของโครงการได้ แต่ต้องตัดสินใจในฉับพลันทันทีที่เกิดปัญหานั้น ๆ ขึ้นซึ่งเป็นเรื่องค่อนข้างยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเป็นปัญหาของการใช้ระเบียบวิธีการวิจัย ดังนั้นการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จึงขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของนักวิจัยเจ้าของโครงการที่จะเลือกนักวิจัยผู้ช่วยให้ใคร่ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ได้ดีเพียงใด

ง. ปัญหาอันเกิดจากการเตรียมตัวทางคันระเบียบวิธีการวิจัย กล่าวได้ว่า นักวิจัยอเมริกัน มิได้มีการเตรียมตัวทางคันระเบียบวิธีการวิจัยที่ดีพอ เพราะแม้เมื่อเดินทางมาถึงประเทศแล้วและในขณะที่เดินทางสำรวจหาสถานที่สำหรับงานวิจัยสนาม ซึ่งเป็นการดำเนินงานระยะแรกนั้น นักวิจัยยังไม่สามารถตัดสินใจได้ว่า จะใช้เครื่องมือในการวิจัย (Instrument of Observation) อย่างไรบ้าง ^{๒๔} ต่อเมื่อได้ตกลงใจเลือกสถานที่ได้แล้ว และมีชีวิตอยู่ในท้องถิ่นนั้นชั่วระยะหนึ่ง จึงได้ตกลงใจใช้การสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งเป็น ๒ ระยะด้วยกัน คือในระยะแรกเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับประชาชน (Household Survey) ในเขตสุขาภิบาลโพนทอง และการสัมภาษณ์แบบ Dept Interview ในระยะต่อมา

(๑) Household Survey เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้คำถามง่าย ๆ และน้อยคำถาม เป็นคนว่าเป็นการสัมภาษณ์เพื่อให้ทราบถึง ชื่อ อายุ อาชีพ การศึกษา จำนวนคนในครอบครัว ฯลฯ ของประชากรทุกคนที่อยู่ในเขตสุขาภิบาลโพนทอง การสำรวจแบบนี้มิได้ก่อให้เกิดปัญหามากนัก แต่ก็มีกรณีที่น่าสนใจอยู่ ๒ กรณีด้วยกัน

^{๒๔} นักวิจัยผู้นี้เคยกล่าวกับผู้เขียนว่า ไม่เห็นด้วยที่จะใช้การสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพราะเป็นการรบกวนชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมากจนเกินไปและจะทำให้ได้รับข้อมูลที่ไมตรงต่อความจริง แต่การค้นกลับปรากฏว่าข้อมูลส่วนใหญ่เกือบ ๘๕ เปอร์เซ็นต์ของนักวิจัยผู้นี้ได้จากการสัมภาษณ์ อันทำให้การสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัยที่มีคุณค่ามากที่สุด ต่อผลสำเร็จของงานวิจัย กรณีเจนนี้นับได้ว่าชั้กับวัตถุประสงค์และความตั้งใจเบื้องต้นในการที่จะเลือกประเภทของเครื่องมือของการวิจัยโดยสิ้นเชิง

ส่วนเหตุผลที่นักวิจัยตกลงใจใช้การสัมภาษณ์นั้น นักวิจัยมิได้แถลงให้นักวิจัยผู้ช่วยทราบเลยแม้แต่น้อย นอกจากจะสังเกตได้ว่าในระยะแรกที่เข้าไปมีชีวิตรอยู่ในท้องถิ่นที่ดำเนินงานวิจัยนั้น นักวิจัยใช้เวลาส่วนใหญ่นับว่าคำรับคำร่าต่าง ๆ ที่กล่าวถึงการวิจัยและการวิจัยสนามทางสังคมศาสตร์ที่นักวิจัยหอบหัวไปคุยเป็นจำนวนมากอยู่ตลอดเวลา

กรณีที่ ๑ ผู้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นชนของท้องถิ่นที่มีหน้าที่ถามพ่อกำ หรือผู้มีอาชีพค้าขาย ในบริเวณตลาด ไม่ได้รับความร่วมมือด้วยก็ เพราะพ่อกำและผู้ที่เกี่ยวข้องเหล่านั้น ไม่ทราบ วัตถุประสงค์อันแท้จริงของการซักถาม เพราะผู้สัมภาษณ์ไม่มีหนังสือแนะนำตัวอย่างถูกแบบ ของทางราชการมาผู้ที่เกี่ยวข้องเหล่านั้นพากันกลัวไปว่าเป็นการซักถามเพื่อสร้างผลประโยชน์ ให้กับฝ่ายตรงข้ามโดยเฉพาะคำถามประเภท " . . . กิจกรรมค้าของท่านเจริญรุ่งเรือง ประสบผลกำไรดีหรือไม่ . . ." มักจะได้รับการหลีกเลี่ยงไม่ยอมตอบและยัง เป็นผลทำให้ผู้ คอบไม่ยอมตอบคำถามข้ออื่น ๆ ด้วย เพราะเกิดความกลัวในลักษณะเดียวกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อนักวิจัยผู้ช่วยไต่ถามไปชี้แจงวัตถุประสงค์ของการ สัมภาษณ์สำหรับผู้ที่ถูกกำหนดให้ตอบ ในระยะหลังแล้ว นักสัมภาษณ์ผู้นั้นก็ได้รับความร่วมมือดีขึ้น ข้อมูลจากการ สัมภาษณ์ที่ได้มาทั้งหลาย ก็เชื่อได้ว่าถูกต้องตรงต่อความจริงมากขึ้น

กรณีที่ ๒ หน่วยงานอิสระของทางราชการ ซึ่งไปตั้งอยู่บริเวณนั้นเกี่ยวกับการ สร้างอ่างเก็บน้ำในบริเวณอำเภอโพธารอง ไม่ให้ความร่วมมือในการ สัมภาษณ์เลย แม้นัก สัมภาษณ์จะไต่ถามชี้แจงวัตถุประสงค์ของการ สัมภาษณ์เพียงใดก็ไม่ได้ผล จนท้ายที่สุดนักวิจัย ผู้ช่วยต้อง ไปพบผู้รับผิดชอบในหน่วยงานนั้นและชี้แจงให้ฟัง เรื่องจึงดำเนินต่อไปได้โดย เรียบร้อย

สาเหตุส่วนใหญ่ที่ก่อให้เกิดกรณีทั้ง ๒ นั้น เพราะมักปรากฏอยู่เสมอว่ามีคน แปรพักหน้ามาสอบถามเรื่องต่าง ๆ ของครอบครัวของแต่ละคน เช่นที่นัก สัมภาษณ์ของนักวิจัย อเมริกันปฏิบัติ และคนแปรพักหน้าเหล่านั้นมัก จะได้รับการแถลงจากทางราชการว่าเป็นฝ่าย ตรงกันข้าม (ผู้ก่อการร้าย - ผู้เขียน) กรณีเช่นนี้ทำให้ชนในท้องถิ่นหวาดเกรงที่จะให้คำตอบ เมื่อถูกซักถามจากผู้แปรพักหน้าในลักษณะเดียวกัน

(๒) Dept Interview เป็นแบบสอบถามที่ประกอบด้วยคำถามกว่า ๒๐ คำถามและใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยเป็นส่วนใหญ่ ใช้ สัมภาษณ์ทั้งในเขตสุขาภิบาลโพธารอง และตำบลอื่น ๆ บางตำบล ซึ่งการเลือกตำบลต่าง ๆ นี้เป็นข้อพิจารณาของนักวิจัยเจ้าของ โครงการแต่ผู้เดียว

อย่างไรก็ตามในขณะที่งานเก็บข้อมูลโดยการไป Dept Interview นี้ นักวิจัยผู้ช่วย (ผู้เขียน) มิได้ร่วมอยู่ในสนามด้วย ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระยะนี้จึงอยู่นอกเหนือการพิจารณาของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ กระนั้นก็ข้อมูลที่ได้มาทั้งหมด นักวิจัยผู้ช่วยต้องรับผิดชอบแต่ผู้เดียวในการแปลข้อมูลจากภาษาไทย ไปเป็นภาษาอังกฤษ จึงละเว้นที่จะนำมากล่าวในตอนนี้

ที่ได้พิจารณาศึกษามาทั้งหมดนั้น เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นตามขั้นตอนต่าง ๆ ในส่วนที่ว่าด้วยวิธีเตรียมการวิจัย ทั้งของคณะวิจัยชาวยุโรปและนักวิจัยชาวอเมริกัน ดังนั้นในตอนต่อไปจะได้พิจารณาถึงปัญหาในชั้นปฏิบัติการ ซึ่งจะนำมาพิจารณาเฉพาะของนักวิจัยชาวยุโรป โดยที่ในกรณีของนักวิจัยอเมริกัน ผู้เขียนมิได้มีส่วนร่วมอยู่ด้วยจึงได้กล่าวแล้วในตอนต้น

ปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นปฏิบัติการ

เพื่อที่จะได้มีการพิจารณาถึงเรื่องนี้ ตามลำดับความเป็นมาของเรื่อง ผู้เขียนจะแยกการพิจารณาออกเป็น ๓ ระยะด้วยกัน คือ

- ก. ระยะก่อนมีการสัมภาษณ์
- ข. ระยะการทดสอบแบบสอบถาม
- ค. ระยะการออกสัมภาษณ์

ก. ระยะก่อนมีการสัมภาษณ์ ข้อขัดแย้งในระยะนี้มีน้อย เพราะการคิดแบบสอบถามและการแปลแบบสอบถามจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยนั้น อยู่ในดุลพินิจของผู้ช่วยการวิจัยแต่ผู้เดียว กล่าวคือ เมื่อผู้ช่วยการวิจัยคิดแบบสอบถามและแปลเป็นภาษาอังกฤษเรียบร้อยแล้วก็นำให้พนักงานแปล ๒ คน ช่วยกันแปล แล้วพิมพ์ออกมาเป็นแบบสอบถามเป็นภาษาไทยสำหรับนำออกใช้ โดยผ่านการเห็นชอบจากภรรยาผู้ช่วยการวิจัย ซึ่งเป็นคนไทยแต่เพียงผู้เดียว ส่วนนักวิจัยผู้ช่วยชาวไทยและผู้สัมภาษณ์ทุกคน ซึ่งจะต้องออกไปทำการสัมภาษณ์จริง ๆ นั้น มิได้มีส่วนในการรับทราบเกี่ยวกับการดำเนินงานในค่านนี้แต่ประการใดเลย ก่อให้เกิดปัญหาในระยะต่อมาอย่างมากมาย ปัญหาข้อนี้ น่าจะควรมีส่วนร่วมกันแก่ทุกฝ่ายรวมทั้ง

นักวิจัยผู้ช่วย และผู้สัมภาษณ์ เพราะจะได้เป็นการขจัดปัญหาเบื้องต้นเหล่านั้นเสียชั้นหนึ่งก่อน
 คักว่าจะให้อยู่ในความรับผิดชอบของคนเพียง ๒ - ๓ คน ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่เคยผ่านการเรียนรู้
 วิทยาว่าควยระเบียบวิธีการวิจัย และไม่ทราบว่า การสัมภาษณ์นั้น มีเทคนิควิธีการดำเนินงาน
 (Interview Techniques) บางประการอยู่ใช้ว่าใครก็ได้จะนั่งลงแล้วทำการสัมภาษณ์
 ได้เลยที่เดียว

ดังนั้น ในการเตรียมแบบสอบถาม สำหรับงานวิจัยสนามทางสังคมศาสตร์ต่าง
 วัฒนธรรมนั้น นักวิจัยจึงต้องพิจารณาศึกษาและแก้ไขแบบสอบถามร่วมกับผู้ช่วยในห้องถิ่นให้
 มากที่สุดโดยไม่ทิ้งหลักการของระเบียบวิธีการวิจัย (Research Methodology) และจะ
 ต้องไม่พิจารณาแต่เพียงการนำแนวการศึกษา (Methodology) ไปใช้ในสังคมของท้องถิ่น
 นั้น ๆ ใดหรือไม่แต่เพียงอย่างเดียว ควรที่จะได้พิจารณาความคุ้นเคยกับปัญหาอันเกิดจากภาษา
 ที่ต่างกันระหว่างกลุ่มของคณะนักวิจัยและกลุ่มชนในท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น เป็นกรณีพิเศษอีกด้วย

ข. ระยะทดสอบแบบสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการหาข้อมูลของการวิจัย
 สนามทางสังคมศาสตร์ต่าง วัฒนธรรมนั้น เป็นสิ่งที่นักวิจัยต้องพึงระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง
 เพราะต้องอาศัยขบวนการแปลหลายขั้นตอนด้วยกัน มิฉะนั้นแล้ว แบบสอบถามที่เป็นภาษาของ
 ห้องถิ่นที่จะสัมภาษณ์นั้น อาจจะไม่มีความหมายเช่นเดียวกับแบบสอบถามที่นักวิจัยได้คิดค้น
 สร้างขึ้นไว้ในตอนแรก นักวิชาการที่ตระหนักถึงปัญหาข้อนี้ จึงได้พยายามแสวงหาทางที่
 จะทำให้ข้อความของแบบสอบถามเดิมกับข้อความของแบบสอบถามที่เป็นภาษาท้องถิ่น มีความ

คลาดเคลื่อนต่างกันไปน้อยที่สุด^{๒๕} เฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินงานเช่นนี้ มีความสำคัญมาก สำหรับแบบสอบถามที่ใช้ในสังคมไทย เพราะภาษาไทยนั้น เป็นภาษาที่เชื่อว่าแปลจากภาษาอังกฤษแล้วได้ความถูกต้องเสมอไป มีข้อความบางประเภทที่ไม่สามารถแปลเป็นภาษาไทย (Utterly Untranslatable) ให้ได้ความเช่นเดียวกับภาษาอังกฤษได้เลย^{๒๖} นักวิจัยที่ตระหนักถึงความจริงข้อนี้มากขึ้นเท่าใด ก็จะส่งผลให้งานวิจัยสนามทางสังคมศาสตร์ ต่างวัฒนธรรมสมบูรณ์ยิ่งขึ้นเท่านั้น

---

^{๒๕} ดังเช่นกรณีของศาสตราจารย์ Raymond Fink ที่ไปทำงานวิจัยสนามต่าง วัฒนธรรมเกี่ยวกับทัศนคติและข่าวสารทางการเมือง (The Study of Political Information and Attitudes) ในประเทศลาว ท่านผู้นี้ได้พยายามใช้กระบวนการ แปลกลับ (Back - Translation Procedure) เป็นอย่างมาก เพื่อหาความถูกต้องและแน่นอน ที่สุดของแบบสอบถาม โดยให้บุคคลแรกที่ทราบทั้งภาษาไทยและลาว แปลแบบสอบถามจากภาษา อังกฤษ เป็นภาษาไทย และลาวตามลำดับ แล้วนำข้อความภาษาลาวที่ได้นั้น ให้อีกคนหนึ่งแปลกลับ มาเป็นภาษาไทยและอังกฤษเสร็จแล้วจึงนำข้อความภาษาอังกฤษทั้ง ๒ มาเปรียบเทียบกันและจะ ยังไม่นำไปใช้ จนกว่าจะพิจารณาเปรียบเทียบข้อความที่เปลี่ยนไปจากการแปลแต่ละตอน จนเป็นที่พอใจ ส่วนข้อความใดที่ยังไม่ได้ความก็ จะทบทวนใหม่ตามขั้นตอนของการแปลจนกว่าจะพบข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นหรือความแปรเปลี่ยนของภาษาในแต่ละขั้นตอนของการแปลได้ แล้วนำมาปรับปรุง แก้ไขใหม่อีกต่อหนึ่ง จึงจะนำแบบสอบถามนั้น ๆ ไปใช้ไปรศพิจารณาจาก Raymond Fink, "Interviewer Training and Supervision in a Survey of Laos", International Social Science Journal, Vol 15, No. 1 (1963), pp. 21-34.

^{๒๖} Herbert P. Phillips, Thai Peasant Personality : The Patterning of Interpersonal Behavior in The Village of Bang Chan (Berkeley, California : University of California Press, 1965), p. 114.

เมื่อคณะนักวิจัยชาวยุโรปได้พิมพ์แบบสอบถาม ที่ผู้เขียนกล่าวถึงในระบะก่อนมีการสัมภาษณ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็ได้นำแบบสอบถามนั้นออกไปใช้สัมภาษณ์เลยทีเดียว แบบสอบถามที่ใช้ในระบะการทดสอบ และก่อให้เกิดปัญหามากที่สุดนี้ เป็นแบบสอบถามที่ต้องการทราบถึงความสัมพันธ์และพฤติกรรมที่มีต่อกันระหว่างคนต่างระดับกันในสังคมไทย คำถามแทบจะทุกคำถามใน ๕๓ คำถามนั้น เป็นคำถามที่มีปัญหาซึ่งผู้สัมภาษณ์ชาวไทยคนอื่น ๆ ไม่เข้าใจข้อความในแบบสอบถามนั้น ๆ โดยถองแท้จริงต้องมีการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามกันใหม่ หลังจากได้ทดสอบกับผู้ถูกสัมภาษณ์ ๓๓ คน

การปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามในตอนนี ใช้เวลาดังสั้นกว่า ๑๔ ชั่วโมง และต้องมีการอภิปรายถกเถียงกันอย่างมากมาย เพราะต้องพิจารณาทุกคำถามมาทั้งหมด แล้วอภิปรายพิจารณาปรับปรุงแก้ไขไปที่ละข้อ สำระสำคัญที่ต้องทำให้ใช้เวลาดังน้อยอย่างมากมายนั้น เพราะทั้งนักวิจัยผู้ช่วยชาวไทย ผู้อำนวยการวิจัย และนักสัมภาษณ์ต่างก็ไม่สามารถหาข้อสรุปที่แน่นอนจากการแปลภาษาอังกฤษให้เป็นภาษาไทยที่กระตกรัด โดยให้ใจซื่อใหญ่ใจความตรงกับข้อความเดิมที่เป็นภาษาอังกฤษ นอกจากนี้แล้ว ก็ยังเป็นเพราะการแปลแบบสอบถามในครั้งแรกถือความคึกของคน ๆ เดียวเป็นหลัก และนักสัมภาษณ์ทุกคนต่างก็นำปัญหาที่แต่ละคนประสบในระบะทดสอบแบบสัมภาษณ์เข้ามาอภิปรายด้วย อีกประการหนึ่งปัญหาของถ้อยคำ (Semantic Problems) ของผู้ถูกสัมภาษณ์แต่ละคนนั้น มักจะไม่เหมือนกัน จึงเป็นอิทธิพลเชื่อมโยงให้เกิดความหวาดกลัวที่จะต้องเจอปัญหาต่าง ๆ อีกมาก เมื่อมีการสัมภาษณ์ในระบะต่อไป จึงพากันยกเหตุผลมาอ้างอิงให้การแก้ไขข้อความต่าง ๆ นั้นให้เป็นที่น่าพอใจของตนเองมากที่สุด การดำเนินการแก้ไขแบบสอบถามเช่นนี้ ใ้ประโยชน์น้อยที่สุด และใช้เวลามากที่สุด

๒๗)

ไปรษณียบัตรภาคผนวก ๒.

๒๘)

ใช้เวลาทดสอบแบบสัมภาษณ์ ๔ วัน โดยนักสัมภาษณ์ไทย ๔ คน

เพราะต่างก็เสนอความเห็นของตน และต่อเติมข้อความกลับไปมาจนกว่าจะเป็นที่พอใจโดยที่
 เหตุผลของแต่ละคนย่อมขึ้นอยู่กับภูมิหลังทางการศึกษาและประสบการณ์ (Theoretical and
 Empirical Knowledge) ซึ่งไม่เหมือนกัน ดังนั้น ถ้าเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมอภิปราย
 ทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักวิจัยผู้ช่วยชาวไทยและนักสัมภาษณ์ ได้มีโอกาสศึกษาถึงขอบเขต
 และวัตถุประสงค์ของข้อความเดิมที่เป็นภาษาอังกฤษพอสมควร ก่อนที่จะลงมือแปลเป็นภาษาไทย
 ในขั้นแรก อันจะช่วยให้การอภิปรายเพื่อปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม หลังจากการทดสอบ
 เสียเวลาน้อยลงและมีประโยชน์มากขึ้น เพราะนักวิจัยผู้ช่วยชาวไทย และนักสัมภาษณ์ซึ่งได้รับ
 การแนะนำ (Supervise) จากนักวิจัยผู้ช่วยนั้น เป็นผู้ที่ต้องไปเจอสถานการณ์ในการ
 สัมภาษณ์ (Interview Situation) และปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเองทั้งสิ้น

ค. ระยะการออกสัมภาษณ์ หมายถึงระยะที่ใช้แบบสอบถามสำหรับการสัมภาษณ์
 จริง ๆ ปัญหาในระยะนี้เป็นปัญหาเฉพาะบุคคล กล่าวคือเป็นปัญหาส่วนตัวของผู้สัมภาษณ์แต่ละคน
 ที่จะต้องจัดการหาทางแก้ไขปัญหาเหล่านั้นกันเอาเอง เพราะหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จสิ้นแต่ละ
 ครั้งแล้วผู้สัมภาษณ์แต่ละคนต่างก็แปลคำตอบที่ได้มาเป็นภาษาไทย ไปเป็นภาษาอังกฤษด้วยความ
 รู้ความสามารถของแต่ละบุคคลโดยไม่มีบรรทัดฐานแน่นอนที่จะกำหนดไว้ว่า การแปลนั้นต้องอยู่
 ภายในขอบเขตเช่นไรบ้าง จึงมีปรากฏอยู่เสมอว่า ข้อความภาษาไทยที่มีความหมายอย่างเดียวกัน
 แปลเป็นภาษาอังกฤษที่ต่างกัน คือปัญหาข้อขัดแย้งประการนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าเพื่อขจัดปัญหา
 ต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้หลังจากมีการสัมภาษณ์แล้ว ควรจะได้มีผู้รับผิดชอบทางด้านนี้
 โดยเฉพาะ แม้ว่าจะต้องเสียเวลาไปบ้างจากการซักถามผู้สัมภาษณ์ถึงข้อความต่าง ๆ เหล่านี้
 ก็ยังดีกว่าที่จะได้คำตอบที่ผิดไปจากความเป็นจริง หรือได้ข้อความที่คลาดเคลื่อนไปจากคำตอบ
 อันแท้จริงของผู้ถูกสัมภาษณ์ ซึ่งจะเป็นข้อผิดพลาดอันใหญ่หลวงต่อการแปลความหมายของข้อมูล
 และในท้ายที่สุดคือสรุปผลของการวิจัย

จากที่ได้พิจารณาศึกษาไปแล้วนี้ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นปฏิบัติการ ของคณะนักวิจัย
 ชาวยุโรป ในส่วนใหญ่แล้วเชื่อว่าจะมีแต่เพียงปัญหาเหล่านั้นก็หาไม่ ความไม่เข้าใจในโครงการ
 วิจัยของผู้ที่เกี่ยวข้องในการให้ข้อมูลต่าง ๆ ในการวิจัยก็เป็นปัญหาที่สำคัญอยู่มาก ในคอนต่อไป
 ผู้เขียนจะไต่พิจารณาถึงข้อขัดแย้งอันเกิดจากความไม่เข้าใจในโครงการวิจัย ซึ่งจะแยกพิจารณา

ออกเป็น ๒ ประเด็นด้วยกัน คือในค้ำที่เกี่ยวกับความไม่เข้าใจในวิธีดำเนินการวิจัย และ
ที่เกี่ยวกับความกลัวที่มีต่อการแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา

ข้อขัดแย้งอันเกิดจากความไม่เข้าใจในโครงการวิจัย

จากประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้รับนั้น ผู้เขียนคิดว่าความไม่เข้าใจในวิธีดำเนินการวิจัย
เป็นปัญหาใหญ่ที่สุด และความรู้สึกของผู้ถูกสัมภาษณ์ที่คิดว่า แบบสอบถามนั้น ๆ ไม่น่าจะนำมาถาม
เพราะเป็นสิ่งที่รู้ ๆ กันอยู่แล้ว และความกลัวต่อการแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา
อันอาจจะเป็นการกระทบกระทั่งต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น เป็นปัญหารองลงไปจึงเป็นการ
สมควรที่จะได้พิจารณาถึงปัญหาประการต่าง ๆ นั้น รวมไปถึงวิธีการในการแก้ไขเท่าที่ผู้เขียน
ได้ปฏิบัติในการทำวิจัยสนามทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรมร่วมกับชาวต่างประเทศ

ความไม่เข้าใจในวิธีดำเนินการวิจัย ก่อนอื่นคงมีการยอมรับความจริงกันเสีย
ก่อนว่า ระเบียบวิธีการวิจัยนั้นเป็นวิธีการค้นหาความจริงอย่างมีเหตุผล (Organized
Inquiry) ที่นักวิชาการของชาติตะวันตกเป็นผู้คิดประดิษฐ์วิธีการขึ้นใช้ ดังนั้นวิธีการเช่นนี้
จึงไม่เป็นปัญหามากมายนักเมื่อนำไปใช้กับสังคมตะวันตกด้วยกัน ผลที่ได้รับจะอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ
เป็นอย่างมาก แต่ก็มิได้หมายความว่าระเบียบวิธีการเช่นนั้น จะนำมาใช้ได้ผล อย่างเป็นที่น่าพอใจ
เช่นเดียวกันในสังคมที่มีวัฒนธรรมภาษาและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ แยกต่างออกไปอย่างมากมาย
จากสังคมตะวันตกเหล่านั้น

สังคมไทยเราก็เช่นเดียวกัน คงได้กล่าวมาแล้วในบทที่ ๑ ว่ามีอุปสรรคหลาย
ประการที่ขัดขวางการวิจัยอันเป็นแนวความคิดของชาติตะวันตก และอุปสรรคเหล่านั้น จะทวี
เป็นปัญหามากยิ่งขึ้น ถ้าหากว่าได้มีการพยายามที่จะใช้แนวความคิดในการวิจัยของชาติตะวันตก
ในสังคมไทยโดยไม่มี การพยายามแก้ไขอุปสรรคเหล่านั้นในระยะเริ่มต้น

เท่าที่ผู้เขียนประสบมานั้น ความร่วมมือที่จะได้รับจากผู้ถูกสัมภาษณ์ขึ้นอยู่กับความ
เข้าใจในโครงการวิจัย และการเข้าใจถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย กล่าวคือ ผู้ถูก
สัมภาษณ์ที่เข้าใจถึงวัตถุประสงค์และความสำคัญของการทำวิจัย อันอาจหมายถึงผู้ได้รับการ
ศึกษาคีพอ หรือผู้ที่ได้ติดตามความเคลื่อนไหวและประโยชน์อันอาจจะพึงเกิดขึ้นจากการวิจัย

บุคคลที่มีคุณสมบัติเหล่านี้มักจะให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์หรือการดำเนินการอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัยอย่างค้ำยำ และถ้ายังเชิญผู้บังคับบัญชาของหน่วยงานที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ความสนใจสนับสนุนการวิจัยด้วยแล้ว ความสะดวกที่จะได้รับในการดำเนินการทำวิจัยนั้น พลอยตกทอดไปถึงผู้ใ้บังคับบัญชากด้วย โดยอัตโนมัติ ทั้งนี้ไม่นับถึงความสะดวกที่คณะนักวิจัยได้รับเนื่องจากคำสั่งหรือคำอธิบายของผู้บังคับบัญชาที่มีต่อผู้ใ้บังคับบัญชาเมื่อคณะนักวิจัยหรือนักวิจัยไปติดคอ

โดยทั่วไปแล้ว คำถามที่มักจะได้รับก่อนลงมือสัมภาษณ์นั้น มักจะเป็นไปในทำนองที่ว่า "วิจัยกันไปทำไม" เพราะวิจัยกันแล้ว ก็ไม่เคยได้รับทราบผลของการวิจัยนั้นและไม่เคยตกทอดเป็นประโยชน์กับท้องถิ่นนั้นเลย แต่อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่า เป็นโชคดีของคณะวิจัยและนักวิจัยที่ผู้เขียนร่วมงานอยู่ด้วย เพราะมักได้รับความร่วมมือด้วยดี

ปัญหาในเรื่องความไม่เข้าใจเท่าที่ใดกล่าวมานี้ ผู้เขียนเชื่อว่า สาเหตุประการสำคัญแห่งคว้ปัญหานั้น อยู่ที่ความพยายามของคณะวิจัย ที่ต้องการจะใช้วิธีการวิจัย ที่คิดว่า จะดำเนินงานไปได้ (Applicable) โดยคิดเอาว่าความรอบรู้และความซาบซึ้งในผลประโยชน์ของการดำเนินงานของโครงการวิจัยของคนไทยเราอยู่ในระดับที่มีความรู้สูงพอสมควร โดยถือเอามาตรฐานทางการศึกษาเป็นหลักนั้น จะมีมากพอที่จะช่วยให้การดำเนินงานผ่านพ้นไปได้ด้วยดี โดยปราศจากอุปสรรค

ในการแก้ปัญหาเช่นนี้ ผู้สัมภาษณ์ทุกคนได้พยายามอธิบายให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ทุกท่านทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย เท่าที่เวลาและโอกาสจะอำนวยให้ ซึ่งในบางกรณีนั้น ผู้สัมภาษณ์แต่ละคนต่างก็อธิบายด้วยคำพูดของตนเองต่อผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลไป ซึ่งย่อมไม่ไ้ผลและเสียเวลา เท่ากับการที่ผู้ถูกสัมภาษณ์ทุกคนได้รับคำอธิบายพร้อมกันโดยบุคคลคนเดียว เพราะเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า ความเข้าใจในโครงการวิจัยของผู้ถูกสัมภาษณ์และผู้ที่เกี่ยวข้องจะเป็นส่วนส่งเสริมให้คณะวิจัยได้รับคำตอบที่ถูกต้องมากยิ่งขึ้น เช่นในกรณีที่ต้องการทราบความรู้ลึกนึ่กคึกของแต่ละบุคคล คำตอบที่จะได้รับนั้น ก็จะเป็นความเห็นส่วนตัวจริง ๆ มิใช่ถือเอามาตรฐานที่สังคมกำหนดไว้ หรือแนวความคิดของสังคมส่วนรวมมาเป็นคำตอบ ทั้งนี้เป็นต้น แต่ผลของคำตอบจะมีมาในทางตรงกันข้ามกับที่ใดกล่าวมาแล้วนี้ ถ้าหากว่าผู้ถูกสัมภาษณ์หรือผู้ที่ให้

ความร่วมมือในการวิจัย (Respondent) มิได้รับการชี้แจงให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของ การทำวิจัยอย่างแจ่มแจ้งโดยตลอด

ในการแก้ปัญหานี้ ผู้เขียนได้เคยเสนอให้ทางคณะวิจัยจัดพิมพ์โรเนียวอธิบาย วัตถุประสงค์ของการวิจัย และให้ไว้กับผู้สัมภาษณ์ทุกคนเท่ากับจำนวนการ สัมภาษณ์ในวันหนึ่ง ๆ ตั้งแต่เมื่อเสร็จระยะทดสอบแบบสอบถาม แต่มิได้รับการปฏิบัติตามแค่ประการใด การกระทำ เช่นนี้แม้จะต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมขึ้นมาบ้าง ก็นับว่าดีกว่าที่จะได้ข้อมูลเทียม (Fake data) มากมายนัก อย่างไรก็ตามคณะวิจัยได้นำข้อ เสนอของผู้เขียนมาปฏิบัติเมื่อมีการ สัมภาษณ์ ในกรุงเทพฯ ระหว่างเดือนตุลาคม ถึงเดือนธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๐๘ เพราะการ สัมภาษณ์ ในกรุงเทพฯ ผู้สัมภาษณ์ต้องแยกย้ายกันทำงาน และเมื่อสัมภาษณ์นักธุรกิจและข้าราชการ ชั้นผู้ใหญ่ก็มักจะประสบกับปัญหาที่ว่าท่านเหล่านั้นมีเวลาว่างอันจำกัด และต่างแยกย้ายกันอยู่ ตามหน่วยราชการหรือบริษัทต่าง ๆ จึงต้องทำหน้าที่ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้กับผู้ สัมภาษณ์เพื่อจะได้มอบให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นราย ๆ ไป ก่อนมาสัมภาษณ์ทำให้การ สัมภาษณ์และการ คำเนินการทำวิจัยในกรุงเทพฯ และในจังหวัดใกล้เคียงได้รับความสะดวกมากกว่าในภาคอีสาน

นอกจากนั้นแล้วการที่ผู้ถูกสัมภาษณ์มีความรู้สึกว่าจะแบบสอบถามไม่น่าสนใจ เพราะ สิ่งที่คณะวิจัยต้องการจะทราบจากคำตอบแบบสอบถามนั้นเป็นเรื่องที่ทุกคนในวงสังคมนั้น ๆ ทราบดีกันอยู่แล้ว ไม่จำเป็นจะต้องนำมาสอบสวนกันซ้ำหากความรู้เพิ่มเติมกันอีก และเมื่อได้ทราบ คำตอบแล้วก็มองไม่เห็นทางว่าจะนำไปใช้ในการแก้ไขให้สภาพการณ์ต่าง ๆ ที่ทราบกันอยู่แล้ว นั้นดีขึ้นได้อย่างไร กรณีเช่นนี้มีอิทธิพลทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบคำถามขอไปทีให้ผ่านไปคร่าวหนึ่ง ๆ เท่านั้น เช่น ในการสัมภาษณ์กรรมการของสมาคมพ่อค้าไทย ที่กรุงเทพฯ เมื่อผู้สัมภาษณ์ ถามผู้ถูกสัมภาษณ์ไปได้สักครูหนึ่ง ผู้ถูกสัมภาษณ์ผู้นั้นก็พูดขึ้นด้วยเสียงที่ได้ยินกันทั่วภายในบริเวณ ห้องที่ไรในการสัมภาษณ์ว่า " . . . เอ๊ะ ก็รู้ ๆ กันอยู่แล้ว คุณจะมาถามทำไมอีก . . . " และ " . . . โชคดี ถึงคุณรู้ว่าเป็นอย่างนั้นจริง คุณจะไปแก้อะไรได้ เสียเวลาถามกัน เปล่า ๆ . . . ! เมื่อได้รับคำอธิบายเพิ่มเติมจากผู้เขียนก็แสดงท่าทีว่าเห็นด้วย แต่เวลา

คอบแบบสอบถาม^{๒๙} ก็แสดงออกให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า กระทำลงไปอย่างขอไปที่เท่านั้น

อีกกรณีหนึ่ง เมื่อพิจารณาถึงแบบสอบถามที่เปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้แสดงความเห็นจากข้อความที่มีอยู่แล้ว โดยการกาเครื่องหมายลงในข้อความที่ตรงกับความเห็นของตนเอง แล้วผู้เขียนรู้สึกว่าการกระทำเช่นนั้นมิได้เกิดจากความรู้สึกอันแท้จริงของผู้ถูกสัมภาษณ์แต่อย่างใด เลยกลับกลายเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ (Automatic Response) เท่านั้น กล่าวคือผู้ถูกสัมภาษณ์สักแต่ว่ากา ๆ ไป ถ้าเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นได้มากเท่าใดค่าตอบที่จะได้รับ ก็จะเป็นข้อมูลลวง (Fake Data) มากขึ้นเท่านั้น อันนับว่าเป็นผลเสียอย่างยิ่งต่อผลของการวิจัย เพราะนักวิจัยจะไม่ได้รับทราบความจริงเท่าที่ใ้กว้างวัตถุประสงค์ในการวิจัยไว้แต่เริ่มแรก ผลที่จะได้รับนั้นกลับกลายเป็นภาพลวงตาของสังคม (Social Mirage) อันเป็นสิ่งที่นักวิจัยไม่พึงปรารถนาเป็นอย่างยิ่ง เช่นในการสัมภาษณ์ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ผู้หนึ่งภายในจังหวัดขอนแก่น ท่านผู้นั้นขอแบบสอบถามไป กรอกเองและค่าตอบที่ได้รับมาทั้ง ๕๕ ข้อก็เป็นค่าตอบที่มีความหมายใกล้เคียงกันทั้งนั้น หรือเป็นค่าตอบที่เป็นที่ยอมรับของสังคมเท่านั้น โดยไม่พิจารณาว่าพฤติกรรมจริง ๆ ของสังคมเป็นเช่นใด เป็นต้นว่า ". . . ผู้ใหญ่ปัจจุบันที่เด่นว่าเก่งนั้น เป็นสิ่งที่สมควรอย่างยิ่งในการทำงาน และมีมากกว่า ๘๐ % . . ." หรือ ". . . ผู้น้อยในเมืองไทยมากกว่า ๘๐ % เป็นคนรักลูกรักเมีย และไม่เที่ยวเตร่ . . ." ทั้งนี้ เป็นต้น

นอกจากนี้แล้วการที่ผู้ถูกสัมภาษณ์ไม่สนใจในแบบสอบถามนั้น อาจเกิดขึ้นได้จากความรู้สึกที่ว่าคำถามต่าง ๆ ของแบบสอบถามเป็นการละลวงลวงถามความรู้สึกส่วนตัว อันควรปกปิด ความรู้สึกเช่นนี้เกิดขึ้นได้ในกลุ่มชนทั่วไปที่ยังไม่เข้าใจถึงระเบียบวิธีการวิจัย และเมื่อเกิดความรู้สึกเช่นนี้ขึ้นแล้ว ก็มักไม่ค่อยเต็มใจที่จะแสดงความคิดเห็นออกมา หรือแม้เมื่อจะได้รับการกระตุ้นชักจูงให้แสดงความคิดเห็นออกมา ก็จะเป็นข้อมูลที่เพียงแต่แสดงความรู้สึกบางส่วนของคนในสังคมนั้น ๆ เท่านั้น เช่น ในการสัมภาษณ์ข้าราชการผู้หนึ่งของ

^{๒๙}

โปรดพิจารณาเพิ่มเติมจากภาคผนวก ๒.

^{๓๐}

โปรดพิจารณาจากภาคผนวก ๒.

จังหวัดชลบุรี เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๘ ข้าราชการผู้นั้นไม่ยอมบอกจำนวนเปอร์เซ็นต์ของคนไทยที่มีปฏิบัติอยู่ในสังคมปัจจุบันเท่าที่ข้าราชการผู้นั้นทราบ โดยอ้างว่า คำถามประเภทนี้^{๓๑} เป็นคำถามอันควรปกปิดไม่พียงนำมาเปิดเผย และได้ยกคำถามบางคำถามมาเป็นตัวอย่างประกอบ เป็นดังนี้ การถามความรู้สึกเกี่ยวกับ ". . . การที่ผู้ใหญ่ตระหนี่ถี่เหนียว . . . การที่ผู้ใหญ่สนใจในการเลื่อนตำแหน่งของตนเองมากกว่างานในหน้าที่ . . ." หรือ ". . . การที่ผู้ใหญ่เอาความคิคิดี ๆ ของคนอื่นมาเป็นของตนเพื่อประโยชน์ในการเลือกตำแหน่ง . . ." ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในคราวนั้น จึงเป็นเพียงข้อมูลบางส่วนเท่านั้นเอง

อีกประการหนึ่งที่มีว่าเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการวิจัยในด้านการใช้แบบสอบถามเป็นอย่างดี คือ ความรู้สึกที่ว่า แบบสอบถามนั้นมีขึ้นเพื่อทดสอบความรู้ของผู้ถูกสัมภาษณ์เอง ความรู้สึกเช่นนี้จะแสดงออกในรูปของความลังเล ไม่แน่นอนใจว่าคำตอบที่จะให้ไปนั้น ถูกหรือผิด จากข้อเท็จจริง (ไม่ใช่ความรู้เท่าที่เขามีอยู่) และหากว่าผู้สัมภาษณ์มีคำอธิบายให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งแล้ว ข้อมูลที่ได้รับก็ถือได้ว่าเป็นข้อมูลจริง (Fake Data) เช่นเดียวกัน เช่น การสัมภาษณ์ข้าราชการที่มีอายุเกินกว่า ๕๐ ปี กล่าวคือ ข้าราชการเหล่านั้น มักจะมีความรู้สึกไม่แน่ใจว่าคำตอบที่จะให้ไปนั้น "ถูก" หรือ "ผิด" อยู่ตลอดเวลา จึงขอย้อนถามผู้สัมภาษณ์เสมอ ๆ ว่า ". . . คุณว่า ๕๐ เปอร์เซ็นต์ของผม (ฉัน) ถูกหรือเปล่า . . ." หรือ ". . . ไม่รู้ละ เรื่องนี้ผมไม่รู้จริง แต่ผมว่าเท่านั้นละ ผิดก็ผิด . . ." เหล่านี้เป็นต้น

เพื่อชี้ให้เห็นถึงความเป็นมาของความรู้สึกไม่สนใจในแบบสอบถามนี้ อันเป็นผลเสียหายต่อการใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลของนักวิจัยคณะใดหรือบุคคลใดก็ตาม ผู้เขียนใคร่ขอชี้แจงเพิ่มเติมอีกว่า ในระยะปัจจุบันนี้ ทางราชการได้จัดให้มีการสัมมนาเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการของข้าราชการในระดับต่าง ๆ กันอยู่บ่อย ๆ และเมื่อเสร็จการสัมมนาแล้วก็มักจะมีการแจกแบบสอบถาม ให้ผู้เข้าร่วมสัมมนารอกข้อความแสดงความคิดเห็นหรือการ

ภาครื่องหมายลงในแบบสอบถามนั้น ๆ แต่เท่าที่ผู้เขียนสังเกตเห็นว่าทุกราวไปผู้กรอก
 แสดงความเห็นย่อหน้าเมื่อมองเห็นแบบสอบถามที่จะต้องตอบเหมือนกับการประชุมคราวก่อน
 เพราะเท่าที่ได้ดำเนินการไปแล้วในคราวก่อน ๆ ก็มองไม่เห็นประโยชน์อันใดเลย หรือแม้
 ว่าก่อให้เกิดประโยชน์อันใดขึ้นมาบ้าง ผู้ถูกสัมภาษณ์เหล่านั้น ก็ไม่เคยเห็นผลหรือรับทราบอะไรกับ
 ทั้งสิ้น ทั้งนี้เมื่อได้รับแจกแบบสอบถามคล้าย ๆ กันอีกจึงรู้สึกไม่สนใจ

นอกจากนี้แล้วแบบสอบถามอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นผลงานส่วนหนึ่งของการวิจัย
 ของนักศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่ส่งออกไปสอบถามข้าราชการความ
 หัวเมือง ก็เริ่มมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ข้าราชการเหล่านั้นส่วนมาก เป็นแต่ผู้คอยตอบข้อความใน
 แบบสอบถามที่ส่งไปเท่านั้น ไม่เคยได้รับทราบผลของการวิจัย อย่างเป็นขึ้นเป็นอันเลย กรณี
 เหล่านี้นับว่าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกว่าแบบสอบถามใดก็ตาม ไม่น่าสนใจ
 และไม่อยากตอบแบบสอบถามเหล่านั้น ไม่ว่าใครจะเป็นผู้ดำเนินการวิจัย นับว่าเป็นอุปสรรค
 ประการหนึ่ง ของคณะนักวิจัยชาวไทยที่ต้องไปดำเนินการวิจัยสนามโดยการใช่แบบสอบถามเป็น
 เครื่องมืออย่างหนึ่งของการวิจัย ความท้องถิ่นต่าง ๆ ของเมืองไทย ดังนั้นจึงเป็นกรณีของชาว
 ต่างประเทศด้วยแล้ว ก็ยิ่งจะทวีความยุ่งยากยิ่งขึ้น

ที่ได้พิจารณาไปทั้งหมดแล้วนั้น ความไม่เข้าใจในวิธีดำเนินการวิจัยของชนในท้องถิ่น
 ที่มีงานวิจัยสนามต่างวัฒนธรรม อาจก่อให้เกิดปัญหาในการวิจัยและในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้
 มากมาย ในลำดับต่อไปจะพิจารณาถึงความกลัวที่มีต่อการแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา
 ของชนในท้องถิ่นที่มีงานวิจัยสนามต่างวัฒนธรรม

ความกลัวที่มีต่อการแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา ความรู้สึกเช่นนี้เกิดขึ้น
 จากความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของกลุ่มชนในแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ เมื่อผู้ถูกสัมภาษณ์ต้อง
 แสดงความคิดเห็นที่มีต่อกลุ่มชนเดียวกัน ก็มักไม่กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ เพราะกลัวว่า
 ความเห็นของตนนั้น จะเป็นการประณามชนกลุ่มเดียวกันของตนไปเสีย ทั้งนี้จึงมักจะตอบเสียง
 ความเป็นจริงไปเสีย และในบางกรณี อาจจะไม่ตอบเอาเสียเลยก็ได้ กรณีเช่นนี้ เห็นได้ชัดที่สุด
 ในกลุ่มของข้าราชการและความรู้สึกที่มีอิทธิพลต่อคำตอบมากที่สุดคือความรู้สึกของข้าราชการ
 ชั้นผู้น้อยที่กลัวว่าคำตอบนั้นจะเป็นการกระทบกระทั่งหรือเป็นการประณามข้าราชการชั้นผู้ใหญ่

จึงต่างพยายามหาทางออกต่าง ๆ กันเป็นต้นว่า ให้คำตอบในสิ่งที่ไม่เป็นความจริง คอบด้วยข้อมูลที่สมมติขึ้นมาเอง หรือเลี่ยงไม่ตอบ ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น ล้วนแล้วแต่ก่อให้เกิดผลเสียต่อการวิจัยทั้งสิ้น

เมื่อพิจารณาถึง สังคมส่วนใหญ่อันหมายถึงประเทศชาติแล้วความรู้สึก เช่นที่กล่าวมานี้เกิดขึ้นได้เหมือนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการวิจัยหรือแบบสอบถามนั้นเป็นผลงานของชาวต่างประเทศ ความรู้สึกของกลุ่มชนที่กล่าวมาแล้วในตอนต้นก็จะยิ่งมีมากขึ้น กล่าวคือ ผู้ถูกสัมภาษณ์ในเรื่องนั้นกลัวไปว่าคำตอบจะเป็นการประณามว่ากล่าวชนในชาติเดียวกันของตนไปเสีย ลักษณะของความภักดี (Loyalty) ที่ส่วนรวมเช่นนี้ จึงมักจะแสดงออกด้วยการไม่ให้ความร่วมมือกับการวิจัย และบางคนถึงกลับกล่าวว่า คณะวิจัยต่างชาติพยายามสร้างแบบสอบถามหรือดำเนินการวิจัยเพื่อต้องการจะประณามคนไทย^{๓๒} ขอชี้แจง เช่นนี้ นักวิจัยต่างชาติที่เข้ามาวิจัยในประเทศไทยต้องพิจารณาถึงวิธีการดำเนินการวิจัยของตนเป็นพิเศษ และรัฐบาลไทยก็ควรมีส่วนรับผิดชอบ เพราะในบางครั้ง การวิจัยของชาวต่างประเทศมิได้ดำเนินไปตามแบบแผน และแนวทางของโครงการวิจัยที่เสนอไว้ต่อรัฐบาล กลับไปทำการวิจัยในสาระสำคัญที่แตกต่างไปจากที่ได้เสนอรัฐบาลไว้แล้ว จนถึงกับคณะรัฐมนตรีต้องมีการประชุมมีมติออกมาเพื่อเป็นแนวทางให้นักวิจัยชาวต่างประเทศปฏิบัติในการมาทำวิจัยภายในพระราชอาณาจักรไทย^{๓๓}

^{๓๒} ขอชี้แจง เช่นนี้มีขึ้นจริง เมื่อคณะผู้สัมภาษณ์ได้ให้แบบสอบถามแก่เจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ ของกระทรวงหนึ่ง โดยท่านผู้นั้นพิจารณาว่าแบบสอบถามทั้งหมดเป็นการพยายามประณามความประพฤติของคนไทยโดยชาวต่างประเทศ ไปรศพิจารณาไปพร้อมกับภาคผนวก ๒

^{๓๓} สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ข่าวการประชุมคณะรัฐมนตรี ธันวาคม ๒๕๐๔ (พระนคร : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๐๔), หน้า ๑๘.

นอกจากนี้แล้ว ในการสัมภาษณ์โดยการไร้แบบสอบถามในหน่วยราชการหนึ่ง หน่วยราชการใด เมื่อการสัมภาษณ์มีขึ้นพร้อมกันทั้งผู้บังคับบัญชาและผู้ที่อยู่บังคับบัญชา ความรู้สึกของผู้ที่อยู่บังคับบัญชาที่ถ่วงเกรงไปว่า คำตอบจะไปกระทบกระเทือนความรู้สึกของผู้บังคับบัญชานั้นเกิดขึ้นได้เสมอ และความรู้สึกที่เกิดขึ้นได้เช่นนี้มีส่วนทำให้คำตอบที่ได้รับ คลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง ทั้งนี้เมื่อเกิดกรณีที่ต้องมีการสัมภาษณ์ในบริเวณเดียวกันขึ้น ทั้งของผู้บังคับบัญชาและผู้ที่อยู่บังคับบัญชาแล้ว ก็ต้องเป็นหน้าที่ของผู้สัมภาษณ์แต่ละคนที่จะต้องพยายามให้ถึงที่สุดในการอธิบายให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แต่ละคนได้เข้าใจในปัญหาข้อนี้ มิฉะนั้นแล้ว อาจจะทำให้เกิดความเสียหายต่อผลของการวิจัยได้ เพราะในการสัมภาษณ์ข้าราชการส่วนจังหวัด ศาลากลาง จังหวัดนั้นมักจะตั่งนั่ง สัมภาษณ์ในห้องประชุมเดียวกัน ถึงแม้ว่าจะนั่งห่างกัน ในระยะทางพอสมควรก็ตาม แต่ผู้เขียนสังเกตเห็นว่าผู้ถูกสัมภาษณ์มีความรู้สึกต่อข้าราชการอื่นอยู่ด้วยจึงมีความอึดอัดอยู่ตลอดเวลา

การแก้ปัญหาดังกล่าวจึง เป็นหน้าที่ของนักวิจัยผู้ช่วยที่จะต้องพยายามอธิบาย ให้นักสัมภาษณ์แต่ละคนเข้าใจ และนักสัมภาษณ์ทุกคนมีหน้าที่ ๆ จะต้องอธิบายและตั้งใจ ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งในแบบสอบถามที่ได้ กรณีเช่นนี้ผู้สัมภาษณ์จึงมีส่วนร่วม และมีบทบาทอยู่มากต่อความสำเร็จของการใช้แบบสอบถามเป็นประการคน และต่อความสำเร็จของโครงการวิจัยเป็นประการสุดท้าย ทั้งนี้ จึงกล่าวได้ว่าความสำเร็จของโครงการวิจัยสนามทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรม ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถในทาง คำนวณระเบียบวิธีการวิจัยของนักวิจัยผู้ช่วย รวมทั้งผู้สัมภาษณ์ทั้งหลาย ซึ่งเป็นชนชาวพื้นเมือง ของท้องถิ่นที่มีงานวิจัยสนามอยู่มาก นักวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรม ควรที่จะตระหนัก ถึงความจริงข้อนี้ ก่อนที่จะเริ่มพิจารณาการใช้เครื่องมือในการวิจัยสนาม (To Construct Instruments of Observation) อย่างหนึ่งอย่างใดเสียอีก มิฉะนั้นแล้วแม้นักวิจัยทาง สังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรมจะใช้เครื่องมือในการวิจัยที่ดีเพียงใดก็ตาม โครงการวิจัยอาจ ไม่สามารถดำเนินการไปได้อย่างสะดวกเท่าที่ควรถ้าปราศจากความร่วมมือของนักวิจัยผู้ช่วย ที่อยู่ในฐานะผู้ร่วมงาน (Collaborator) มิใช่ในฐานะเครื่องมือ (Tools) ของการ

วิจัยและเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ซึ่งกรณีเช่นนี้ไม่เป็นประโยชน์แต่อย่างใดทั้งสิ้นต่อโครงการ
วิจัยทางสังคมศาสตร์ทางวัฒนธรรม โครงการหนึ่งโครงการใดเลย

ส่วนในกรณีของนักวิจัยชาวอเมริกันนั้น ผู้เขียนมิได้มีส่วนร่วมอยู่ด้วยในขณะที่ทำการ
เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้ Dept Interview จึงจำต้องละเว้นที่จะนำมาพิจารณา

บทที่ ๔

สรุป และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาถึงเรื่อง การทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรม ศึกษาเฉพาะกรณีการวิจัยของคณะวิจัยและนักวิจัยต่างประเทศที่มีนักวิจัยไทยเป็นผู้ช่วยนี้ จะเห็นว่าเป็นเรื่องราวของการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ที่ดำเนินการโดยคณะของกลุ่มชนที่มีสภาพทางวัฒนธรรม ชนรรมนิยมประเพณีพฤติกรรม และภาษา แตกต่างไปจากสังคมหรือท้องถิ่นที่การวิจัยนั้นดำเนินการอยู่ ความแตกต่างกันเหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินงานได้อย่างมาก ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับระเบียบวิธีการวิจัยโดยตรง และในส่วนที่เกี่ยวกับความแตกต่างกันในค่านิยมวัฒนธรรมชนรรมนิยมประเพณี พฤติกรรมของสังคม และภาษา สำระสำคัญประการต่าง ๆ คงกล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น จึงเป็นเรื่องที่จะหลีกเลี่ยงไม่พ้นในการที่กลุ่มนักวิจัยต่างชาติหรือนักวิจัยต่างชาติเหล่านั้น ต้องจัดจ้างชนของท้องถิ่นที่เข้าไปวิจัยเข้ามาเป็นผู้ช่วยในการดำเนินงาน ในกรณีที่นักวิจัยหรือคณะวิจัยต่างชาติ เข้ามารับดำเนินงานในประเทศไทย ผู้ช่วยเหล่านั้นก็คือคนไทยนั่นเอง

จากการเสนอการวิเคราะห์ต่าง ๆ ที่ผ่านมามีบทที่ ๓ ทำให้เห็นได้ชัดว่าข้อสมมติฐานที่ตั้งไว้แต่เดิมนั้น เป็นแนวทางสันนิษฐานที่ถูกต้อง โดยมีผลของการวิเคราะห์สนับสนุนอยู่ตามลำดับ คือ

ความสำเร็จของงานวิจัยสนามทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรม จะมีมากขึ้นถ้างานวิจัยนั้นมีลักษณะของการติดต่อ (Communication) ทั้งในทางค่านิยมค่านิยมระหว่างนักวิจัยกับชนในท้องถิ่น และในทางค่านิยมกระบวนการแปลต่าง ๆ อันถือว่าเป็นการติดต่อสัมพันธ์กันในทางค่านิยมค่านิยมอักษร ความจริงจากการพิสูจน์สมมติฐานข้อนี้ จะพิจารณาได้จากรายละเอียดของการวิเคราะห์เท่าที่ปรากฏในบทที่ ๓ ทั้งหมด

ในส่วนข้อสมมติฐานย่อย ก็สามารถพิจารณาได้ตามลำดับดังนี้

๑. ความสำเร็จของงานวิจัยสนามทางสังคมศาสตร์ต่าง วัฒนธรรมขึ้นอยู่กับความรอบรู้ทางค่านิยมระเบียบวิธีการวิจัยของนักวิจัยผู้ช่วยซึ่งเป็นชนของท้องถิ่นที่ทีมงานวิจัยอันหมายถึงผู้ช่วยชาวไทยในวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ หมายถึงว่า คนไทยที่ไปเป็นนักวิจัยผู้ช่วยในการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่าง วัฒนธรรมในสังคมไทยนั้น เป็นผู้ที่ได้เรียนรู้วิทยาว่าด้วยการวิจัย และเป็นผู้ที่มองเห็นคุณประโยชน์อันจะบังเกิดขึ้นจากการวิจัยแล้ว ก็จะเป็นส่วนช่วยส่งเสริมให้การดำเนินงานวิจัยประสบความสำเร็จด้วยความสะดวกและบรรลุถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้เร็วและได้ผลสมบูรณ์ขึ้น โดยพิจารณาจากถ้อยคำวิเคราะห์ในบทที่ ๓ ที่ว่าด้วยปัญหาอันเกิดจากการจ้างคนไทยเป็นผู้ช่วยทั้งของคณะวิจัยชาวยุโรป และนักวิจัยชาวอเมริกัน การวิเคราะห์ความสำคัญข้อนี้ในวิทยานิพนธ์ยังหมายถึงการพิสูจน์สมมติฐานว่าเป็นความจริงสำหรับข้อสมมติฐานที่ว่า การทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่าง วัฒนธรรม จะประสบความสำเร็จได้ก็เพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถของนักวิจัยในการคัดเลือกชนในท้องถิ่นที่มีการทำวิจัยให้ได้ผู้มีความรู้ความสามารถ และการที่นักวิจัยรู้จักแบ่งงานให้ผู้ช่วยเหล่านั้นปฏิบัติอีกด้วย

๒. ความล้มเหลวของงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่าง วัฒนธรรมจะยิ่งมีมากขึ้น ถ้าผู้ที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลต่าง ๆ ไม่ได้รับการบอกเล่าที่ถึงเรื่องโครงการวิจัยที่นักวิจัยกำลังดำเนินงานอยู่ การวิเคราะห์เพื่อพิสูจน์สมมติฐานข้อนี้ ผู้เขียนได้เสนอไว้อย่างละเอียดพอสมควรในหัวข้อที่ว่าด้วยปัญหาที่เกิดขึ้นในขั้นปฏิบัติการ และข้อขัดแย้งอันเกิดจากความไม่เข้าใจในโครงการวิจัยในบทที่ ๓ การวิเคราะห์ในตอนนี้ ยังเป็นการพิสูจน์ข้อสมมติฐานของผู้เขียนที่ว่า ผู้วิจัยหรือคณะวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่าง วัฒนธรรม ได้รับความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ ที่ให้ความร่วมมือในการวิจัยมากขึ้นเท่าใด ความสำเร็จและความรวดเร็วในการทำวิจัยก็จะมีมากขึ้นเท่านั้น เป็นข้อสมมติฐานที่ถูกต้องอีกด้วย

๓. ข้อสมมติฐานที่ว่าความสำเร็จของงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่าง วัฒนธรรมทั้งของนักวิจัยส่วนบุคคลและนักวิจัยเป็นคณะขึ้นอยู่กับ การเตรียมความพร้อมเพียงในทุกระดับที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยของนักวิจัยแต่ละคนนั้น เป็นสมมติฐานที่เป็นความจริง โดยพิจารณาได้จากปัญหาคำถามการศึกษาถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยทั้งของคณะวิจัยชาวยุโรป และนักวิจัยชาวอเมริกันในบทที่ ๓

๔. การพิจารณาวิเคราะห์ถึงปัญหาอันเกิดจากการเตรียมตัวทางด้านภาษาไทย ทั้งของคณะวิจัยชาวยุโรป และนักวิจัยชาวอเมริกัน เป็นการพิสูจน์ว่า สมมติฐานของผู้เขียนที่ว่า ความสำเร็จของงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ทางวัฒนธรรม ต้องอาศัยความถูกต้องของขบวนการ แปลข้อมูลที่ได้รับจากภาษาของท้องถิ่นที่มิงานวิจัยไปเป็นภาษาของนักวิจัยหรือกลับกันนั้น เป็นความจริง

ดังนั้น สมมติฐานที่ผู้เขียนได้ตั้งขึ้นไว้ทั้งหมด จึงเป็นสมมติฐานที่ถูกต้องพิสูจน์ได้และเป็นความจริงทุกประการ

ข้อเสนอแนะ

ความปรารถนาที่โดยส่วนตัวของผู้เขียนประการหนึ่ง เกิดขึ้นจากการรับทราบ ความเคลื่อนไหวในวงการวิจัยภายในประเทศไทยว่า ระยะเวลาปัจจุบันนี้มีนักวิจัยและคณะวิจัย ชาวต่างประเทศ ทั้งในส่วนของรัฐบาลและในระดับเอกชนมีเพิ่มมากขึ้นทุกวัน แทบจะกล่าว ได้ว่าความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยนั้น ๆ มีผลในฐานะใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้น สำหรับการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ แทบทั้งสิ้น และเป็นสิ่งที่เชื่อได้อย่างเหลือเกินว่า การดำเนินการทำการวิจัยเหล่านั้นต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย แต่มิได้รับการเผยแพร่ ในฐานะหลักฐานทางวิชาการให้ได้เก็บรวบรวมไว้ในที่แห่งเดียวกันว่า ปัญหาเหล่านั้นมี ประการใดบ้าง และชี้แนวทาง หรือพยายามหาหนทางในการแก้ปัญหาไว้ให้ได้ศึกษาพิจารณา ต่อไปว่า เมื่อพบปัญหาและสถานการณ์เช่นที่กล่าวแล้วนั้น จะแก้ปัญหาหรือปรับปรุงสถานการณ์ ให้ดีขึ้นได้อย่างไรบ้าง เพราะอย่างน้อยก็จะเป็นการสงเคราะห์ให้นักวิจัยหรือคณะวิจัยรุ่นหลัง ๆ ได้ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปฏิบัติงานโดยไม่ต้องเสียเวลา ในการค้นคว้าศึกษาหาวิธีการแก้ปัญหาอีก แม้นว่าข้อเสนอแนะนี้อาจจะยังไม่สามารถวาง มาตรฐานที่แน่นอนในการแก้ปัญหาได้ แต่ก็อาจเป็นการช่วยส่งเสริมให้ได้มีการศึกษาค้นคว้า เพิ่มเติมกันต่อไปอีก ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในทางวิชาการ โดยเฉพาะในส่วนที่ เกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้าระเบียบวิธีการวิจัย และในกรณีของการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ ทางวัฒนธรรม

ขอเสนอแนะนี้ ผู้เขียนขอแยกการพิจารณาออกไปตามความสำคัญลำดับก่อนหลัง
กันดังต่อไปนี้

๑. ในกรณีที่ต้องมีการวิจัยในท้องถิ่น หรือในสังคมที่มีสภาพทางวัฒนธรรมชนบทนิยม
ประเพณี และภาษาที่แตกต่างกันออกไปจากสภาพสังคมดังกล่าวของเจ้าของโครงการวิจัย ผู้เขียน
ขอเสนอให้คนในท้องถิ่นในสังคมนั้น เป็นผู้ดำเนินการและรับผิดชอบทั้งหมดในการทำวิจัย โดยมี
ขอแมแต่เพียงประการเดียวว่า เจ้าของท้องถิ่นเหล่านั้นได้รับการอบรมเล่าเรียนมาในทางคาน
ระเบียบวิธีการวิจัยในระดับมาตรฐานเดียวกันกับสังคมเจ้าของโครงการวิจัย ดังเช่น ในกรณีที่
ฝรั่งเศสชาติตะวันตก เขามาทำการวิจัยคนควาในประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางสังคมศาสตร์
การดำเนินงานควรจะเป็นไปในลักษณะที่ว่าชาติตะวันตกเหล่านั้นเป็นผู้กำหนดขอบเขต และวัตถุประสงค์
ที่ต้องการจากการวิจัยเท่านั้น ส่วนการดำเนินงานต่าง ๆ เป็นคนว่า การกำหนดหน่วยที่จะศึกษา
การสุ่มตัวอย่าง การสัมภาษณ์ ฯลฯ ควรให้นักวิจัยทางสังคมศาสตร์ ที่เป็นคนไทยนั้นเองเป็นผู้
ดำเนินการ ผลสรุปผลให้เจ้าของโครงการได้ทราบ วิธีปฏิบัติเช่นนี้จะช่วยให้การใช้จ่ายเงิน
ลดน้อยลงได้อย่างมากมากกว่าที่เจ้าของโครงการ เหล่านั้นส่งบุคคลหรือคณะบุคคล เดินทาง เขามาทำการ
วิจัยในประเทศไทย แต่อย่างไรก็ตาม ต้องมองยอนความสามารถของตัวบุคคลในเมืองไทยว่า
มีคนพร้อมที่จะดำเนินการ เช่นนั้นหรือยัง ในอันที่จะก่อให้เกิดความเชื่อถือจากชาติตะวันตกทั้งหลาย
วิทยานิพนธ์ที่มีใจความที่จะหาหลักฐานมาชี้แจงว่า นักวิจัยทางสังคมศาสตร์ในเมืองไทยมีคุณสมบัติที่
พอครบถ้วนหรือไม่แต่เป็นการเสนอว่า ถึงเวลาแล้วที่ควรจะได้เร่งรัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ทางวิชาการ
ที่เกี่ยวกับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Social Science Research Training) กันอย่าง
จริงจังให้ได้นักวิจัยทางสังคมศาสตร์ ที่มีคุณสมบัติพร้อมซึ่งมาตรฐานตามที่ชาติตะวันตกต่าง ๆ
กำหนดขึ้นไว้ ประเทศไทยมีสภาวิจัยแห่งชาติ สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี และสำนักวิจัยของสถาบันบัณฑิต
พัฒนบริหารศาสตร์ ซึ่งผู้เขียนเชื่อว่า หน่วยราชการทั้ง ๒ หน่วยนี้ มีเจ้าหน้าที่ที่มีความรอบรู้มากพอจะให้การ
อบรมแก่ผู้อื่นได้ หรือลงมือปฏิบัติทำการวิจัยจริง ๆ ก็เป็นสิ่งที่ไม่ว่าจะยากกว่าแรงที่จะปฏิบัติอะไร
เลย ผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการที่คนไทยทำวิจัยสังคมไทยเองนั้น มีมากมายหลายประการด้วยกัน
ทั้งในด้านความก้าวหน้าทางวิชาการ และผลสำเร็จของการดำเนินงานและอย่างน้อยที่สุดนักวิชาการ
และบุคคลทั่วไปก็ไม่ต้องเสียเวลาถกเถียงหรืออภิปรายกันอีกว่า ผลของการวิจัยนั้น ๆ ผิดไปจากปรากฏ
การณ์หรือพฤติกรรมจริง ๆ ของสังคมไทย เพราะเป็นการวิจัยที่มีชาวต่างประเทศเป็นผู้ดำเนินงาน

๒. ในกรณีของการเตรียมตัวมาทำวิจัยในต่างท้องถิ่นของชาวต่างชาตินั้น ควรจะได้สร้างแนวความคิด (Conceptualization) ให้ได้มีความเข้าใจมากที่สุดถึง สภาพสังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และภาษาของท้องถิ่นที่ดำเนินงานวิจัยเท่าที่จะ มากได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการทำวิจัยนั้น ๆ มาเป็นคณะบุคคล ความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องของสังคมนั้น ๆ ย่อมมีแตกต่างกันออกไป ทำให้เกิดข้อโหว่ในการดำเนินงานได้ ในสภาพการณ์เช่นนี้ควรเปิดโอกาสให้ผู้ช่วยการดำเนินงานซึ่งเป็นคนของท้องถิ่นนั้น ๆ เข้า มามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหานั้นให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ โดยในประการแรกนั้น เป็นที่เชื่อได้ว่า คณะนักวิจัยย่อมจัดจ้างชนของท้องถิ่นซึ่งมีความสามารถมากพอที่จะร่วมงาน กันได้โดยการแก้ไขปัญหานั้น ผลที่ได้จะทำให้ความรู้ความเข้าใจต่อกรณีเช่นที่ กล่าวแล้วนี้ของนักวิจัยมีเพิ่มมากขึ้น ดังเช่นในกรณีของคณะนักวิจัยชาวยุโรป ซึ่งความรู้ ความเข้าใจในลักษณะสังคมไทยของคณะนักวิจัยอยู่ในระดับที่แตกต่างกันมาก ระหว่างผู้ อำนวยการวิจัย และผู้ร่วมงานคนอื่น ๆ และโดยที่การไปทำการวิจัยครั้งนี้ต้องอยู่ร่วมกันกับ ผู้ช่วยชาวไทยด้วย ถ้าได้มีการอธิบายขอบเขตของการทำวิจัยและวัตถุประสงค์ให้ผู้ช่วย ชาวไทยทุกคนได้ทราบอย่างละเอียดแล้ว ควรจะได้มีการใช้เวลาหลังจากนั้นไปในการ อภิปรายโต้เถียงและแสดงความคิดเห็นในสาระสำคัญประการต่าง ๆ ของสังคมไทย โดยให้ ผู้ร่วมงานชาวเยอรมันทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นด้วย ประกอบกับผู้ช่วย ชาวไทยเหล่านั้นต่างก็มีความรู้ความสามารถมากพอที่จะช่วยให้การอภิปรายแสดงความคิดเห็น บรรลุวัตถุประสงค์ได้ เพราะทุกคนมีความรู้ในระดับขั้นปริญญาตรีด้วยกันทั้งนั้นจากหลาย สาขาวิชา ผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการกระทำเช่นนี้ จะเป็นการส่งผลให้การกำหนด คำถามในแบบสอบถาม และในการสัมภาษณ์โดยเน้นอ่อนโยนและถูกต้อง (Validity and Reliability) คือความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์โดยตรงต่อผลและ ขอบรูปของการวิจัย

๓. ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้แบบสอบถาม และในการออกสัมภาษณ์นั้น คณะวิจัย ควรจะได้เลือกเฟ้นผู้ที่ผ่านการเรียนรู้วิชาว่าด้วยระเบียบวิธีการวิจัยมาแล้ว หรือเคยผ่านงาน วิจัยสนาม (Field Research) มาบ้าง และเมื่อได้รับการชี้แจงให้ทราบถึงวิธีการ สัมภาษณ์และติดตามไปดูแลการสัมภาษณ์โดยชาวต่างประเทศจริง ๆ บ้างแล้ว ก็ควรจะได้ ออก

หากการสัมภาษณ์เองแทนที่จะทำหน้าที่เพียงถามเฉย ๆ เพราะจะได้ไม่ต้องเสียเวลาอันกระบวน การเปลี่ยยกย้อนกลับไปกลับมา ซึ่งมีแค่จะทำให้คำตอบนั้นคลาดเคลื่อนออกไปจากคำตอบที่แท้จริง ยิ่งขึ้นทุกที ดังได้พิจารณาไว้แล้วในบทที่ ๓ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสัมภาษณ์แบบ Thematic Interview นั้นยิ่งใช้คนไทยเป็นล่ามมากขึ้นเท่าใด ความคลาดเคลื่อนในคำตอบที่จะได้รับ ก็จะมีมากยิ่งขึ้นเท่านั้น ขอเสนอแนะสำหรับปัญหาข้อนี้จึงสรุปได้ง่ายว่า ปัญหาจะหมดไปโดยสิ้นเชิง ถ้าคณะนักวิจัยชุดนี้อบรมคนไทยที่ทราบถึงวิธีปฏิบัติงานและมีคุณสมบัติพร้อมดังกล่าวมาแล้วข้างต้น เป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์เสียเอง หากมันจะมีข้อโต้แย้งว่า การอบรมนั้นจะต้องใช้เวลา มากขึ้นไปอีก แต่ผู้เขียนเชื่อว่า เวลาที่เสียไปในการอบรมนั้นน้อยกว่าเวลาที่ใช้ไปในการสัมภาษณ์ โดยมีล่ามแปลกลับไปกลับมาเสียอีก และจะไม่เป็นการเปลืองกำลังคน และกำลังเงินแต่ อย่างใด อีกทั้งยังได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงต่อความจริง ที่สามารถนำไปวิเคราะห์หาข้อสรุป เพื่อ ผลอันสมบูรณ์ของงานวิจัยยิ่งขึ้น ส่วนนักวิจัยชาวต่างประเทศและผู้ช่วยชั้นผู้ใหญ่ควรทำหน้าที่ Supervisor มากกว่าจะลงมือสัมภาษณ์เอง (โดยใช้ภาษาอังกฤษ)

๔. ในกรณีที่ยังไม่สามารถจะมอบความไว้วางใจในการดำเนินงานให้อยู่ในความ รับผิดชอบของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ทั้งหมดก็ควรจะได้ดำเนินการไปในแนวทางที่ว่า เมื่อได้มีการ จัดจ้างผู้ช่วยทำการวิจัยจากชนในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยได้มีผู้มีความรู้ทางด้านงานการ คำวินิจฉัยแล้ว ควรจะให้ผู้ช่วยซึ่งเป็นคนของท้องถิ่นและชุมชนนั้นได้รับทราบถึงโครงการ การ คำเนินการวิจัยและวิธีปฏิบัติงานให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพราะหากว่าโครงการวิจัยนั้นมี ขึ้นด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์ที่จะช่วยท้องถิ่นนั้นจริง ๆ แล้วก็ไม่น่าจะต้องมีอะไรซ่อนเร้นกันไว้ ดังเช่น ในกรณีของคณะวิจัยชาวยุโรปชุดนี้ ควรที่จะเปิดโอกาสให้นักวิจัยผู้ช่วยชาวไทยที่ไปร่วมมือ ปฏิบัติงานด้วยกันนั้นได้ทราบถึงการดำเนินการวิจัย และวิธีปฏิบัติอย่างเต็มที่ เป็นต้นว่าสมมติฐาน ในการวิจัย ตัวอย่างต่าง ๆ วัตถุประสงค์ในการตั้งแบบสอบถามเพื่อที่นักวิจัยผู้ช่วยชาวไทยจะได้ เสนอแนะหรืออย่างน้อยที่สุด ก็แสดงความคิดเห็นข้อบกพร่องหรือความผิดพลาดในการดำเนินงาน ที่เกี่ยวข้องอยู่กับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือภาษาของท้องถิ่นนั้น ๆ เพราะสภาพ ความเป็นจริงแล้ว คณะนักวิจัยชาวยุโรปชุดนี้ จะมีความรู้ความเข้าใจในสภาพความจริงของสาระ สำคัญเหล่านั้นเกินกว่าที่นักวิจัยผู้ช่วยชาวไทยไปไม่ได้

๕. ในส่วนของนักวิจัยผู้ช่วยนั้น ในกรณีที่ต้องร่วมทำการวิจัยกับชนต่างชาติในท้องถิ่นของตน ก็สมควรที่จะซักถามความเป็นมาของโครงการวิจัย และระเบียบวิธีการในการค้นคว้าให้มีความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งจากคณะวิจัยชาวต่างชาติเหล่านั้น เพื่อที่จะได้ช่วยในการค้นคว้าหาเพิ่มเติมซึ่งสาระสำคัญที่จำเป็นอันเกี่ยวข้องกับสังคมของตนเอง และจะได้เข้าไปมีบทบาทอย่างเต็มที่ในการวิจัยนั้น ๆ ประโยชน์ที่จะเกิดจากการกระทำเช่นนี้ ยังจะเป็นส่วนช่วยให้แก่นักวิจัยผู้ช่วยเหล่านั้นสามารถให้ความช่วยเหลือคณะนักวิจัยได้อย่างเต็มที่ ในกรณีที่ต้องไปพบปัญหาที่เกี่ยวกับสภาพความเป็นจริงของสังคมใดที่ตนหวังที่โดยไม่ต้องเสียเวลา ในการอภิปรายกันอีกเมื่อไปพบปัญหาเข้าในระบะการดำเนินงานอีกประการหนึ่งยังจะช่วยจำกัดขอบเขตในการอภิปรายให้อยู่ในวงแคบที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริงต่อการดำเนินงานการวิจัย ซึ่งจะเป็นการส่งผลให้การวิจัยนั้นดำเนินไปถูกต้องตามวัตถุประสงค์มากยิ่งขึ้น ประกอบทั้งเป็นการกำจัดความคลาดเคลื่อนของข้อมูลอันจะพึงมีเกิดขึ้นได้ตลอดระยะเวลาของการวิจัย การกระทำเช่นนี้จะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า นักวิจัยผู้ช่วยนั้นมีบทบาทอยู่อย่างแท้จริงในการดำเนินงานในฐานะผู้ร่วมงาน (Collaborators) อีกทั้งแสดงให้เห็นการรักษาความถูกต้องของข่าวสารที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม พร้อมทั้งภาษาของท้องถิ่นของตนมิให้ผิดพลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงโดยมีใจเป็นแต่เพียงผู้ "รับ" คำสั่งให้ปฏิบัติ (Tools) ตามแนวความคิดที่คณะวิจัยต่างชาติเหล่านั้นเป็นผู้กำหนดขึ้น ซึ่งมีแต่จะส่งผลให้ข้อสรุปของการวิจัยออกมาในรูปที่คลาดเคลื่อน หรือตรงกันข้ามกับความเป็นจริง ดังที่ปรากฏมีชาวอยู่เสมอ ตลอดมาในกรณีที่นักวิจัยของชาติหนึ่งสรุปผลของการศึกษาค้นคว้า ณ อีกท้องถิ่นหนึ่ง ซึ่งมีสภาพแวดล้อมของสังคมทุกด้านแตกต่างไปจากสังคมของนักวิจัยโดยสิ้นเชิง

๖. สำหรับนักวิจัยสนามทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรมนั้น นอกจากความรอบรู้ และเฉี่ยวฉลาดที่เกี่ยวกับระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยทั่วไปแล้ว ควรจะได้พยายามเสริมสร้างคุณลักษณะ (Quality) ประการต่าง ๆ เพื่อให้ได้เข้าใจถึงสภาพของท้องถิ่น (Cultural Sensitivity) ที่มีงานวิจัยสนามทางสังคมศาสตร์ต่างวัฒนธรรมให้ได้มากที่สุดสมควร โดยพยายามดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ก. ก่อนจะเริ่มลงมือทำการวิจัย ควรจะได้พยายามสร้างความเข้าใจในสาระสำคัญ ประการต่าง ๆ ของท้องถิ่นเหล่านั้น จากคำราและหนังสือที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งปรึกษาหารือกับผู้ที่ มีประสบการณ์ในท้องถิ่นนั้น ๆ มาแล้ว ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ข. นักวิจัยควรจะได้มีการติดต่อกับและสร้างความสัมพันธ์อันดีกับนักวิชาการผู้มีความรู้ ความสามารถของท้องถิ่น และเป็นผู้ที่สามารถให้ความแนะนำเพิ่มเติมได้ก่อนที่นักวิจัยจะลงมือดำเนินงาน

ค. นักวิจัยควรพยายามระลึกลักษณะที่สมควรถ้าจะ ไม่พยายามกระทำกรอื่นใดอันอยู่นอกเหนือวัตถุประสงค์ของการวิจัย และพยายามหลีกเลี่ยงเรื่องราวที่อาจก่อให้เกิดความไม่ เข้าใจซึ่งกันและกันกับชนของท้องถิ่นนั้น ๆ

ง. นักวิจัยควรจะได้พยายามศึกษาถึงความขัดแย้ง (Conflict) และปัญหา ที่เกี่ยวข้องของชนในท้องถิ่นที่มิงานวิจัยสนามให้ได้อย่างลึกซึ้งและละเอียดถี่ถ้วน

จ. ผู้ดำเนินงานวิจัยสนามทาง สังคมศาสตร์ต่าง วัฒนธรรม ควรระลึถึงความสำคัญ ของนักวิจัยผู้ช่วยซึ่ง เป็นคนของท้องถิ่น ในกรณีที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างนักวิจัยหรือคณะวิจัย กับบุคคลหรือกลุ่มชนของท้องถิ่นนั้น ควรให้นักวิจัยผู้ช่วยได้มีโอกาสเป็นผู้สืบสวนค้นคว้าหาข้อเท็จจริง ของข้อขัดแย้งให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ก่อนจะจบวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ผู้เขียนใคร่ขอกล่าวเน้นอีกครั้งหนึ่งว่า ผลสำเร็จของ การทำวิจัยทาง สังคมศาสตร์ต่าง วัฒนธรรมนี้ มิได้มีขึ้นด้วยการใช้ระเบียบวิธีการศึกษาทางด้าน การวิจัยของชาติตะวันตกที่ถือกันว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้แต่เพียงประการเดียวเท่านั้น แต่ยังคงขึ้นอยู่กับความสามารถ ความเฉลียวฉลาด และรอบรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับการวิจัยของนักวิจัยผู้ช่วยซึ่ง เป็นคนของท้องถิ่นนั้น ๆ โดยเฉพาะอีกด้วย คุณสมบัติของนักวิจัย ผู้ช่วยเหล่านี้เป็นสิ่งที่หลาย ๆ ฝ่ายจะต้องร่วมกันสร้างเสริมให้มีขึ้นให้ได้เพื่อผลประโยชน์ของ ท้องถิ่นนั้นเอง และเพื่อความก้าวหน้าในทางวิชาการ อันเกี่ยวสัมพันธ์กันโดยตรงกับการที่จะช่วย กันสร้างเสริมให้ทุกคนมองเห็นความสำคัญและคุณประโยชน์อันเนกประการของการวิจัย

ภาคผนวก

Anara Raksasataya, "University Administration: Government and University"

Report of a Seminar on Problems and Boles of the

Universities in Thailand (Bangkok : Sivaporn

Partnership Limited, 1964), p. 134.

" . . . Apart from its emphasis on the government's role as boss of the university, I should like to point out further that university administration can be identified with other types of administration in terms of the relationship between the administrator and the administrative policy maker. This reminds us of the proverb that is frequently quoted by the leading public administrators of the world, and it says: Administration and politics are relatively identical with the head and the tail of a coin. To analyze this proverb carefully, in this context of relationship, one thing seems clear that it is casier to accomplish a function of the performance of certain activities when the administrator is closely related to the administrative policy maker than when they are separate from each other. As can be seen in the case of the Thai universities, they are composed of several policy making organizations which are situated far from one another. These organizations, such as the presidency of the Council of Ministers, and the National Education Council, are at the top level of Administration and far from easy to keep span of control. To illustrate further, the University Council and the Executive Council of each university are not accountable to be directly related to the administration of the University either. This may be so examined in detail as to know whether in the organizations at the top level of administration as mentioned above there will be any faculty member or staff member who performs his duties in correlation with problems of instruction as well as administration in the university."

ข้อความภาษาอังกฤษนี้แปลโดย นายเปี่ยม อินทร โชคกุล B.Sc. นักศึกษาชั้นปริญญาโท
 คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์แล้วนำข้อความนี้ไปให้เจ้าหน้าที่ของสถาบันวัฒนธรรม
 ไทย-เยอรมัน พระนคร แปลเป็นภาษาเยอรมัน ได้ข้อความเป็นภาษาเยอรมันดังนี้

"die Verwaltung der Universitaet : Regierung und Universitaet" Das
Protokoll des Seminars ueber Probleme und Auftrag der Universitaet in
Thailand. (Bangkok, Sivaporn Ltd., 1967, Seite 134).

"Obgleich betont wird, dass die Universitaet der Regierung untersteht,
 moechte ich weiter hingufuegen, dass soweit es die Beziehungstab betrifft,
 die verwalteten Institution und den administrativen Planungstab betrifft,
 die Verwaltung der Universitaet mit anderen Arten der Verwaltung,
 verglichen werden kann. Hier werden wir an das von vielen Administratoren
 des oeffentlichen Verwaltungsapparates oft sitierte Sprichwort crinnert,
 dass "Verwaltung und Verwaltungspolitik sich zueinander verhalten wie
 die beiden Sciten einer Munze." Wenn wir dieses Speichowrt genauer betrachten,
 erscheint es klar, dass es den Zusammenhang dieser Beziehungen entsprechend
 eintacher ist, die Probleme der verwalteten Einheit zu loesen, wenn die
 Administratoren und der administrative Planungstab zusammenarbeiten, als
 wenn beide getrennt ihren Aufgaben nachgehen. Was die thailaendischen
 Universitaeten betrifft, erkennen wir, dass die Planungstaebe getrennt
 voneinander, and getrennt von der zu verwaltenden Institution, arbeiten. Das
 Praesidium des Ministerrats und der fuer das nationale Erziehungswesen, sind -
 da sie nicht in direkter Verbindung mit der Universitaet als solcher 0 als
 hoechste Verwaltungsgremien weit davon entfernt, eine wirkungsvolle
 kontrolle aufrechtzuerhalten. Um noch ein weiteres Beispiel hinzuzufuegen :
 der Universitaetsrat und der ausfuehrende Ausschuss der einzelnen

Universitaeten stehen auch nicht in direkter Verbindung zur Verwaltung der Universitaet. Dies kann genauer untersucht werden, um Klarheit zu schaffen, inwieweit in den oberen planenden Gremien Mitglieder des Lehrkoerpers taetig sind, die gleichzeitig mit den Problemen des Lehrens und der Verwaltung der Universitaet beschaeftigt sind."

แล้วจึงนำข้อความภาษาเยอรมันนี้ ให้อาจารย์สระรัช บุญรัตพันธุ์ อาจารย์สอนวิชาภาษาอังกฤษ วิทยาลัยวิชาการศึกษาปทุมวัน แปลกลับเป็นภาษาอังกฤษ ได้ข้อความเป็นภาษาอังกฤษดังนี้ :

"The Administration of the University : the Government and the University", Report on the Seminar on Problems of the University in Thailand.

. . . although I emphasize that the university is under the government, I would like to add that as far as the relationship between the governed institution and the administrative planning committee is concerned, the administration of the university can be compared with other forms of administration. Now we may remember a saying much quoted by many administrators of some public administrative apparatus which goes thus :

"administration and administrative policy go side by side like the two sides of a coin." If we consider this saying thoroughly, it becomes clear that, corresponding to the adherence to this relationship, it is easier to solve the problems of a governed unit if the administrators and the administrative planning committee work together than if they work separately. As for the Thai universities, we know that planning committees work separately from one another and also from the institution to be governed. The presidency of the ministerial council

[=นายกรัฐมนตรีนโยบาย] and the National Education Council as the highest administrative bodies, not being in direct contact with the university as such, are too far removed from it to maintain an effective control. To quote yet another, executive board of the individual universities are also not in direct touch with the administration of the university, This matter can be looked into more closely in order to make it quite clear to what degree members of the staff who cope with the teaching problems as well as the administration of the university are working in the top planning bodies.

ภาคผนวก ๒

แบบสอบถามที่คณะวิจัยจากยุโรปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นส่วนใหญ่

แบบสัมภาษณ์ • (เป็นแบบสัมภาษณ์ที่คล้ายกับแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ถามความรู้สึกและทัศนคติของผู้ตอบที่มีต่อเพื่อนและผู้น้อย)

- ก. ในชีวิตของเรา เราพบผู้ใหญ่ (ผู้ที่เรานับถือและเชื่อฟังเป็นส่วนมาก) คุณเห็นว่าคุณลักษณะที่สำคัญ ๆ ของผู้ใหญ่ มีอะไรบ้าง ผู้ใหญ่ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงผู้บังคับบัญชาโดยตรงของคุณแต่หมายถึงผู้ใหญ่โดยทั่ว ๆ ไป
- ข. ทำไมคุณลักษณะเหล่านี้จึงสำคัญมากกว่าอย่างอื่น
- ค. บางครั้งผู้ใหญ่ก็อาจทำผิดพลาด หรืออาจจะทำคนไม่สมเป็นผู้ใหญ่ คุณเห็นว่าอะไรที่ผู้ใหญ่ไม่ควรทำอย่างเด็ดขาด
- ง. ทำไมผู้ใหญ่จึงควรระแวดระวังกระทำเหล่านี้
- จ. ตามที่คุณตอบมานี้ แสดงว่าเราพอใจในคุณลักษณะบางอย่างของผู้ใหญ่ และไม่พอใจในคุณลักษณะบางอย่างของผู้ใหญ่ ในแบบสอบถามนี้บอกเป็นข้อ ๆ ว่า ผู้ใหญ่อาจจะทำอะไรบ้าง หรือจะมีคุณลักษณะอย่างไรบ้าง แต่ละข้อนี้ขอให้คุณพิจารณาว่า
- หนึ่ง   สำคัญแค่ไหน   ไม่ก็แค่ไหน
- สอง   ถูกน่องชอบหรือไม่ชอบมากน้อยแค่ไหน
- สาม   มีมากหรือน้อยแค่ไหน
- ไม่คงเป็นห่วงว่า ความเห็นของคุณจะไม่ถูกคอง ขอให้แสดงความเห็นตามที่ความรู้สึก และ
ได้ประสบมา

ตัวอย่าง

๑. การที่ผู้ใหญ่อยุ่

ความสำคัญในการปฏิบัติ

- ( ) สมควรอย่างยิ่ง
 ( ) สมควร
 ( ) ไม่จำเป็น
 ( ) ไม่สมควร
 ( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง

ความรู้สึกนึกเห็นของลูกน้อง

- ( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง
 ( ) ไม่ชอบ
 ( ) เฉย ๆ
 ( ) ชอบ
 ( ) ชอบมาก

มีมากน้อยแค่ไหน

- ( ) มากกว่า ๘๐%
 ( ) ๖๐ - ๘๐ %
 ( ) ๔๐ - ๖๐ %
 ( ) ๒๐ - ๔๐ %
 ( ) น้อยกว่า ๒๐%

๒. การที่ผู้ใหญ่ตระหนักเห็นยาว

ความสำคัญในการปฏิบัติ

- ( ) สมควรอย่างยิ่ง
 ( ) สมควร
 ( ) ไม่จำเป็น
 ( ) ไม่สมควร
 ( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง

ความรู้สึกนึกเห็นของลูกน้อง

- ( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง
 ( ) ไม่ชอบ
 ( ) เฉย ๆ
 ( ) ชอบ
 ( ) ชอบมาก

มีมากน้อยแค่ไหน

- ( ) มากกว่า ๘๐ %
 ( ) ๖๐ - ๘๐ %
 ( ) ๖๐ - ๖๐ %
 ( ) ๒๐ - ๔๐ %
 ( ) น้อยกว่า ๒๐%

๓. การที่ผู้ใหญ่เห็นแก่

ความสำคัญในการปฏิบัติ

- ( ) สมควรอย่างยิ่ง
 ( ) สมควร
 ( ) ไม่จำเป็น
 ( ) ไม่สมควร
 ( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง

ความรู้สึกนึกเห็นของลูกน้อง

- ( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง
 ( ) ไม่ชอบ
 ( ) เฉย ๆ
 ( ) ชอบ
 ( ) ชอบมาก

มีมากน้อยแค่ไหน

- ( ) มากกว่า ๘๐%
 ( ) ๖๐ - ๘๐ %
 ( ) ๔๐ - ๖๐ %
 ( ) ๒๐ - ๔๐ %
 ( ) น้อยกว่า ๒๐%

๔. การที่ผู้ใหญ่อำนาจชั้นให้ลูกน้องทำงานระเบียบข้อบังคับ

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกนึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๘๐ %
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๖๐ - ๘๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๔๐ - ๖๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๔๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐%

๕. การที่ผู้ใหญ่สั่งให้ลูกน้องทำงานล่วงเวลาทุกครั้งที่คิดว่าจำเป็น

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกนึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๘๐%
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๖๐ - ๘๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๔๐ - ๖๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๔๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐%

๖. การที่ผู้ใหญ่มองไม่จู้จี้เรื่องงานของลูกน้อง

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกนึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๘๐%
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๖๐ - ๘๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๔๐ - ๖๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๔๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๗. การที่ผู้ใหญ่วัยผู้ใหญ่ช่วยลูกน้องทำงานได้อย่างสะดวก

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกนึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๕๐ %
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๕๐ - ๒๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๘. การที่ผู้ใหญ่ปรับปรุงสมรรถภาพ เพื่อความก้าวหน้าของตนเอง

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติงาน</u>	<u>ความรู้สึกนึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๕๐ %
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๕๐ - ๒๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๙. การที่ผู้ใหญ่สนใจในการเลื่อนตำแหน่งของตนเองมากกว่างานในหน้าที่

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกนึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๕๐%
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๕๐ - ๒๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๑๐. การที่ผู้ใหญ่อเอาความคิด ๆ ของคนอื่น มาเป็นของตนเพื่อประโยชน์ในการ เลื่อนตำแหน่ง

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๕๐ %
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๕๐ - ๒๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๑๑. การที่ผู้ใหญ่ทำงานด้วยความเอาใจใส่ โดยคิดถึงผลประโยชน์ของงานมากกว่าความก้าวหน้าของตนเอง

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๕๐ %
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๕๐ - ๒๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๑๒. การที่ผู้ใหญ่ไม่ยอมรับของกำนัลซึ่งจะทำให้เกิดข้อผูกพันกับงานภายหลัง

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๕๐ %
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๕๐ - ๒๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๑๓. การที่ผู้ให้เงินหลวง เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๕๐ %
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๕๐ - ๒๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๑๔. การที่ผู้ให้สิทธิในตำแหน่งราชการ เพื่อกิจการส่วนตัว

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๕๐ %
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๕๐ - ๒๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๑๕. การที่ผู้ให้ชอบที่จะไต่ของกำนัลจากลูกน้อง

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๕๐ %
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๕๐ - ๒๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๑๖. การที่ยุใหญ่ไม่ค่อยปรับปรุงสมรรถภาพในการทำงาน

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกนึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๕๐ %
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๕๐ - ๒๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๑๗. การที่ยุใหญ่มีปัญหาสูง ๆ

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกนึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๕๐ %
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๕๐ - ๒๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๑๘. การที่ยุใหญ่มีประสบการณ์ในชีวิตมาก

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกนึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๕๐ %
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๕๐ - ๒๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๑๘. การที่มีผู้ใหญ่ในชุมชนไม่ค่อยเป็น

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๕๐ %
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๕๐ - ๖๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๒๐. การที่มีผู้ใหญ่รู้จักกาละเทศะ

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๕๐ %
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๕๐ - ๖๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๒๑. การที่มีผู้ใหญ่อารมณ์เสื่อง่าย

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๕๐ %
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๕๐ - ๖๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๒๒. การที่ผู้ใหญ่มิเมตตากรุณา

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๕๐ %
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๕๐ - ๒๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๒๓. การที่ผู้ใหญ่มักจะลืมนึกถึงบุญคุณ

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๕๐ %
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๕๐ - ๒๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๒๔. การที่ผู้ใหญ่เป็นคนรักคำพูด

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๕๐ %
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๕๐ - ๒๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๒๕. การที่ผู้ใหญ่มักจะปฏิบัติกับลูกน้องอย่างไม่ค่อยเห็นอกเห็นใจ

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๕๐ %
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๕๐ - ๒๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๒๖. การที่ผู้ใหญ่ปฏิบัติต่อลูกน้องอย่างคนเสมอกับคน

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๕๐ %
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๕๐ - ๒๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๒๗. การที่ผู้ใหญ่ไม่ค่อยเอาใจใส่ในความเป็นอยู่ของลูกน้อง

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๕๐ %
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๕๐ - ๒๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๒๘. การที่ผู้ใหญ่วิเคราะห์หาความสนุกสนานกับลูกน้อง

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกนึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สนุกอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๕๐%
( ) สนุก	( ) ไม่ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๕๐ - ๖๐ %
( ) ไม่สนุก	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่สนุกอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๒๙. การที่ผู้ใหญ่อ่านเรื่องคลกขบขัน

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกนึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สนุกอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๕๐ %
( ) สนุก	( ) ไม่ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๕๐ - ๖๐ %
( ) ไม่สนุก	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่สนุกอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๓๐. การที่ผู้ใหญ่เป็นคนเจ้าชู้

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกนึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สนุกอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๕๐ %
( ) สนุก	( ) ไม่ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๕๐ - ๖๐ %
( ) ไม่สนุก	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๕๐ %
( ) ไม่สนุกอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๓๑. การที่ผู้ใหญ่มิเหลาแกง

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกนึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๔๐ %
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๒๐ - ๔๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๔๐ - ๒๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๔๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๓๒. การที่ผู้ใหญ่คัดสินใจด้วยเหตุผล

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกนึกเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๔๐ %
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๒๐ - ๔๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๔๐ - ๒๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๔๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๓๓. การที่ผู้ใหญ่มักจะถือความคิดของตนว่าดีกว่าของคนอื่น

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกนึกคิดของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๔๐ %
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๒๐ - ๔๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๔๐ - ๒๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๔๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๓๔. การที่ผู้ใหญ่แกชอชัคแยงกวการอภิปราย

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกนึกคิดของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๘๐ %
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๖๐ - ๘๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๔๐ - ๖๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๔๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

๓๕. การที่ผู้ใหญ่อธิษฐานหรือตำแหน่งของคนว่าสำคัญกว่าสติปัญญา

<u>ความสำคัญในการปฏิบัติ</u>	<u>ความรู้สึกนึกคิดเห็นของลูกน้อง</u>	<u>มีมากน้อยแค่ไหน</u>
( ) สมควรอย่างยิ่ง	( ) ไม่ชอบอย่างยิ่ง	( ) มากกว่า ๘๐ %
( ) สมควร	( ) ไม่ชอบ	( ) ๖๐ - ๘๐ %
( ) ไม่จำเป็น	( ) เฉย ๆ	( ) ๔๐ - ๖๐ %
( ) ไม่สมควร	( ) ชอบ	( ) ๒๐ - ๔๐ %
( ) ไม่สมควรอย่างยิ่ง	( ) ชอบมาก	( ) น้อยกว่า ๒๐ %

แบบสัมภาษณ์ ๒

แบบสัมภาษณ์มีคำพูดซึ่งแสดงความคิดเห็นหลายอย่าง ความคิดเห็นเหล่านี้ไม่เป็นสิ่งที่เราจะพิสูจน์ได้ เราอาจจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยแล้วแต่เหตุผลของเรา ขอให้คุณชี้แจงเครื่องหมาย / เพื่อแสดงว่า เห็นด้วยอย่างมาก ออกจะเห็นด้วยไม่ค่อยเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยเลย กับคำพูดเหล่านี้

("ออกจะเห็นด้วย" หมายความว่า คุณเห็นด้วยมากกว่าเห็นแย้ง "ไม่ค่อยเห็นด้วย" หมายความว่า คุณเห็นแย้งมากกว่าเห็นด้วย)

๑. ความจนและความทุกข์ทรมาน เป็นโชคร้ายของมนุษย์ที่เราหลีกเลี่ยงไม่ได้ เห็นด้วยอย่างมาก
ออกจะเห็นด้วย ไม่ค่อยเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยเลย
๒. ความสุขที่ประเสริฐเกิดจากจิตใจที่ปราศจากความกังวล
เห็นด้วยอย่างมาก ออกจะเห็นด้วย ไม่ค่อยเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยเลย
๓. เราควรจะพอใจในสิ่งที่มีอยู่
เห็นด้วยอย่างมาก ออกจะเห็นด้วย ไม่ค่อยเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยเลย
๔. คนสามัญยอมสละความรู้อันจะวิจารณ์ การกระทำของรัฐบาลได้
เห็นด้วยอย่างมาก ออกจะเห็นด้วย ไม่ค่อยเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยเลย
๕. การพัฒนาสังคมยอมเป็นไปตามจังหวะและเวลาของตนเอง เราจะเร่งรัดมันไม่ได้
เห็นด้วยอย่างมาก ออกจะเห็นด้วย ไม่ค่อยเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยเลย
๖. ความมานะอดทนจะเอาชนะอุปสรรคได้
เห็นด้วยอย่างมาก ออกจะเห็นด้วย ไม่ค่อยเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยเลย
๗. การศึกษาจะช่วยเปลี่ยนโลกมนุษย์ให้ดีขึ้น
เห็นด้วยอย่างมาก ออกจะเห็นด้วย ไม่ค่อยเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยเลย
๘. การให้ทองดินปกครองตัว เองนั้นเป็นวิธีช่วยประชาชนไทยที่ดีที่สุด
เห็นด้วยอย่างมาก ออกจะเห็นด้วย ไม่ค่อยเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยเลย

- ๘. การกระทำของเราเป็นมโนเกิดของโศกवासนา
เห็นด้วยอย่างมาก   ออกจะเห็นด้วย   ไม่ค่อยเห็นด้วย   ไม่เห็นด้วยเลย
- ๑๐. ถ้าเพียงแต่เรามีผู้นำที่มีความรู้เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของประชาชน เราก็จะสามารถแก้ปัญหาสังคมให้
ลุล่วงไปได้
เห็นด้วยอย่างมาก   ออกจะเห็นด้วย   ไม่ค่อยเห็นด้วย   ไม่เห็นด้วยเลย
- ๑๑. ควรอดทนและไม่ปริปากบ่นในสิ่งที่แก้ไขได้ยาก
เห็นด้วยอย่างมาก   ออกจะเห็นด้วย   ไม่ค่อยเห็นด้วย   ไม่เห็นด้วยเลย
- ๑๒. อำนาจของชนชั้นนำเป็นสิ่งสำคัญในการจัดระเบียบสังคม ฉะนั้นเราจึงควรปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่เขาตั้งไว้
เห็นด้วยอย่างมาก   ออกจะเห็นด้วย   ไม่ค่อยเห็นด้วย   ไม่เห็นด้วยเลย
- ๑๓. การละทิ้งขนบธรรมเนียมประเพณี คือ มโนเกิดของความเคียดแค้นลำบาก
เห็นด้วยอย่างมาก   ออกจะเห็นด้วย   ไม่ค่อยเห็นด้วย   ไม่เห็นด้วยเลย
- ๑๔. แข่งเรือแข่งแพนั้นแข่งได้ แต่บุญวาสนาแข่งไม่ได้
เห็นด้วยอย่างมาก   ออกจะเห็นด้วย   ไม่ค่อยเห็นด้วย   ไม่เห็นด้วยเลย
- ๑๕. การเชื่อถือในประสพการณ์ของผู้ใหญ่ยอมเป็นความฉลาดสุ่มที่โหดร้ายแก่ตัวเราเอง
เห็นด้วยอย่างมาก   ออกจะเห็นด้วย   ไม่ค่อยเห็นด้วย   ไม่เห็นด้วยเลย
- ๑๖. ถ้ามีความคิดเห็นไม่ลงรอยกันควรจะโต้เถียง แม้ว่าต้องเสี่ยงการโกรธกันก็ตาม
เห็นด้วยอย่างมาก   ออกจะเห็นด้วย   ไม่ค่อยเห็นด้วย   ไม่เห็นด้วยเลย
- ๑๗. สิ่งเก่า ๆ ย่อมเสื่อมโทรมไป เพื่อให้สิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้นได้
เห็นด้วยอย่างมาก   ออกจะเห็นด้วย   ไม่ค่อยเห็นด้วย   ไม่เห็นด้วยเลย
- ๑๘. การหาประสบการณ์ด้วยตัวเอง แมว่าจะมีผิดพลาดบ้างก็ยังดีกว่าทำตามคำของคนอื่น
เห็นด้วยอย่างมาก   ออกจะเห็นด้วย   ไม่ค่อยเห็นด้วย   ไม่เห็นด้วยเลย

๑๘. เด็กที่มักไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ บอมนเคิบโตขึ้นเป็นคนที่ เป็นไทแก่ตนเอง
 เห็นควยอย่างมาก ออกจะเห็นควย ไม่คอยเห็นควย ไม่เห็นควยเลย
๒๐. คนที่ไม่ไว้วางใจใคร และช่างสงสัยในทุกสิ่งทุกอย่างมักจะเป็นคนที่ค้นพบอะไรที่สำคัญ ๆ
 เห็นควยอย่างมาก ออกจะเห็นควย ไม่คอยเห็นควย ไม่เห็นควยเลย

ABSTRACT

Social Science Research in Different Culture. A Case Study of the role of Thai Research Assistant Assisting Foreign Researchers.

The burgeoning field of social science research in different culture has raised a number of questions concerning the special methodological and conceptual difficulties that beset the field. In some respects these are merely special cases of problems facing all social science researchers, yet in other ~~respects~~, the issues are either more salient or prominent and stubborn or are nearly unique to situations involving more than one ethnic group. Unless these problems are defined and examined there is some danger that we may accumulate data having generality and less validity.

The author has been a Thai Research Assistant to both Western individual and team researchers who did social science research cross-culturally in Thai society.

After their field research projects on Thailand were finished, it was felt by this writer that ordinary research methodology in different-cultural social science research encounters special difficulties. The researchers themselves found this out more and more everyday as they carried out their projects.

This thesis is a small attempt to classify those western¹'s research problems in field studies of Thai society. Data is based on both research documents or texts and his field experience.

Before plunging into further issues, it may be well to point out that different-cultural social science research is not new to Thailand. Western ethnographers and cultural anthropologists have been pioneers and were understandably interested in describing those concerned phenomena most readily observable; customs, rituals, tools, techniques of wresting a livelihood tribal organization, kinship patterns, stratification and the like. Although one cannot say these pioneering and continuing efforts were not concerned with the background and intentions of various indigenous people, the bulk of the data were mostly descriptive and a central conceptual problem has been one of devising a proper taxonomy which will facilitate the comparability of the observations taken in various parts of the country.

The author has set up one main hypothesis of the study which says, "There is positive correlation between different-cultural research results and the communication to be used by the researchers." In addition, he also presents other six hypotheses which all have been correctly proved in Chapter 3.

Suggestions presented here are instruments to be used in field work for collaborators, i.e., research assistants from each locality in which studies take place, and for researchers who will do any different-cultural research in the social sciences.

This thesis may be considered as a leading direction to any further study of the same discipline.

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

ก. กฎหมาย

"พระราชบัญญัติสภาวิจัยแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๒", ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๗๖, ตอนที่ ๒, ฉบับพิเศษ (พฤศจิกายน ๒๕๐๒).

ข. หนังสือ

เกษมสิน, สมพงษ์. ระเบียบและวิธีการวิจัยสังคมศาสตร์, พิมพ์โรเนียว, ๒๕๐๗.

ผ นคร, ประเสริฐ และ นาคสวัสดิ์, อุทิศ, หลักและวิธีการวิจัยทางเศรษฐศาสตร์การเกษตร : ภาค ๑: ว่าด้วยการจัดฟาร์ม, พระนคร : บุญส่งการพิมพ์, ๒๕๐๕.

รักษาสิทธิ์, อมร และ กรรณสุก, ชัตติยา. ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ, พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๐๘.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะรัฐประศาสนศาสตร์. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ฉบับพิเศษ ๒๕๐๘ : การบริหารราชการในส่วนภูมิภาค. พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๐.

ธรรมบุตร, เฉลิมศรี. นายวิบูลย์ธรรมบุตร : หนังสือที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ. พระนคร : โรงพิมพ์คิวพร, ๒๕๐๘.

สภาวิจัยแห่งชาติ. ทำเนียบสถาบันการวิจัยในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๐๖. พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๐๖.

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์รอบปีที่ ๑. พระนคร : โรงพิมพ์มงคลการพิมพ์, ๒๕๑๐.

ฉาตะบุตร, ชูวงศ์ การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น. พระนคร : โรงพิมพ์ของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๐.

สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ข่าวการประชุมคณะรัฐมนตรี ธันวาคม ๒๕๐๘. พระนคร : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๐๘.

ค. วารสารและบทความ

ผาสุขนิรันดร์, ศักดิ์. "พัฒนาของการวิจัยในประเทศไทย", จุลสารวิจัยสังคมศาสตร์.

สัปดาห์ที่ ๕ (๒๐ พฤษภาคม ๒๕๐๖).

"การวิจัยทางสังคมศาสตร์ ประโยชน์ของการวิจัยและคุณสมบัติของนักวิจัย", จุลสารวิจัยสังคมศาสตร์.

สัปดาห์ที่ ๔ (๒๒ เมษายน ๒๕๐๖).

แย้มกลิ่นพุ่ม, ประเสริฐ. "การวิจัยความเป็นอยู่และรสนิยมของชาวไทย", จุลสารวิจัยสังคมศาสตร์.

สัปดาห์ที่ ๑๓ (สิงหาคม ๒๕๐๖).

สายหู, พัทยา. "ลักษณะขอบเขตและกรณีการวิจัยของวิชามานุษยวิทยา", จุลสารวิจัยสังคมศาสตร์.

สัปดาห์ที่ ๖ (๑๔ มีนาคม ๒๕๐๖).

สุคนธ์รังษี, สวัสดิ์. "การวิจัยคืออะไร", รัฐสภาสาร, ปีที่ ๑๕, ฉบับที่ ๔ (มีนาคม ๒๕๑๐).

_____ "การวิจัยคืออะไร", รัฐสภาสาร, ปีที่ ๑๕, ฉบับที่ ๖ (พฤษภาคม ๒๕๑๐).

รัตนากร, ประสพ. "ลักษณะขอบเขตและกรณีการวิจัยของวิชาจิตวิทยาทางสังคม",

จุลสารสังคมศาสตร์, สัปดาห์ที่ ๔ (๒๒ เมษายน ๒๕๐๖).

เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สำนักงาน. "บทบรรณาธิการ", รัฐสภาสาร, ปีที่ ๑๕, ฉบับที่ ๔

(มีนาคม ๒๕๑๐).

กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอ, "คำกล่าวและโอวาทในพิธีมอบวุฒิปัตร

แก่ผู้สำเร็จการฝึกอบรมหลักสูตรนักวิจัยทางสังคมศาสตร์, รุ่นที่ ๓",

ข่าวสภาวิจัยแห่งชาติ, ฉบับที่ ๗ (ตุลาคม ๒๕๐๕).

เลขาธิการนันท, นาฏเดสียว. "การใช้และความสามารถที่จะใช้จิตวิทยาสังคมในประเทศไทย",

จุลสารวิจัยสังคมศาสตร์, สัปดาห์ที่ ๒ (กุมภาพันธ์ ๒๕๐๖).

สภาวิจัยแห่งชาติ. "ปัญหาขัดแย้งกันในค่านการศึกษา", ข่าวสภาวิจัยแห่งชาติ, ฉบับที่ ๑๗

(กุมภาพันธ์ ๒๕๐๕).

_____ "การจัดสรรเงินอุดหนุนการวิจัย", ข่าวสภาวิจัยแห่งชาติ, ฉบับที่ ๒๑

(สิงหาคม ๒๕๐๗).

_____ "ข่าวในวงการวิจัย", ข่าวสภาวิจัยแห่งชาติ, ฉบับที่ ๒๓ (ตุลาคม ๒๕๐๗).

สภาวิจัยแห่งชาติ, "การส่งเสริมการวิจัย", ข่าวสภาวิจัยแห่งชาติ, ฉบับที่ ๓๗ (พฤศจิกายน ๒๕๐๔).

นนทสุต, โชติแสง. ศูนย์ทะเบียนวิจัยทางสังคมศาสตร์ สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ, ข่าวสภาวิจัยแห่งชาติ,
ฉบับที่ ๓๕ (ธันวาคม ๒๕๐๔).

ภาษาไทยอังกฤษ

- American Management Association, The Commercialization of Research Results
New York : American Management Association, Inc., 1957.
- Andrews, James M. Siam : Second Rural Economic Survey 1934 - 35 Bangkok :
Bangkok Times Press, 1935.
- Arensburg, Conrad M. and Neihoff, Arthur H. Introducing Social Changes : a
Manual for American Overseas Chicago : Aldine Publishing Company,
1965.
- Blanchard, Wendell. et al. Thailand : Its People Its Society Its Culture
New Haven, Connecticut: Human Relations Area Files, Inc, 1958.
- Boulding, Elise. "The Study of Conflict and Community in the International
System: Summary and Challenges to Research", The Journal of Social
Issues, Vol 23, No. 1 (January 1967)
- Burns, Hobert W. Education and Development of Nations. New York : School of
Education , Syracuse University, 1963.
- Bush, Creorge P. and Hattery, Lowell H. Teamwork in Research Washington, D.C. :
The American University Press, 1953.
- Campbell, I.D.G. Siam in the Twentieth Century. London : Edward, 1920.
- Cordas co, Francesco and Gatner, Elliot S.M. Research and Report Writing.
New York : Barnes & Noble, Inc., 1956.
- de Young, John B. Village Life in Modern Thailand. California : University
of California Press, 1955.
- EG/ Interview 1, Vocational Education in Thailand, mimeographed.
- Embree, John P. "Thailand : A Loosely Structured Social System", reprinted from
American Anthropologist (April - June 1950).

- Enoki, Kazuo. ed. The East Asian Cultural Studies, Tokyo : Tokyo Press Limited, 1965.
- Festinger, Leon and Katz, Daniel. eds. Research Methods in the Behavioral Science. New York : The Dryden Press, 1953.
- Fink, Raymond. "Interviewer Training and Supervision in A Survey of Laos" International Social Science Journal : Opinion Survey in Developing Countries Vol. 5, No. 1 (1963).
- Freedman, Paul. Principles of Scientific Research. New York : Public Affairs Press Macdonal Co., 1949.
- Gee, Wilson. Social Science Research Method. New York : Appleton - Century - Crofts, Inc., 1950.
- Good Carter V. ed. al. The Methodology of Educational Research. New York : Appleton - Century - Crofts, 1941.
- Hillway, Tyrus. Introduction to Research 2nd ed. Boston : Houghton Mifflin Company, 1964.
- Janlekha, Kanrol Odd. A Study of the Economy of a Rice Growing Village in Central Thailand. Bangkok : Ministry of Agriculture, 1955.
- Kaufman, Howard Kera. Bangkok : A Community Study in Thailand New York : J.J. Augustin, Inc., 1960.
- Knorr, Klaus. "Social Science Research Abroad", World Politics : A Quarterly Journal of International Relations. Vol. 14, No. 3 (April 1967).
- Kuroda, Yasumasa. "A Cross-Cultural Analysis of the Desire for Political Power : Empirical Findings and Theoretical Implication", the Western Political Quarterly, No. 1 (March 1967).
- Mead, Margaret. Cultural Patterns and Technical Changes, New York : Monton Books, 1961.

- Moerman, Michael H. "A Memorandum : A Northern Thai Village", Southeast Asia Research Report. Bangkok :Unclassified USIS publishing report (May 1967), Mimeographed.
- Moody, Clifford. "The Values of Educational Research to the Classroom Teacher", Journal of Educational Research, 76.
- Pearson, Karl H. The Grammar of Science. New York : Charles Scribner's Son, 1892.
- Phillip, Hammand E. ed. Sociologist at Work : Essays on the Craft of Social Research New York : Basir Book : Inc., 1964.
- Phillips, Herbert P. Thai Peasant Personality Berkeley : University of California Press, 1965.
- Province, John H. "Western Research Techniques and Non-Western Values", unpublished CECA papers.
- Riggs, Fred W. "A Model for the Study of Thai Society", reprinted from Thai Journal of Public Administration. Vol 1, No. 4 (April 1961).
- • The Ecology of Public Administration. London : Asia Publishing House, 1961.
- • Administration in Developing Countries : The Study of Prismatic Society. Boston : Houghton Mifflin Company, 1964.
- • Thailand : The Modernization of A Bureaucratic Polity. Honolulu: East - west center Press, 1966.
- Rudner, Richard S. Philosophy of Social Science. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, Inc., 1966.
- Rummel, J. Francis and Ballaine, Eesley C. Research Methodology in Business New York : Harper & Row, Publisher, Inc., 1966.

- Schuessler, Karl F. Social Research Methods, Bangkok : Institute of Public Administration, Thammasat University, 1963.
- Sharp, Lauriston. et al. Siamese Rice Village : A Preliminary Study of Bang Chan 1948 - 1949. Bangkok : Cornell Research Centre, 1956.
- Skinner, G. William. ed. The Social Science and Thailand Bangkok : Cornell Research Centre, 1956.
- Tanaka, Yasumasa. "Cross - Cultural Compatability of the Affective Meaning System (Measured by means of Multilingual Semantic Differentials)," The Journal of Social Issues. Vol 23, No. 1 (January 1967).
- Thomson, Virginia. Thailand : The New Siam. New York : The Mcmillan Company, 1941.
- USIS. South East Asia Survey Research Unclassified : May 1961 mimeographed.
- Whitney, Frederich Lanson. The Elements of Research, New Jersey ; Prentice - Hall, Inc., 1958.
- Yatsushiro, Toshio. "An Intensive Resident Study of 17 Villages in Sakonn Nakorn and Mahasarakam Provinces," Advanced Overall Summery : Village Attitudes and Conditions in Relation to Rural Security in Northeast Thailand. Bangkok : USOM / Research Division (May 1967).
Mimeographed.
- Young, Pauline V. and Schmid, Calvin F. Scientific Social Surveys and Research. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice - Hall, Inc., 1956.
- Zimmerman, Carle G. Siam : Rural Economic Survey 1930 - 31. Bangkok : Bangkok Times Press, 1931.

ประวัติผู้เขียน

นายวิชาญ วิชาญศิษฐ์ เป็นบุตรของนายสำรวม และนางพิณพาทย์ วิชาญศิษฐ์ เกิดเมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๓ ณ ตำบลตลาดกลาง อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ใ้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา จากโรงเรียนเทศบาล ๑ และโรงเรียนสุราษฎร์ธานี ภายในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ตามลำดับ

ใน พ.ศ. ๒๕๐๐ สอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา (สมุทรปราการ) ซึ่งต่อมาต้องย้ายสถานที่เรียน และเปลี่ยนชื่อโรงเรียนเป็นโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาสามพราน และสำเร็จการศึกษาเป็นรุ่นแรกของโรงเรียนเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๒

หลังจากนั้นอีก ๑ ปี จึงสอบเข้าศึกษาต่อในวิทยาลัยวิชาการศึกษาปทุมวัน และสำเร็จได้รับปริญญาการศึกษาบัณฑิต เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๗

ระหว่างการศึกษา ณ วิทยาลัยวิชาการศึกษาปทุมวัน สามารถสอบชิงทุน

Seato Under - Graduate Scholarship for the Academic Year 1969-64 ได้ และยังได้รับ Certificate in Tourist-Guide Course โดยผ่านการสอบคัดเลือกเข้ารับการอบรมพิเศษ ซึ่งจัดขึ้นโดยคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

เมื่อสอบเข้าศึกษาต่อในคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สมัยเมื่อยังเป็นคณะหนึ่งของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ ไปได้แล้ว จึงได้รับทุนการศึกษาจาก The Arthur I. Appleton Foundation, 1701 Wellington Avenue Chicago, Illinois 60657 สหรัฐอเมริกาตลอดจนกระทั่งสิ้นปี พ.ศ. ๒๕๐๘

ระหว่างการศึกษาในวิทยาลัยวิชาการศึกษาปทุมวัน ได้ทำงานเป็นมัคคุเทศก์ของ บริษัท Metropole Travel Service และบริษัท Narong Orient Tours. เมื่อเข้าศึกษาต่อในคณะรัฐประศาสนศาสตร์ฯ แล้วได้ร่วมทำงานวิจัยกับชาวต่างประเทศหลายครั้งในฐานะนักวิจัยผู้ช่วย